

Homenatge al pare Rafel Ginard i Bauçà

**Ordes i congregacions religiosos masculins
a les Balears**

La socialització a la societat de la imatge

FORTEZA TOBAJAS, S.A.
Distribuïdor de Cambres de Bany,
Calefacció i Aire Condicionat

Roca

Exposició i oficines:

31 de Desembre, 22
Tels. 971 29 60 01 - 971 29 47 95 • Fax 971 75 93 16
07004 Palma - Mallorca

Magatzem i venda:

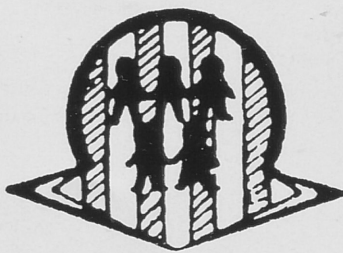
Nicolau de Pacs, 15
Tels. 971 46 28 34 - 971 46 15 49 • Fax 971 46 29 69
07006 Palma - Mallorca

Dielectro Balear

Sociedad Anónima

- Gremi Fusters, 43
Polígon Son Castelló (ASIMA)
07009 PALMA DE MALLORCA
Telèfons: 971 20 44 64 (6 línies)
971 75 56 25 - 97175 56 81 - 97175 42 42
Fax: 971 75 82 29 **ELECTRICITAT**
- Carrer de la Pagesia, 68-B
Polígon Industrial
07500 MANACOR (Mallorca)
Telèfons: 971 55 53 51 - 971 55 55 55 **MAQUINÀRIA**
Fax: 971 55 53 62
- Extremadura, 21
07800 EIVISSA
Telèfons: 971 30 12 11 - 971 30 30 03 **IL·LUMINACIÓ**
Fax: 971 30 02 57
- Polígon Industrial, G 103
MAÓ (Menorca)
Telèfon: 971 36 17 09
- Polígon Industrial, 41-bis
07760 CIUTADELLA (Menorca)
Telèfons: 971 38 06 93 - 971 38 26 19 **AÏLLANTS**
Fax: 971 38 64 29

FUNDACIÓ
«SERVEIS DE CULTURA PER AL POBLE»

Per a la promoció popular de la nostra cultura
estam al vostre servei

Demanau informació a:
Carrer del Mar, 6 - 3r - 07012 PALMA

LLUC

REVISTA BIMESTRAL
ANY LXXIX
MAIG-AGOST 1999
Núm. 810-811

Informació i correspondència

Revista LLUC
Plaça dels Pelegrins, 1
07315 Lluç (Mallorca)
Tel. 971 87 15 25
Fax 971 51 70 96
Apartat de correus 619
07080 Palma (Mallorca)

Director

Damià Pons i Pons

Conseller Delegat

Ramon Ballester i Vives

Consell de Redacció

Gaspar Alemany i Ramis
Josep Amengual i Batle
Nadal Bernat Salas
Francesc Bujosa i Homar
Pere Fullana i Puigserver
Gabriel Janer Manila
Maria de la Pau Janer Mulet
Joan Mas i Vives
Joan Mir i Obrador
Lleonard Muntaner i Mariano
Catalina Sureda Vallespir

Administradors

Joan Arbona i Colom
Josep Riera i Vila

Subscripcions: 2.500 ptes. anuals
Estranger: 3.100 ptes. anuals
Preu d'aquest exemplar: 700 ptes.

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors

Il·lustració de la portada

El P. Rafel Ginard amb el diploma de proclamació de fill predilecte de Sant Joan (Foto: Carles Costa)

Edició realitzada per

Taller Gràfic Ramon
Jaume Balmes, 43 • Tel. 971 754 432
07004 Palma (Mallorca)
E-mail: tgramon@retemail.es

Dipòsit Legal: P.M. 276-1958
I.S.S.N. 0211-092 X

S U M A R I

Pàg.

2

EDITORIAL

El pare Rafel Ginard.

DOSSIER: Homenatge al Pare Rafel Ginard Bauçà

3

Josep Estelrich i Costa:

Fra Rafel Ginard i Bauçà, santjoaner i artanenc.

7

Jaume Guiscafrè Danús:

Els *Croquis artanencs*: un model de prosa de l'Escola Mallorquina.

10

Pere Rosselló Bover:

El P. Rafel Ginard Bauçà i els primers dies de guerra.

16

Pere Fullana Puigserver:

Vivències religioses d'un infant pagès.

19

Miquel Sbert i Garau:

El P. Rafel Ginard i Bauçà, folklorista.

22

Bartomeu Mulet Trobat:

La socialització a la societat de la imatge.
La televisió i els dibuixos animats (Disney).

29

Nicolau Pons i Llinàs, S.J.:

Història i labor religiosa, cultural i humanitària dels ordes i congregacions religioses masculins a les Balears entre 1835-1999.

34

P. Louise Johnson:

Nota sobre Llorenç Villalonga, nedador.

38

L'ESGLÉSIA NOSTRA

Bartomeu Bennàssar:

Església al servei de la vida, de la veritat, de la justícia i del perdó (II).

41

A LA CIUTAT DELS LLIBRES

Pere Bonet: *El seny del foll*, de Lluís Maicas.

Gabriel Ensenyat: *Mallorca a mitjan segle XV. El sindicat i l'alçament forà*, de Guillem Morro.

44

DIETARI DE TEATRE

Carme Castells Valdivielso:

Per a tots els públics.

47

MOSTRADOR

Petita mostra de les darreres produccions editorials.

Universitat de les Illes Balears

Servei de Biblioteca i Documentació
Edifici Guillem Cifre de Colònia

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

5104743796

El pare Rafel Ginard

El pare Rafel Ginard Bauçà, santjoaner de naixença i artanenc de vocació, va néixer un dia d'estiu d'ara fa justament cent anys. Fins fa ben poc el seu nom era conegut pel gran públic sols com a recopilador del gran tresor de la cultura tradicional que és el *Cançoner popular de Mallorca*, publicat en quatre volums per l'Editorial Moll entre 1966 i 1975. I sens dubte Ginard és, amb relació a la poesia popular, el que havia estat un altre prevere il·lustre, mossèn Antoni Maria Alcover, en el terreny de la narrativa popular. De fet, amb la publicació de les rondalles i del cançoner, Ginard devia ser conscient que quedava coberta una gran part de la literatura popular mallorquina i no dubtà a dedicar la seva obra magna al mestre Alcover, llegint les contarelles del qual havia après, en paraules seves, «d'estimar la nostra llengua».

Tots dos —temperat i prudent l'un, de sang calenta i polemista l'altre— dugueren a terme la pacient tasca d'arreplegar durant anys i anys, de boca de la nostra gent, gloses, romanços i codolades, l'un, i rondalles, llegendes i tradicions, l'altre. El resultat: un gran monument del nostre folklore. És cert que per dur a bon port la seva empresa els fou de gran ajuda la labor que exerciren com a predicadors als pobles d'arreu de Mallorca, guanyant-se la confiança de la gent i anotant a llibretes i a qualsevol tros de paper allò que fins aleshores només s'havia transmès oralment, de generació en generació. Però a part d'això, calia una gran dosi de paciència, rigor i estudi, a parts iguals.

Començàvem dient que la figura del pare Ginard romanica fins fa pocs anys exclusivament associada al cançoner, tot i que en vida ja havia publicat el llibre *Croquis artanencs* (1928), a mig camí entre les memòries i la descripció paisatgística, i un bon grapat de poesies a l'estil de l'Escola Mallorquina, que havien romàs disperses

en publicacions periòdiques i que li havien servit per proclamar-se guanyador, en dues ocasions, en els Jocs Florals de Barcelona (1930 i 1932). De la seva vida, ben poca cosa se'n sabia, excepte la imatge pública de gran predicador, reclamat per moltes viles de Mallorca els dies de solemnitat.

No ha estat fins a mitjan decenni dels anys 90 que la seva figura ha despertat l'interès dels investigadors i dels estudiosos de la literatura. Així, el 1995 Pere Rosselló Bover arreplegà l'obra poètica i l'acompanyà d'un estudi crític; el 1996 Jaume Guiscafrè Danús es féu càrrec de la reedició dels *Croquis artanencs*; enguany ha sortit la biografia *Els camins de la cançó: vida i obra del P. Rafel Ginard Bauçà*, signada també per Pere Rosselló; així mateix, el col·lectiu Teranyines, amb motiu del centenari, ha publicat *Sant Joan, la meua terra*, que arreplega part de l'obra inèdita del pare Ginard i alguns estudis sobre la vida i l'obra i s'han duit a terme actes d'homenatge arran de la celebració dels cent anys del seu naixement tant a Sant Joan com a Artà. També aquest número de *Lluc*, que pretén oferir una visió al màxim de completa del pare Ginard fent incidència en els diferents aspectes de la seva vida i de la seva producció, n'és un exemple.

Ara sols manca el més important, el més decisiu: ...sentir la veu del pare Ginard, veure expressats amb els seus mots les dèries, els pensaments, els dubtes, les cavil·lacions i poder constatar, així, la visió que tenia de Mallorca i de la seva gent. Fins ara els estudiosos han parlat d'ell. És hora, però, de donar-li la paraula. Ben segur que la tan esperada publicació dels seus dietaris i llibres de memòries —que coneixem només gràcies a transcripcions escadusseres que han sortit aquí i allà— permetria a la fi tenir una visió global i definitiva de Rafel Ginard Bauçà, un home l'obra del qual ja és patrimoni de tots. ■

Dossier: Homenatge al pare RAFEL GINARD I BAUÇÀ

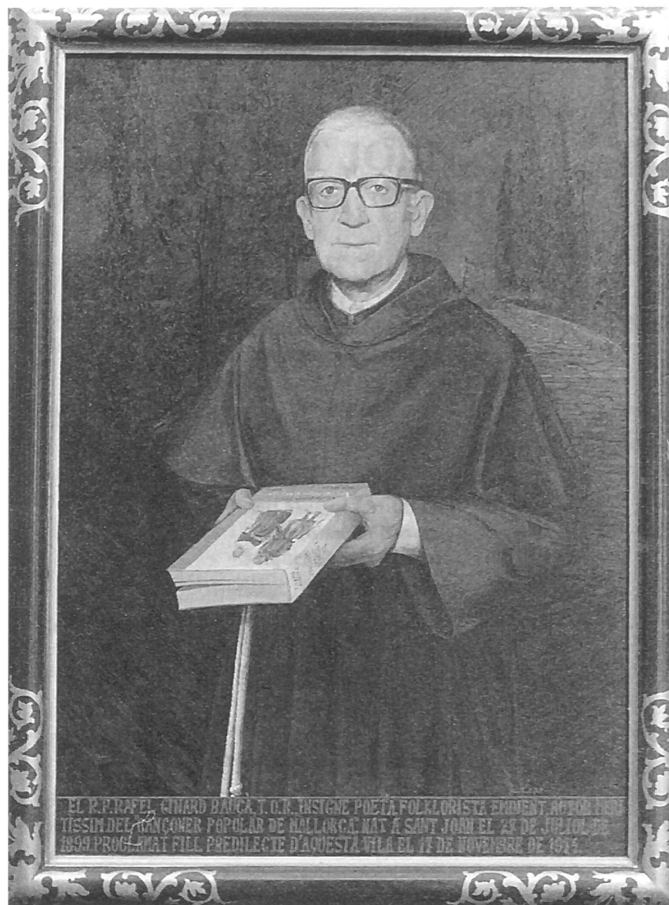
Fra Rafel Ginard i Bauçà, santjoaner i artanenc

Fra Rafel Ginard i Bauçà, franciscà, santjoaner i artanenc, fill de Mateu Ginard Barceló (1867-1944) i Maria Bauçà Bauçà (1874-1950), va néixer el dia 27 de juliol de l'any 1899, a les tres de l'horabaixa, en el carrer de Can Socies, número 5, de la vila de Sant Joan, i va morir el dia 15 d'octubre de l'any 1976, en el convent franciscà de Sant Bonaventura d'Artà. Entre aquestes dues dates va transcórrer la vida enfeïnada i fecunda d'aquest conrador de les lletres i espigoler i garbejador de la cançó popular mallorquina. La vila de Sant Joan, per ascendència i naixença, i la vila d'Artà, per adopció i nodriment, comparteixen la paternitat d'aquest fill il·lustre, els mèrits literaris del qual basten per engarlandar amb els seus lloers ambdues viles.

En una vetlada necrològica celebrada a Artà en memòria de fra Rafel Ginard el 27 de novembre de 1976, un mes i escaig després del seu traspàs, el Sr. Miquel Gayà i Sitjar, també literat i poeta, i també santjoaner com el pare Ginard, afirmava en el seu parlament: «Totes dues viles, Sant Joan i Artà, ens disputam avui l'honor de sentir-lo molt propi, car a uns i altres ens agombola la seva predilecció i afecte. Venturoses les viles que han donat a llum fills pròcers, fills que les han estimades i han treballat pel seu enaltiment cultural!»¹

Els orígens i el procés de l'afecte i de la predilecció de Rafel Ginard envers una i altra d'aquestes viles són, emperò, d'alguna manera, contraposats en la seva arrencada i en el seu desplegament.

El padrí patern, Rafel Ginard Barceló, fou el mestre de primeres lletres del seu nét Rafel. Aquest mateix ens en dona la informació: «Aprenguí les primeres lletres a ca nostra, sota el mestratge del meu padrí patern, que m'estimava molt... Aquest vellet fou el qui m'introduí al món de la cultura... Al cap de no massa temps en vaig saber tant com el mestre.»² Quan el nin Rafel es va incorporar per primera vegada a l'escola, l'ensenyança que havia rebut del seu padrí situà Rafel Ginard en una posició avantatjada sobre els seus companys. «A l'escola —conta ell mateix— en venir l'hora del llegir, els nois del primer cartell, entre els quals tenia l'alta honor d'estar, romangueren esverats. —Ei, i ja en sap de llegir. I no havia anat mai a escola. —Veiam, digué l'instructor, el segon cartell...— També el sap! Jo sabia llegir tota la cartilla i, per consegüent,

Retrat de fra Rafel Ginard, obra del pintor Joan Calafat

no hi havia cartell que no superàs. Bono, vaig obtenir un petit triomf, dels pocs i més merescuts de la meua vida.»³

Malgrat les seves condicions intel·lectuals i la seva aplicació, i tot i que tenia sempre les millors notes i se'n duia els primers premis, Rafel Ginard se sentia acomplexat i encongint entre els seus companys: «Sempre me pareixia fer-hi poca vasa... car jo no tenia l'ardidesa, ni les iniciatives, ni el coratge i els punys dels altres. Al meu poble sempre vaig creure'm un

nonens, un infeliç, inútil per tot, perquè, encara que a l'escola guanyàs a molts, allò no me pareixia res comparat amb el braó, pocavergonya, gosadia i despreocupació dels companys de l'escola.»⁴

Era de temperament retret i poc comunicatiu i, molt més que el carrer, l'atreia la solitud de la seva cambra, on passava les hores llegint, escrivint o entretenint-se amb les seves coses. A poc a poc començava a prendre boirosa consciència del camí que la vida li havia destinat. Li creixien les ales i el niu li tornava petit. No es trobava bé a Sant Joan. Avui diríem que era un inadaptat, un desplaçat, un incomprès, i se sentia empès a sortir de la seva vila, per començar en una altra part una vida nova. «No ho he dit mai a ningú, però és la veritat: a Sant Joan, fora de què no m'agradava la vida de pagès i tenia afecció a l'estudi, no hi podia estar. Se burlaven de mi, no podia anar per mig, tenia por, avivada per la meua fantasia desfermada, tremolava davant qualsevol agressió, no sabia posar-me a to amb la grolleria, i tot això eren altres tantes mans i braços que m'empenyien a anar-me'n.»⁵

La vinculació de Rafel Ginard a la vila d'Artà li vengué per la via de l'enamorament, però no d'un enamorament fruit de la llarga convivència, ni tan sols d'uns breus dies de tracte i relació, ni encara d'un enamorament sobtat, a primer cop de vista. Fou més que tot això: un enamorament a ulls clucs, no a cop de vista, sinó "a cop de cor". El pare Ginard es va enamorar d'Artà sense conèixer aquesta vila, sense haver-hi estat mai i sense que ningú no n'hi hagués parlat. Ell ho conta com una emotiva aventura, no mancada d'un punt de suspens, amb un final feliç.

Era «devers cap d'any de 1913». Mentre aquell al·lotell de tretze anys rumiava un pla per sortir del niu i prendre volada per donar curs als seus somnis, «estudiava en el convent de franciscans d'Artà un al·lot conegut i un poc parent. Li vaig posar lletra on jo li reiterava el desig de compartir els seus estudis. Els superiors veieren la carta, i el destinatari, molt afeblement, me contestà: Presenta't a Ciutat a la visura del superior major.» Acompanyat de son pare es va presentar al convent de Sant Francesc de Ciutat. «El superior major va resoldre que m'ajuntàs amb els nins d'ingrés que residien, llavors, a Sant Francesc. Ja estava admès. Aquella per mi inesperada determinació —Ciutat, en lloc d'Artà— fou causa d'una de les més terribles tragèdies de la meua vida... Artà m'estirava, i no era la veu de l'amic sinó la veu de la terra que m'atreia cap a Artà... Dins el meu esperit s'hi anava concretant una irrevocable resolució: o a Artà, o no moure'm del meu poble.» Veient «eixalades les seves fantasies», es va «recloure en un mutisme absolut».

Passaren dies. «Un matí de mitjan mes de gener, berenàvem vora la foganya. Els meus pares, disposats a partir cap a Sineu per adquirir l'adreç necessari per a l'ingrés al col·legi, me plantaren, sense possible escapatòria, l'anguniós dilema:

—Bono, ja ho veus. Duim idea d'anar a Sineu. És per tu. Però hem de sebre si estàs o no a ses mateixes. Si ja no penses igual, som ben excusadors de passar es camí.

—Idò, no hi aneu!»

I partiren tots tres a entrecavar faves. Mentre son pare es disposava a «posar dos mots de lletra» al superior de Sant Francesc per «explicar-li el cas», el superior d'Artà, «d'ordre

del provincial, avisa a ca nostra que jo, en lloc de Ciutat, m'entregui a Artà. Jo mateix, arribat dejornet de foravila, vaig rebre la inesperada lletra, i quina ràpida mutació d'idees! Allà, a sol ixent, Artà, braços oberts, m'esperava.» El dia 12 de febrer de l'any 1913 se li obriren les portes del convent dels pares franciscans d'Artà.⁶

I Sant Joan? Des que va deixar Sant Joan, va rodar pels convents franciscans d'Artà, Inca i Ciutat, dedicat a l'estudi i a la formació en l'esperit franciscà. Les seves relacions amb el poble de Sant Joan quedaren pràcticament interrompudes, tret de les esporàdiques i breus visites als seus pares. El dia 5 d'abril de 1924 va ser ordenat prevere i a final d'agost, per les festes patronals de Sant Joan Degollat, va ser convidat a predicar el sermó. Aquest fou el primer sermó dirigit pel pare Ginard als seus paisans. L'acabà demanant al sant patró «que beneeixi llargament aquest poble que és el meu poble, la memòria del qual sempre duc gravada... i finalment que em beneeixi a mi, el més humil dels feels d'aquest poble.»⁷

Des de llavors, adesiara era convidat a predicar a Sant Joan. L'any 1941 l'ecònom Francesc Mas encomanà al pare Ginard els sermons de tota la quaresma. Va ser una eventualitat sortosa per a Ginard i per al poble de Sant Joan, perquè va ocasionar el retrobament mutu del pare Rafel i la seva vila durant una llarga tanda de setmanes. Per aquells dies, un grup de santjoaners preparava la constitució d'un equip d'investigadors de la història de Sant Joan, equip que el poble va batejar amb el divertit i encertat malnom de Ses Teranyines. El pare Ginard va compartir els projectes d'aquell grupet i, passat Pasqua, predicant un sermó en el santuari de Consolació, a l'inici de la seva prèdica va pronunciar aquestes paraules:

«Alguns santjoaners resolts i coratjosos se són posats en moviment i treballen amb un gran entusiasme per revelar-nos les coses, les obres i els personatges antepassats... Amb el present sermó vull demostrar a aquests benemèrits santjoaners que estic al seu costat, si no amb treballs d'investigació, als que ara com ara no puc dedicar-me, almenys amb el meu afecte i cordial simpatia.»⁸

El 20 de gener de l'any següent 1942 el grup de Ses Teranyines va organitzar per primera vegada la «Festa de Sant Sebastià, d'exaltació de la nostra història». Fra Ginard va presidir l'ofici solemne de la diada, i el vespre, en una vetlada historico-literària en el teatre del Centre Catòlic, va presentar amb un discurs la biografia del venerable fra Lluís Jaume, santjoaner franciscà, company de Juníper Serra, martiritzat a Califòrnia. El mateix any va fer quatre sermons a Consolació: tres en altres tantes festes votives a la Mare de Déu i un en la festa de Sant Marçal. L'any 1943 va predicar en la diada del Quart Diumenge. Fou un sermó memorable, perquè Rafel Ginard es va "confessar" públicament d'aquells trenta anys d'allunyament de la seva vila natal. Així va començar el sermó:

«Pecat confessat ja és mig perdonat. Vull dir públicament la meua culpa, i Déu faci que aquesta humil confessió en alta veu serveixi en descàrrec de la meua consciència de santjoaner i perquè tots us inclineu a donar-me amb benevolència de germans la vostra absolució.

Jo me'n vaig anar casi de nin del poble, en aquella edat en què ni la història ni el paisatge inspiren gaire interès... En

aquelles saons, quan encara no havia posades arrels en el nostre terrer i ningú m'havia ensenyat a estimar-lo d'una manera conscient, me vaig allunyar del poble i durant molt de temps, i ara ho planc, les meves visites foren curtes i molt espaiades. Mentrestant, els meus ulls se començaven a obrir a les meravelles que Déu ha escampades sobre Mallorca i me vaig anar enamorant d'altres terres i paisatges, i oblidava, de cada vegada més, el meu poble i les seves coses, per les quals, tal vegada fins i tot hi havia una punta de desdeny. I aquest fou el meu pecat que avui, sincerament, davant Déu i tot lo món, he volgut confessar, perquè aquell llarg desamor o indiferència a la nostra terra me pesa en el cor com una infidelitat o traïció a la nostra gent i a la nostra història.

És ver que d'una temporada a aquesta banda... per rescabalar-me del meu poc afecte d'abans, he aprofitat les ocasions sempre que he pogut per exaltar les nostres coses, i esper i confii que això parlarà a favor meu i m'ho tendreu en compte per absoldre'm de la culpa de què m'he confessat.»⁹

El pare Rafel Ginard, després de trenta anys d'haver deixat la seva terra pairal, recobrava les seves arrels i tornava sentir-se pregonament santjoaner. I aleshores, sense menyscabar ni un grau l'admiració i la devoció que sentia des dels anys de la seva adolescència per les terres artanenques, en un dels seus *Croquis artanencs* publicat a la revista *Bellpuig* pel febrer de 1963, va deixar ben clar l'ordre de les seves preferències: «Artà... la terra que, després de la meua terra pròpia, jo prefereisc a qualsevol altra.»¹⁰

El retrobament del pare Ginard amb el poble de Sant Joan el va menar també a descobrir la bellesa del seu paisatge, i a descriure'l i a cantar-lo amb la seva paraula i amb la seva ploma, precises i elegants. Des del pujol de Consolació, que és com el cor del terme santjoaner, el contemplava fra Rafel i el descrivia amb aquestes paraules:

«El nostre paisatge és mogut i entremaliat com un paisatge de betlem. Més que grandesa, té gràcia, i l'encís perenne de les coses humils. Res d'accidents alterosos, res de vistes brillants i enlluernadores, emperò la nostra comarca té la frescor virginal d'un món acabat de fer. És un paisatge harmònic, suavíssim, que mai se descompon i que posa recolliment i religiositat dins el cor.»¹¹

De la mateixa manera que la contemplació i l'admiració de les terres d'Artà havien impulsat Rafel Ginard a escriure les belles planes dels *Croquis artanencs* en una primera etapa de

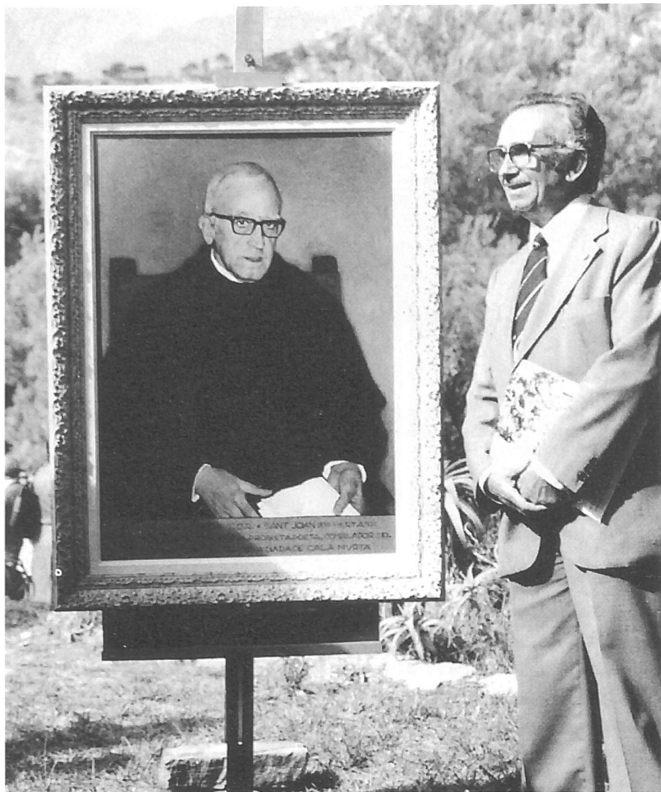
Façana de la casa núm. 5 del carrer de Can Socies, casa pairal del pare Ginard (Foto: Joan Font)

1927 a 1931, pels mesos de novembre-desembre de 1943 va publicar a *Documenta* uns articles —en castellà, perquè aleshores la censura oficial no permetia altra cosa—, a mode de *Croquis*, amb el títol *Estampas sanjuanenses*. En la dedicatòria d'aquests escrits mostra el seu agraïment al que era l'ànima d'aquell grup de Ses Teranyines, grup que li havia propiciat el retrobament amb la seva vila natal: «Al meu bon amic Francesc Oliver, que m'ha fet coneixedor del meu poble.»¹²

Des d'aquelles saons va ser el predicador gairebé habitual de la festa tan santjoanera del Quart Diumenge. Quants de sermons del Quart Diumenge va predicar el P. Ginard! El darrer, segons les dades del seu arxiu, fou el 21 de març de 1971. Sembla que fra Rafel tenia el pressentiment que seria l'últim:

«Avui, més que mai, jo voldria posar el cor en les meves paraules... Quan un és ja a l'horabaixa de la vida i l'estel de la vida ja està quasi a punt de colgar-se, un se complau, amb dolça tristesa, de recordar coses viscudes que se perden dins l'encís especial de la llunyania... Doncs aquí dalt, a la presència de la Mare de Déu nostra, un repassa els anys de la pròpia infantesa, els millors de la vida, els únics pels quals, tornant enrere, voldria passar de bell nou... En venir a tocar mare aquí

“SA NOSTRA” Obra Social i Cultural

Dos literats i fills predilectes de Sant Joan: Miquel Gayà i Sitjar vora el retrat del P. Rafel Ginard, obra del pintor Joan Miralles

FÀBRICA D'ARTICLES DE PELL

guants

bosses

peces de vestit

i marroquineria en general

Gran Via de Colon   Telèfon 971 50 19 00

INCA

dalt, inevitablement s'alça dins mi el record de tantes coses vistes i viscudes, i que els anys no han pogut mai esvair de la memòria.»¹³

Encara li restaven uns anys de vida. Encara va ser a temps de veure publicat el darrer dels quatre volums de la seva obra magna, el *Cançoner popular de Mallorca* (1975), i de veure reconegut el seu treball per les dues viles que més estimava: l'Ajuntament d'Artà el declarà fill adoptiu el 28 de març de 1974 i l'Ajuntament de Sant Joan el proclamà fill predilecte el 17 de novembre del mateix any. En el sermó de l'ofici solemne que aquell dia presidí a l'església parroquial de la seva vila nadiua va fer una declaració apassionada de la seva condició de santjoaner:

«Avui, per mi, és un dia compromès. Un dia en què jo, santjoaner de sempre, me sent més santjoaner que mai... El meu desig és que la present diada agafi un caràcter santjoaner on els honors siguin per la història, la geografia, el paisatge, l'agricultura, el folklore, els antepassats i els actuals pobladors de la vila... Jo, dins el nostre conjunt, no som més que un santjoaner de tants, i el títol més alt de què em puc gloriari és precisament el d'esser fill d'aquest poble.»¹⁴

A l'acte de proclamació, a la sala d'actes de la casa consistorial, volgué transferir l'homenatge que rebia a tot el poble, de les arrels del qual havia sorgit, segons ell deia, la seva obra:

«Bono. Ja estic mapat a la casa de la vila i penjat als cantons d'un carrer. Mes, cal advertir que jo no seria ni allò poc que som sí no fos nat a Sant Joan. De la nostra pagesia me prové l'afició a les coses de Mallorca, i aquí el nostre Cançoner en bona part fou recollit, i aquí té les arrels més profundes. Per tant aquest homenatge recau, permeteu-me que ho repeteixi, no sobre la meua persona sinó damunt la nostra vila.»¹⁵

La glòria d'aquest artanenc que va néixer a Sant Joan, d'aquest santjoaner que va morir a Artà, és compartida en parts iguals per ambdues viles, sense menyscabament per l'una ni per l'altra. ■

NOTES

(1) GAYÀ SITJAR, M. *La lletra i l'esperit. Estudis i parlaments*. Editorial Moll. Ciutat de Mallorca, 1978, pàg. 118.

(2) *De com era infant*, manuscrit inèdit (1932). AP:RGB (Arxiu de la Porciúncula: fons Rafel Ginard Bauçà), arxivador 1, f. 9.

(3) *Ibid.*, pàg. 10.

(4) *Ibid.*, pàg. 30.

(5) *Ibid.*, pàg. 147.

(6) *Croquis artanencs*. Edició a cura de Jaume Guiscafrè. Editorial Moll. Mallorca, 1996, pàg. 193 i ss.

(7) *Per la Degollació de St. Joan Baptista. Sermó*. Manuscrit inèdit. (1924) AP:RGB, arxiv. 9.

(8) «La Mare de Déu de Consolació. Sermó» (1941). *Documenta. Notícies històriques y documentales referentes a la Villa de San Juan*. Ayuntamiento de San Juan, 1941-1947, pàg. 34.

(9) *Manuscrits* (1943). APSJ (Arxiu parroquial de Sant Joan), 25.7, 6, f. 3-5.

(10) *Croquis artanencs*, cit., pàg. 193. El subratllat és nostre.

(11) «La Mare de Déu de Consolació. Sermó» (1941). *Documenta*, cit., pàg. 37.

(12) «Estampas sanjuanenses» (1943). *Documenta*, cit., pàg. 275-282.

(13) *Manuscrits* (1971). APSJ, 25.7, 9, f. 6-8.

(14) *Manuscrits* (1974). APSJ, 25.7, 10, f. 4, 12. El sermó va ser publicat íntegrament en *El temple parroquial de Sant Joan. De l'Església vella a l'Església nova*. Monografies santjoaneres, 7. Sant Joan 1998, pàg. 37-46.

(15) *Manuscrits* (1974). APSJ, 25.7, 10, f. 13.

■ JAUME GUISCAFRÈ DANÚS

**Dossier: Homenatge al pare
RAFEL GINARD I BAUÇÀ**

Els *Croquis artanencs*: un model de prosa de l'Escola Mallorquina

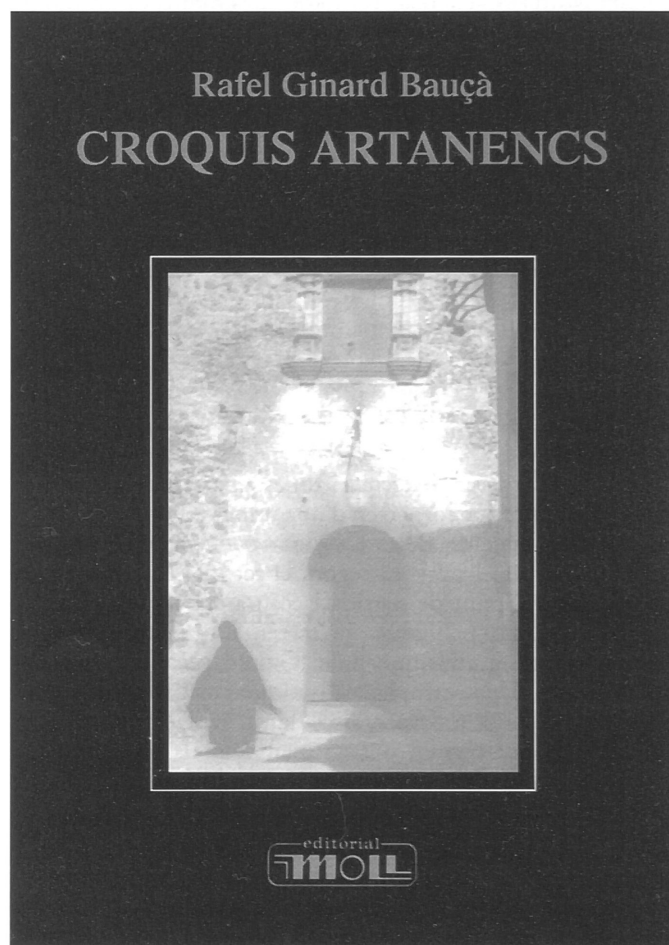
Rafel Ginard Bauçà (1899-1976) era fins no fa gaire conegut i valorat sobretot per la seva tasca d'arreglada i d'ordenació del *Cançoner popular de Mallorca* i pel volum que havia de ser-ne la introducció, *El Cançoner popular de Mallorca*. La importància innegable de la seva tasca com a folklorista i els esplèndids resultats que se'n derivaren havien eclipsat la resta de la seva obra, la major part de la qual roman encara dispersa en revistes locals i publicacions diverses. Això ha fet que sigui poc coneguda i que fins fa poc no hagi començat a ser valorada com cal. El fet és, però, que l'obra de creació de Rafel Ginard és prou consistent i acceptable perquè maldem per rescatar-la de l'oblit.

Devem sobretot a Pere Rosselló Bover la tasca de recuperació i de revalorització de l'obra de Rafel Ginard.¹ Qui escriu aquestes línies també va fer-hi la seva aportació amb la reedició dels *Croquis artanencs*.² De fet, el present article és un resum de la introducció amb què s'obre aquest volum.

Els articles que integren els *Croquis artanencs* es van publicar d'una manera continuada, però en dues sèries i amb una interrupció pel mig de vint-i-nou anys. Els articles de la primera sèrie, a més a més, es publicaren dues vegades en poc temps, excepte els quatre darrers, que només aparegueren un cop. Entre el 31 de juliol de 1927 i el 20 de novembre de 1929 Rafel Ginard va publicar a la revista artanenca *Llevant*, amb el pseudònim de «Fèlix» i sota el títol genèric de *Croquis artanencs*, setze articles. Aquests mateixos articles, juntament amb un altre de l'any 1926 que també havia aparegut a *Llevant*, es reuniren l'any 1929 en un volum, també titulat *Croquis artanencs* i signat amb el mateix pseudònim, amb un pròleg d'Andreu Ferrer, que n'era també l'editor.

Tot just publicat el volum, el 20 de desembre de 1929 apareix a *Llevant* un nou article de la sèrie i fins al 20 de febrer de 1931 n'hi aparegueren tres més. Aquest mateix any, però, va deixar de sortir la revista i també es va interrompre la publicació dels croquis.

Vint-i-nou anys després va iniciar-se a Artà la publicació d'una nova revista, *Bellpuig*, un dels impulsors de la qual —i qui, precisament, va batejar-la— va ser Rafel Ginard. En el primer número comença ja la publicació de la segona sèrie dels croquis. Així, entre el 5 de gener de 1960 i el 8 de febrer

de 1965 hi surten vint-i-dos articles nous. A més a més, entre el desembre de 1966 i l'agost de 1967, hi apareix un altre grup de set articles més sense que duguin el títol genèric de *Croquis artanencs*, tot i que a l'índex del tom segon de *Bellpuig* s'hi inclouen.

L'obra narrativa de creació de Rafel Ginard se situa de ple en el corrent de l'Escola Mallorquina, tant per l'estètica com

pels pressupòsits ideològics que s'hi manifesten. En aquest sentit, els *Croquis artanencs* són una bona mostra —i fins i tot un exemple paradigmàtic i compendiós— dels resultats a què arribaren els autors que s'inscriuen en l'òrbita de l'Escola en la utilització de la prosa: la confusió genèrica i la idealització. Segons Pere Rosselló, «els efectes de l'Escola Mallorquina consisteixen sobretot (...) en la *desnarrativització* dels gèneres en prosa: això és, l'augment de la prosa paisatgística (de qualitats de caire poètic i de la qual ja teníem precedents en el Modernisme), l'aparició d'obres a mig camí entre prosa/assaig i narrativa, el refús de temes tradicionalment novel·lescs (potser també com a rebuig dels tòpics estesos per la novel·la fulletonesca), la desaparició o atenuació de l'argument i àdhuc la transformació de gèneres com els llibres de memòries (que també perden el caràcter realista)».³

El terme mateix de “croquis” que fa servir Rafel Ginard per designar globalment els seus articles posa ben de manifest aquesta confusió genèrica. En rigor, un croquis és un dibuix d'execució ràpida i resumida, sense detalls, un terme propi, doncs, de les arts plàstiques. Ara bé, els *Croquis artanencs* no són d'execució ràpida i resumida, perquè, precisament, Rafel Ginard era extremadament meticulós i autoexigent a l'hora d'escriure i caut i rigorós a l'hora de presentar al públic els seus escrits. Ara, tot i aquests emperons, l'ús del terme “croquis” és ben adient i encertat, ja que, per exemple, el nostre autor no podia recórrer a termes com «narracions», «memòries», «contes» o «relats». I és que, de fet, els *Croquis artanencs* són una barreja de tots aquests gèneres; i més encara: els trobam sovint conjuntament en un mateix article.⁴ Així, i encara que hi predomini la prosa paisatgística, especialment en els croquis de la primera sèrie, hi ha articles en què el descriptivisme es posa al servei de la història o del folklore, sobretot en els articles de la segona sèrie.

Però tot i aquesta diversitat i aquesta barreja de gèneres, hi ha tres elements que forneixen d'una unitat i d'una coherència globals els articles dels *Croquis artanencs*. El primer, evidentment, és el títol. El segon, el fet que totes les proses tinguin com a punt de partida i com a eix central el terme d'Artà i els seus habitants. El tercer, i més important, és l'actitud idealista amb què Rafel Ginard presenta els temes que hi tracta. Una actitud idealista que s'articula mitjançant tres eixos temàtics fonamentals —terra, religió i pàtria—, al voltant dels quals giren o s'agrupen tots els altres temes i motius que hi podem trobar, que són molts i variats.

La percepció que té Rafel Ginard de la terra és clarament idealista. La visió de la terra es manifesta sobretot en el paisatge, en un paisatge concret: l'artanenc. Però aquest paisatge concret és, d'una banda, descrit i presentat generalment en termes animistes, la qual cosa ja el desrealitza, i, d'altra banda, transcendent i interpretat en clau simbòlica, la qual cosa el desconcreta. En aquest sentit, és rellevant la importància simbòlica que Rafel Ginard atorga als indrets geogràfics que més destaquen en el terme d'Artà: els torrents, les hortes, la costa, però, sobretot, les muntanyes, amb la qual cosa no fa més que continuar una línia que comença a la Renaixença —recordem *Terra baixa*, d'Àngel Guimerà— i que dona uns resultats esplèndids, per exemple, en la poesia de Joan Alcover. D'altra banda, integrades en aquest paisatge trobam també les ruïnes i les edificacions antigues, que amb

el Romanticisme i durant la Renaixença també es doten de grandesa simbòlica i que Rafel Ginard enalteix, en oposició clara als signes de progrés que les desvirtuen.

Un altre dels eixos temàtics fonamentals és, naturalment, la religió, que en una manera o altra —per la condició de franciscà de l'autor— és gairebé present a tots els articles. Podem, però, delimitar-ne tres àmbits prou diferenciats i d'importància desigual. D'una banda, el sentiment religiós de l'autor es concreta en la devoció mariana i en l'admiració profunda envers la figura del beat Ramon Llull, que es fa patent ja en el pseudònim «Fèlix», nom d'un dels grans herois lul·lians.⁵ En segon lloc, apareix el sentiment religiós en un conjunt de croquis dedicats a la descripció de festivitats religioses populars, amb una barreja de devoció i d'interès per les manifestacions folklòriques, i també en alguns altres croquis més circumstancials. Però on trobam una elaboració més personal i més profunda del sentiment religiós és en un dels motius més recurrents en els croquis: el tema de la creació. L'obra de Déu, «Artista màxim», és presentada, en un discurs de tirat manifestament platònic, com el model ideal, però també inassolible, que ha de tenir present i que ha d'admirar qualsevol artista. I la manifestació més esplendorosa i magnífica del poder creador de Déu és el paisatge, la Natura. Conseqüent amb aquests pressupòsits estètics, Rafel Ginard és conscient que no podrà atènyer mai l'ideal que persegueix, perquè és per naturalesa inassolible. La creació literària, doncs —i de fet qualsevol creació que surti de mans de l'home—, es veu abocada a la futilitat, a la caducitat i, en darrer terme, al fracàs davant la grandesa i la immensitat de la Creació divina. I aquesta és la tragèdia a què es veu abocat l'artista: és presa d'un desig que mai no podrà satisfer però del qual tampoc no pot desistir. Per això, l'única redempció que té l'artista no ve de l'obra que ha creat, sinó de l'esforç que hi ha esmerçat i de la bona intenció que l'ha empès a crear-la i per això «el rònc desig, si és un desig acorat, ja compta, davant Déu, com una realització.»⁶

El tercer gran eix temàtic dels croquis, com hem dit, és el poble. I aquí Rafel Ginard també es revela com a continuador d'una altra línia temàtica que comença al segle XIX amb el Romanticisme i amb la Renaixença. Una línia que té dos vessants complementaris: d'una banda, l'interès per les manifestacions de la cultura popular, sobretot per la literatura, i, d'altra banda, la percepció idealista que tenen del poble els intel·lectuals romàntics i que els mena a cercar-hi i a descobrir-hi tot un conjunt de símbols, de valors i de codis de conducta que es presenten com a modèlics: aquells que la «tradició popular» ha consagrat i que el poble ha conservat inalterats. I quan diem «el poble» volem dir els habitants del món rural, la pagesia: l'arcàdia que guarda, immaculades, les «essències prístines» de la pàtria.⁷ Normalment aquests dos vessants suara esmentats es presenten amalgamats i és llavors quan apareix més clarament la visió idealitzada i deformadora de la pagesia que tenen els autors de l'Escola Mallorquina: quan veuen en la literatura tradicional, sobretot en la rondallística, un reflex fidel de la vida real. Ara bé, davant una realitat rural que no s'ajusta a llur concepció idealista, els autors de l'Escola Mallorquina se serveixen de la literatura per fer-se'n una a la mida dels seus desigs.

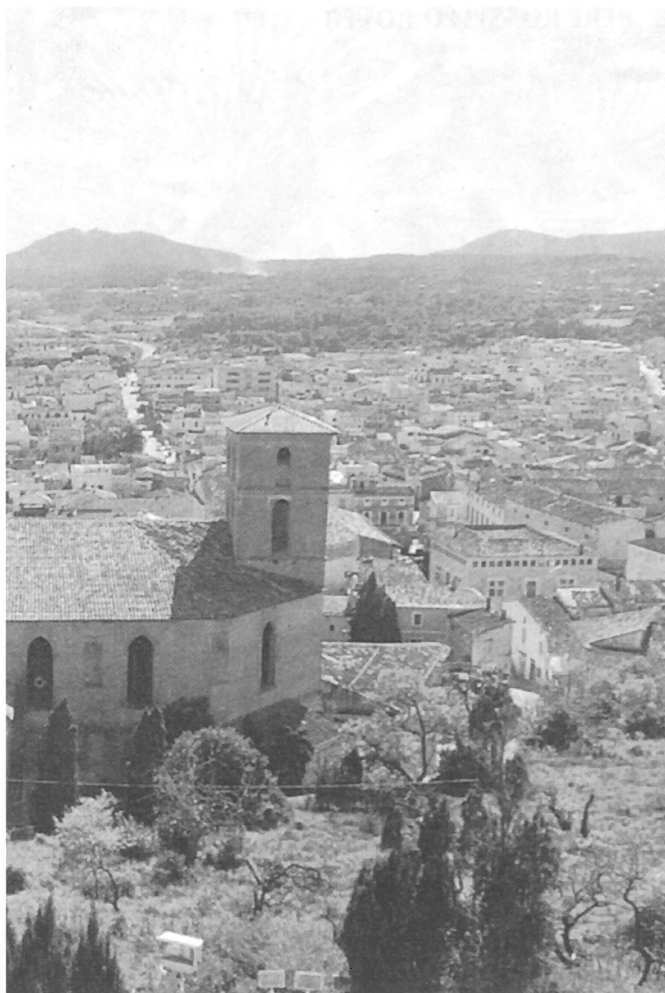
Així, en els *Croquis artanencs* trobam uns personatges amarats de bonhomia i de senzillesa, protagonistes normalment de petites facècies picardioses però ben intencionades, o bé uns personatges que se singularitzen per llur pintoresquisme. En qualsevol cas, uns personatges en els quals es fan patents la humilitat i la puresa, la bondat i la gràcia, la ingenuïtat i la dolcesa que d'una manera estereotipada i tòpica s'atribueixen als habitants de la pagesia. Rafel Ginard, a més, no s'està de relacionar-los amb personatges clàssics i bíblics. De fet, la recurrència al classicisme és una altra de les constants que trobam en la producció de l'Escola Mallorquina i contribueix també a la idealització, tant dels personatges com de les formes de vida i dels escenaris en què aquests apareixen.

Ara bé, Rafel Ginard no sempre manté aquesta actitud idealitzadora, tot i que hi sigui predominant. L'idealisme és molt més matisat, i fins i tot desapareix, en aquells croquis en què s'imposa l'historicisme. També trobam ara i adés alguns episodis tràgics que fan de contrapunt a la visió idealista que els emmarca. I fins i tot hi ha tot un conjunt d'elements que, desenvolupats, haurien pogut desembocar perfectament en drames rurals o en relats breus del tipus dels que Salvador Galmés, si fa no fa pels mateixos anys, publicava. Rafel Ginard, però, no va més enllà de la insinuació i no n'explota les possibilitats, perquè al cap i a la fi ha optat per una estètica literària en què aquest tipus de narrativa no té cabuda.

Hi ha encara en els *Croquis artanencs* un altre centre d'interès importantíssim i íntimament lligat a la terra i al poble. Es tracta, naturalment, de la llengua. Són molts els passatges que hi dedica Rafel Ginard. En uns casos, es tracta simplement de declaracions de fidelitat i d'amor encès a la llengua materna. En altres, d'un sentiment de profunda admiració davant la riquesa del llenguatge popular. Però també hi ha més d'una reflexió —i alguna de ben sucosa— sobre la situació marginal de la llengua catalana i sobre l'escassa consideració que li tenen els propis parlants.

En definitiva, terra, religió, poble i llengua són els quatre pilars simbòlics fonamentals sobre els quals es basteix l'ideari restaurador de Rafel Ginard, que es fa explícit ja en el «Pòrtic» amb què comença l'obra: «Tant de bo que els nostres escrits, humils i planers, com les cançons dels glosadors, portassin el sanitoso perfume de les vostres garrigues i remor d'aigua clara, tinguessin una mica la sabor de l'agre de la terra, que fessin estimar un grau més aqueixa Mallorca tan incompresa dels propis mallorquins i que encenguessin un poc més l'amor a ço que és el nostre patrimoni espiritual, dissipant, com un vent propici, les velles cendres seculares que ens tenen l'ànima colgada.»

Un ideari que els membres de l'Escola Mallorquina heretaren, gairebé inalterat, dels prohoms de la Renaixença i que, amb la figura de Rafel Ginard —juntament amb les de Guillem Colom, Miquel Gayà i d'altres—, va perdurar encara fins ben entrats els anys seixanta, quan ja la literatura catalana que es feia a Mallorca havia pres per uns altres tombants.⁸ ■

Artà (Foto: *Atles de la Gran Enciclopèdia de Mallorca*)

NOTES

(1) Vegeu-ne la relació de treballs a Pere ROSSELLÓ BOVER, *Els camins de la cançó: vida i obra del P. Rafel Ginard i Bauçà*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat i Universitat de les Illes Balears, Biblioteca Miquel dels Sants Oliver, 11. Barcelona, 1999, pàgs. 287-288.

(2) Rafel GINARD BAUÇÀ, *Croquis artanencs*. Editorial Moll. Palma, 1996.

(3) Pere ROSSELLÓ BOVER, «L'«Escola Mallorquina» i la prosa literària. Algunes consideracions», dins *Llengua & Literatura*, 5, 1993, pàg. 247.

(4) La recurrència a títols d'aquesta mena no era gens estranya en la prosa de creació d'altres autors de l'Escola. Pensem, per exemple, en *De la Isla Dorada (Postales y bocetos)* i en *Bosquejos de antaño (Relatos)*, de Josep M. Tous i Maroto, o en les *Estampas sanjuanenses* del mateix Rafel Ginard.

(5) Recordem així mateix que Rafel Ginard va usar també el pseudònim «Blanquerna» en moltes ocasions i que va dedicar molts escrits a la figura de Ramon Llull.

(6) Rafel GINARD BAUÇÀ, *El Cançoner popular de Mallorca*. Editorial Moll. Palma, 1960, pàg. 64.

(7) Vegeu Llorenç PRATS, *El mite de la tradició popular*. Edicions 62, Llibres a l'abast, 237. Barcelona, 1988.

(8) Vegeu sobre aquesta qüestió les interessants observacions de Rafel Ginard que reproduïx Pere Rosselló al «Pròleg» a Rafel GINARD BAUÇÀ, *Obra poètica*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, biblioteca Marian Aguiló, 19. Barcelona, 1999.

Subscribiu-vos a la Revista LLUC

■ PERE ROSSELLÓ BOVER

Dossier: Homenatge al pare RAFEL GINARD I BAUÇA

El P. Rafel Ginard Bauça i els primers dies de la guerra

El 12 de gener de 1936 el P. Rafel Ginard i Bauça, que aleshores era el prior del convent dels franciscans a Artà, comença un dietari que duu per títol *Argument de 1936. Notes*. Sens dubte, com es desprèn d'aquest encapçalament, el seu propòsit devia ésser preservar de l'oblit els fets quotidians de la vida del poble en unes notes per tal d'usar-les el 1937 en l'elaboració de l'*Argument*, o resum versificat dels esdeveniments de l'any anterior, que tradicionalment es llegeix amb motiu de les festes de Sant Antoni. La plagueta només arriba fins al 31 de juliol i s'ha conservat a l'Arxiu de la Porciúncula. No sabem si Ginard en va continuar la redacció en alguna altra, que no l'hem trobat. Sabem, això no obstant, que no és l'únic dietari de l'època de la guerra, car a Artà se'n conserva un altre, que no hem consultat. Bona part de la plagueta de què ens ocupam recull anotacions referents a la vida del poble, a la climatologia i a la vida pagesa. Hi ha, això sí, referències a les eleccions del 16 de febrer que donaren el poder al Front Popular. Ginard ja aleshores es mostra partidari de les dretes, però sense gaire entusiasme i amb una actitud bastant crítica envers les classes benestants. El refús de l'esquerra s'intensifica amb les notícies de l'incendi de convents i de temples, de les tensions entre l'ajuntament i l'església i, sobretot, arran de l'assassinat de Calvo Sotelo el 13 de juliol.

Hem transcrit una llarga seqüència d'aquest dietari que comprèn des del 18 de juliol fins al final, tot eliminant alguns fragments que no tenen res a veure amb la guerra, com un en què parla de la fruita i uns altres en què anota diversos "Consells i adagis". Volem fer palès que l'actitud de Ginard davant la guerra, com la de tants d'intel·lectuals mallorquins de l'època, era la d'un home que confiava que el franquisme restablís l'ordre social i el respecte a la religió i a l'Església.¹ Com hem explicat en altres ocasions,² en conèixer l'autèntic tarannà de Franco i dels seus seguidors, Ginard féu un gir radical fins a situar-se en uns plantejaments clarament d'oposició al règim. La persecució de la llengua catalana i la repressió violenta dels vençuts foren alguns dels motius d'aquest canvi, que sobretot va tenir lloc a la postguerra. Aquest text només reflecteix el seu pensament en un moment concret, davant una situació extraordinària. Ningú que conegués el P. Ginard o que hagi llegit altres escrits seus d'altres èpoques no el qualificaria de "franquista". Pensam que, entre d'altres, aquest die-

tari té un alt valor autobiogràfic i, sobretot, serveix per conèixer l'experiència quotidiana de la guerra que podia tenir una persona del poble.

La nostra transcripció segueix fidelment el text original, del qual únicament hem corregit l'ortografia, tot conservant els dialectalismes, els barbarismes i les formes gramaticals no admeses.

Pere Rosselló Bover

TEXT

Dia 18 de juliol. Rumors d'assassinats i de sublevacions. Pareix que l'exèrcit d'Àfrica s'és alçat. Tot són suposicions variades segons el desig de cada qual. Molta calor l'horabaixa. Diuen que han circulades ordres que "estiguessin preparats determinats elements [els feixistes]". No s'acabarà l'any sense desastres grossos. Demà començaran a donar llum tot el dia.

Dia 19 de juliol. No sabem què hi ha. El Marroc, Canàries, Balears, sublevats. Combats cruentos a Barcelona. Diuen si en Franco ve a Espanya amb el Tercio i Regulars embarcats amb els barcos de guerra que el Govern havia enviat al Marroc per detenir la sublevació. Si aquests vaixells han abandonat el Govern, no sé com aquest se sostindrà. Hi ha una confusió grandíssima. El Governador de Mallorca diuen que està tancat. Que els feixistes van armats pels carrers. El Govern demana ajuda al poble i el vol armar. Són dissolts els regiments sublevats i els soldats llicenciats. Això, des de Madrid. S'assegura que Goded, a Barcelona, s'és entregat. Que passarà? Azaña, és mort? Vivim moments d'angúnia, davant l'enorme incògnita. Quin dramatisme colgar-te sense saber què serà l'endemà! Porem tenir esperança? No sé si el desig m'enganya, però, al fons del fons, jo en tinc una mica. És un llumet feble, vagarós, esborradís, però és un llum. El donar llum tot el dia ha coincidit amb l'alçament. Així tothom està penjat a la ràdio. Som anat a Manacor a beure un viacrucis. Por d'ésser seqüestrat pel xofer.

Dia 20 de juliol. Durant tot el dia, que el Govern domina la situació. Que Sevilla està a punt de rendir-se, que a Barcelona està tot dominat. Fins i tot Goded?! digué pel micròfon "La suerte nos ha sido adversa. Paciencia!" Que és qüestió d'unes quantes hores i tot estarà subjugat. Això fins al capvespre. I ara, diuen, resulta que no és ver lo de Goded. Que aquest fou a Palma fins avui a les 3 de la matinada [això sembla que tampoc

(Foto: Agustí Centelles)

és ver] que tornà a Barcelona i a Barcelona ho domina tot menys la Generalitat i l'emissora. Fins i tot diuen que ha anat a Cádiz i que anit passada fou a Palma pareix versemblant. Un capità ho digué a Bartomeu Amorós. A Saragossa el general Cabanelles està sublevat, i enlloc el Govern compta amb l'exèrcit, sinó que fa armar socialistes, comunistes, sindicalistes. Anit a Artà han fet tancar la casa dels obrers i han decantat els ròtuls que diuen Centro Republicano. Hi ha un bull enorme. Tothom penjat a la ràdio i la ràdio embolicant mentides. Els trens no han circulat avui. Gens de correspondència. La naturalesa segueix serenament enmig d'aqueixes convulsions. Canta un mussol damunt l'església. Els feixistes artanencs vetlen contra els possibles avalots dels socialistes. Supòs que anit no passarà res. Home previngut val per dos. Demà serà un altre dia. Vivim més —passam més pena, vull dir— ara en una setmana que durant molts d'anys. Dies prenyats d'aconteixements, d'inquietuds, de desastres. Que Déu faci triomfar la bona causa! Nerviosisme. Un no fa res de tot lo dia, anant d'aquí i d'allà. Cada rotlet de gent és com una bombolla de gran calderada del poble que està bollint.

Dia 21 juliol. La 1'30 capvespre. Tinc el cap marejat de sentir "atenció, atenció, atenció" per la ràdio. Per la ràdio criden tothom a que s'armi: obrers i camperols i que defensin la república. — Damunt les eres canten, tranquils — Als soldats que girin ses armes contra sos majors sublevats. A Catalunya se són incautats de tots els edificis religiosos i s'organitzen milícies de poble en defensa de la legalitat republicana, diuen. I, mentrestant, asseguren que tot està en calma. Són moments de gran confusió, d'intensíssim nerviosisme. A Mallorca han

destituït les gestores i la ràdio de Palma diu que són falses les notícies de les emissores de Barcelona i Madrid. Com acabarà? En Franco, a Sevilla, diuen que ho domina tot. Hi ha sublevacions, confessades per la ràdio de Madrid, a Saragossa, Burgos, Toledo. L'emissora de Barcelona sempre seguit està radiant i repetint lo radiat. Les notícies que dona el govern i les dels sublevats són contràries, oposades. On és la veritat? De Madrid diuen que tot està casi dominat, i, per altra part, criden desesperadament els obrers i camperols que amb armes, bones o dolentes, se llancin sobre les guarnicions alçades i que a Huesca i Cáceres hi ha sublevades les forces militars endemés de les ja esmentades. Una part i altra diuen que tenen l'esquadra i l'aviació. Han repetit que Goded està pres. A Barcelona En Pérez Farràs organitza apressadament les milícies antifeixistes: senyal, doncs, que no compten amb la força pública o amb l'exèrcit. Les forces de Franco amb els regulars i legionaris van cap a Madrid victoriosament diuen les notícies de Sevilla. Molts sospiten que a Madrid no hi ha govern, sinó comitès soviètics, car mai parlen els ministres i contínuament per la ràdio es donen notes de la Casa del Poble, comunistes i gent així. Emperò, jo interiorment, tot desitjant que el govern hagi fugit, contra tots els meus esforços, crec que el govern no s'és mogut, per més que lo que passa doni lloc a pensar-ho. Que no ens fa creure el desig? De Madrid diuen mentides però i de Sevilla, què? En Boira ha acabat, per ara. Els seus volien sortir anit passada. El "cabo" els parlà fort, i res. Dotze feixistes artanencs han vinguts de Palma armats i proveïts de 50 o més bales, segons En Rai, un d'ells. Quina inquietud! Un té agulles pertot! Ni ganes de res. Sinó de parlar eternament d'això, fer càlculs, plans, fantasies; combinar

fets, caçar-ne: fantasiar sobre el futur: “bo” si “nosaltres” triomfem; “dolent” si els “altres” triomfen. Tothom lliga la bondat i la justícia a la seva causa. Vaig a colgar-me amb la incertesa acoradora del qui tot ho tem. La ràdio de Madrid i Barcelona me deprimeixen fins abaix. I no en sentim casi altra. Serà un fracàs més? Ai de nosaltres, si el conglomerat popular triomfa! Podrem ben dir: oli m’hi ha caigut!

Dia 22 de juliol. L'ànima és el motlle on se forgen les idees i el llenguatge que les dóna corporeïtat. Així que idees i llenguatge recorden i diuen com és l'ànima d'on procedeixen, així com un bust fet amb motlle recorda la matriu o una moneda l'encuny. Aqueixa mica de filosofia ve a compte del present estat de coses: tothom té respecte de l'èxit final de la guerra que avui hi ha a Espanya les idees conforme al seu propi color polític, conforme a la seva manera d'ésser encara que no s'ajustin a la realitat exterior. Lo que desitjam fàcilment ho creiem o fem de creure-ho. Anit passada En Marín, que sempre ha vist la república en forma de tambor, féu la declaració de l'estat de guerra seguit de tres guàrdies. Fa mal tenir-li llàstima a un home com ell que se menja els altres de viu en viu. Diuen que han prohibit que els aparells de ràdio funcionin. Crec que és acurat. Aquí, sentien Madrid i Barcelona en especialitat i no fan sinó deprimir els ànims. Més val que tanquin. Fresca, ventijol joganer i cançons d'era bressolades en la falda de l'orató que acaronen les oïdes cernudes per la distància que les aplanen les asprors i arestes. I, mentrestant, lluita, explosió d'odis, sacrificis heroics per la salvació d'Espanya. Quina ferocitat les lluites entre homes! Diuen que han afusellat uns quants carrabiners que se resistiren violentament, disparant i matant, les ordres dels militars.

El tren, ahir horabaixa vingué. Hem estat sense tren del matí de dilluns (20 de juliol) en què partí el d'Artà però no arribà el de Palma fins el capvespre del dimarts (21 de juliol) que vingué de Palma. De diumenge —19— no és vingut cap diari de fora. A Palma, tothom treballa i, a Artà, no es sent ni una mosca. Que és de bo de fer imposar l'ordre i, per consegüent, quina responsabilitat la d'aquests governs que presideien la ruïna d'Espanya i no posaven remei als assassinats!

Batalla de mentides i de bales. Proclames satàniques cridant gent a les armes on des de Barcelona diuen que esclafin i aplastin literalment els feixistes. Semblen bramuls de gent desesperada. Estan en un esclat d'odis furibunds on per res és esmentada la moderació cristiana. Aquests crits són de gent absolutament pagana. I són aquests que dominaran Espanya si falla el moviment militar. Déu sap què convé. Doncs que triomfi lo que convé! He sentida una proclama de Franco i és moderada i assenyada. Els altres estan frenètics. Not, alarmadíssim, com s'afliuen i desinflen mos sentiments catalanistes davant lo que representa, diu i defensa la Generalitat. Catalunya fa un esforç desesperat, no per la llengua o cultura catalanes, sinó per sostenir a Espanya aqueixa horrible situació que representa el govern actual o l'anterior. L'emissora de Barcelona ho dóna gairebé tot en castellà, aquests dies. L'Estatut caurà. Han prohibit als establiments públics els aparells de ràdio car les notícies de Barcelona i Madrid, casi les úniques que se reben, deprimeixen la gent. Rotlets a tot arreu. Comentaris. Ningú fa mitja feina. Malestar, parlar fort, fantasies desbordades, qualcú que ja pensa de quin partit s'ha de fer. Del qui guanyi, és clar. “Assentau-me al partit que guanyi”,

sembla que diuen. En Tomàs Cano diu que ell no estava conforme amb el govern que teníem.

Dia 23 de juliol. Diuen avui matí —les 6'30— que En Franco és a Madrid. A força de desitjar-ho, un no ho creu, temorós d'ésser víctima del propi desig. Un desig fort crea una realitat que no correspon sempre als fets exteriors a nosaltres. Com espongen, eleven, fan respirar ample les bones notícies; i com capfiquen, oprimeixen, arrufen, desinflen, assequen les notícies adverses! Una bona nova és una onada d'oxigen moral que infla, gonfla l'esperit i emmotlla la faç d'una manera joliosa. Una mala nova buida les cares en el motlle de la melancolia, recel, ànsia, perplexitat.

Hi ha, pareix, uns quants carrabiners afusellats per haver-se sublevat violentament. Han vingut barcos inglesos a Mallorca. Hi ha un vai-i-ve de notícies, suposicions, fantasies que és com una mar avalotada. Aquest oneig de notícies bones, dolentes, contràries, dóna un picant a les converses molt estimador, dóna un interès enorme a aquests dies. Els nervis tensos, l'ànima agitada, les sangs enceses, fan viure hores de profunda emoció i tothom se sent inclinat pels decrets i bàndols forts, per les execucions fulminants, per la mà de ferro sense contemplació. Més o menys a tots els surt a flor de l'ànima l'esperit sanguinari que viu en tots els homes, herència, dirien els darwinistes, de sos antepassats. Mes, quan se sia acabat, i ens manqui la trepidació d'aqueixa sacudida que ens commou fins abaix pels perills que hi van inherents —solament els perills són interessants; els perills i els desastres i els èxits conseguits superant perills i dificultats muntanyoses— quan ens manqui tot això, sentirem un gran endarrer i, de moment, trobarem la vida sense picant i “casi” enyorarem aquests dies que, ara, són com a sigles. La guerra té un interès immens, tràgic.

Els baròmetres registren els canvis atmosfèrics. I certs homes ho són una mena de baròmetres que senten, ja abans que se produeixin, els canvis polítics i canvien de bona hora l'agulla de ses idees segons les condicions climatològiques de la nova política. Oloren i insumen d'enfora el mal temps. En canviar l'agulla de ses idees, digau que prest hi ha canvis de política. Sempre els trobareu enquadrats en els partits vencedors. Són tan flexibles en ses opinions que a totes s'emmotllen amb tal de protegir sos interessos, són credo únic.

Comparant lo que fan els sublevats i com parlen i lo que fa el govern i com parla, sembla que el govern ha perdut la serenitat i està desesperat i els sublevats, no. Qui se desespera tot triomfant? Els mateixos a força de voler-se amagar se delaten. Aquests donen la sensació de domini, seguretat, d'anar segurs i no reclamen els camperols i els obrers —molts faran orelles de cònsol— perquè s'allistin a les milícies seves.

La poesia de les messes i la batuda penetrada d'una agitació de guerra, amarada d'odis, de sang i llàgrimes! Qui, sinó els homes, fa la humanitat desgraciada? Quina garbera de dolors! [...]

Un no pot sortir: fa un sol que bofega. Avui, cap aconteniment especial que hagi modificat la situació. Segueix l'emissora de Madrid, on suposen que no hi ha govern, amb sos crits frenètics i lo mateix la de Barcelona. Per tenir tan segura, com diuen, la victòria, sobren els crits i paraules feroços [?]. Els alçats contra el govern no criden així. Els qui se delitaven

oïnt la ràdio, ara només senten bruels de ferotgia. En Franco no és a Madrid.

Dia 24 de juliol. “Vaig partir al fi del migdia i he arribat bofegat. Feia un sol que sofregia la sang”, diu un pagès que era a Manacor un dia d'aquests que no vingué tren de Palma i ell li hagué d'envelar a peu cap a Artà.

Durant aquesta nit passada un pensament: “i si de nit passassin avions i deixassin caure bombes? On les tirarien? Als llocs més visibles, segurament. I la nostra casa és de lo més visible d'Artà!” Per dintre meu un corquet d'ansia i sobresalt... “Per consolar-me: per ventura sentiríem el renou enfora... I, justament, la bomba me cauria damunt?” Pensant tot això me som adormit i al despertar-me, avui, quin goig de que no hagi succeït res. Estam en temps de guerra amb totes les seves conseqüències. Un avió ha tirat unes quantes bombes sobre Palma i la gent ha fugit de Palma en gran quantitat. El “Correo de Mallorca” du que a Madrid no hi ha govern. I els qui tenen bones informacions com En Senegar, diuen que a Barcelona els comunistes són els qui dominen. Fantasies?

El sol va penetrant i daurant la fullaraca dels arbres com si els amaràs d'or líquid i lluminós. Sobre el llençol de seda cruixent de l'oratge matinal, s'adormen i rodolen les cançons de les eres brunyides i rutilants.

Diu que En Marín té totes les seves idees dins el tambor i que el prefereix a la república, ell que havia de menjar tanta carn i fetge de gent de les dretes! I segueix abraonat al tambor... Trobaria que és just si ara el llançaven al carrer, seguint les normes dels seus? A lo que hi ha que témer és al pànic que pot ésser provocat per qualsevol cosa quan les multituds estan excitades, car el pànic fa canviar totalment i inutilitza els qui n'estan posseïts. Hi ha que veure de quina manera és contagiós i com s'escampa aquest microbi moral. Un llança una mala nova com una pedra. Les aigües de la fantasia popular s'agiten en ones concèntriques entorn del cop que ha fet la pedra de la mala nova. I tots els qui cauen dins aquelles ones són afectats, regularment, del pànic. I en les multituds, excita-des com ara, és més fàcil que mai donar entrada a aqueix enemic. Les col·lectivitats, per ventura encara més que els individus aïllats, s'alcen i abaixen amb una facilitat extraordinària.

És la darrera carta que se juga. Lluita fraticida i, per això mateix, més acarnissada. Les 10 del matí. La guerra corromp els sentiments nobles i delicats. Tothom sent impetus de botxí i de fera. Sang, morts, destrossa de membres humans, imprecacions, odís, ruïnes, mentides, traïcions... Quina creixença dintre cada persona de l'esperit malvat que tothom porta a dintre! La guerra resumeix tots els mals. I estam tan malament que, ara, sembla necessària! Diuen que hi ha un Govern militar a Burgos i això pareix versemblant. Demà és Sant Jaume apòstol, patró d'Espanya. Gloriós apòstol, feu que demà, precisament, tombi la balança i poguem conèixer visiblement la vostra protecció! Demà mateix! I que s'acabi l'escampament de sang i l'acaramullar ruïnes! Com són llargs aquests dies prenyats d'emocions i perills! Me sembla que fa anys de l'assassinat de Calvo Sotelo i encara no fa 15 dies! Era dia 13 d'aquest mes! Quantes coses, quantes inquietuds i ànsies i esdeveniments de llavors ençà! “Los muertos mandan!” Calvo Sotelo, des de la tomba, ha somogut en un terratrèmol patriòtic i heroic tota Espanya. Aqueixa Espanya que viu en vilipendi i oprobi, caiguda en el no-res sota tots els aspectes.

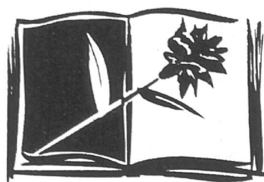

Fra Rafel Ginard, en el claustre del convent de Sant Francesc de Palma, quan era superior de la comunitat (1937-1940) (Arxiu de la Porciúncula)

Ni marina mercant ni de guerra, ni exèrcit fort ni armes modernes; ni indústria ni exportació de manufactures nacionals; ni art ni ciència en cap ram... Tot atrassat, tot pobre, en lluita civil constant. Un s'avergonyeix d'ésser d'Espanya.

Un avió dels dos que han vingut de Menorca —que està al costat del govern— ha tirat una bomba a Inca. Un alferes, després de tancar els caporals, comanda a Manacor [?].

Dia 25 de juliol. Dissabte. Festa de l'apòstol Sant Jaume, Patró d'Espanya. A les 10 ha passat un avió i a les 10'30 ha retornat sense fer mal a Artà, almenys. Continua la desorientació car un no se fia gaire de ningú: tothom les notícies seves, bones, i, les del contrari, dolentes. S'és anunciat, pareix, que avui volien o havien de pendre Madrid. Jo crec que Madrid a hores d'ara, les 10 del vespre, no està pres ni d'estona. Com acabarà aquesta carnisseria? Les dues Espanyes irreductibles, amb esperit casi idèntic de revolta, se són abraonades ferotgement i no sabem què en pugui sortir d'això. D'una part el desig de reformes socials acompanyat d'odi a la religió entranyable, amb desig de sang i d'extermini, amb el cap tancat a tota convivència. D'altra part, desig d'ordre i de pau però amb voluntat de no abandonar sos privilegis, sos gaudis, sa

BIBLIOTEQUES MUNICIPALS

CORT

Pça. Cort, 1
Cp 07001

BLANQUERNA

Sant Joaquim, 9
Cp 07003

S'ARENAL

Gaspar Rul-lan, 5
Cp 07006

MOLINAR

Xadó, 7
Cp 07008

RAFAL VELL

Pere Ripoll i Palou, 9
Cp 07008

SANTA CATALINA

Fàbrica, 34
Cap 07013

ESTABLIMENTS

Pça. Immaculada, 3
Cp 07010

SON RAPINYA

Catalina March, 4 A
Cp 07013

SON FORTEZA

St. Isidre Llauredor, 25
Cp 07005

SON GOTLEU

Regal, 105
Cp 07008

GÈNOVA

Barranc, 22
Cp 07015

EL TERRENO

Nigul, 1
Cp 07015

COLL D'EN RABASSA

Albuera, 1
Cp 07007

POLÍGON DE LLEVANT

Ciutat de Querétaro, 3
Cp 07007

CASAL SOLLERIC

Passeig del Born, 27
Cp 07012

L'OLIVAR

Mercat de l'Olivar, 104
Cp 07002

SON XIMELIS

Cap Enderrocot, s/n
Cp 07011

GABRIEL LLABRÉS

Antoni Planas i Franch, 4
Cp 07001

SON CLADERA

Cala Serena, 3
Cp 07009

SA INDIOTERIA

Gremi de Tintorers, 2
Cp 07009

SIOPJ

Pere d'Alcàntara Penya, 11
Cp 07006

Ajuntament de Palma

COORDINACIÓ DE BIBLIOTEQUES DE BARRIADA DE L'AJUNTAMENT DE PALMA:
C/ DE L'ALMUDAINA, 7 A - CP 07001 - TEL. 971 71 87 95

vida gairebé pagana, per més que se creguin cristians. Esperit d'incomprensió, retardament en fer justícia social. Que en neixi d'aqueix escampament de sang una Espanya nova! No seria ben sincer si no deia que, en escriure aqueixes notes, pens en la possibilitat del triomf dels nostres enemics i que me podria reportar males conseqüències si me trobaven aquestes notes on, tal vegada per això, no exprés bé el meu pensament. Per més humiliant que em sia he de confessar que, en escriure, tinc por i reprimesc la ploma. Jo que no puc aguantar que em forcin en res i som víctima de la por!

Una vegada més he notat avui el contrast entre les notícies de combats i sang i la naturalesa d'Artà. Repòs d'eternitat en les muntanyes com si ja estiguessin en son lloc definitiu. Repòs en el camp; calma en les eres, una fresca deliciosa. —Era a Sant Salvador—. I ara mateix, pensava, els homes se maten quan tan fàcil seria entendre's si tots volien! I se maten ferotgement amb odi fraticida! Les lluites entre germans, que s'han agraviat mútuament, són les més enverinades, tal volta, perquè senten tots veritable odi. No endebades la primera sang que se vessà al món fou sang d'un germà. La primera lluita al món fou fraticida. Gloriós Sant Jaume, implanta a Espanya la pau! La pau agermanada amb la justícia i la caritat com a complement de la justícia! Extirpau aqueix desig de ruïna, venjança, extermini que escalfa tants de cors i fa barbotjar tantes boques!

Un esperit mofeta em diu: "tu escrius això per si acàs, què no? La por te fa ésser moderat. Sí, sí! La por!" Això sí: tothom té el presentiment de que si triomfaven els proletaris, la pressió seria brutal, ferotge i que no ens n'aixecaríem.

Se fa contrabàndol en tabac en gran escala, ara que les costes estan desguarnides de carrabiners. Això diuen i això dic. Les comunicacions postals entre Mallorca i el continent estan perfectament tallades.

Dia 26 de juliol. Per Artà veuen moltes cares noves: són de gent que és fuita de Palma a causa de l'alarma que produí les bombes que tirà un avió, de Menorca, probablement. Fins ara, les 11'30, no hem sentit cap avió, avui. Els feixistes, de nit i de dia, guarden les carreteres i el poble, armats. Quants de sacrificis, hores de dormir perdudes, preocupacions, menjar a deshora; quanta sang, morts, ferits! I tot per defensar-se d'altres homes. Ningú tan enemic dels homes com els mateixos homes!

No sabem res de novell. I, en el fondo d'aqueixa inseguretat, quin terrible plaer, quin gust més profund i més amarg que somou fins la prosa més recòndita del nostre ésser! Quina cosa que el dolor i l'ansia produeca plaer i el plaer engendri el dolor i el fàstic! No és ben significatiu que la història gairebé fins aquí sols ha recollit les guerres i no significa això quin enorme interès, pel seu dramatisme, tenen segons l'opinió popular? Els altres fets, com que no impressionaven ningú, ningú els recollia i els dava importància. Ja fa més d'una setmana que dura aqueixa guerra civil que no sabem com acabarà. Ai si la fortuna se trabucava de part dels enemics!

Quina misèria la de l'home que necessita dormir, menjar i evacuar certes necessitats orgàniques —és ben animal amb tot això!— i ha d'interrompre sos treballs i ha de treballar moltíssim per a atendre a tot això. Quina impedimenta la d'un exèrcit i quina complicació de servicis per menjar, dormir i lo demés de la vida animal! Aigua, pa, comestibles i utensilis per

preparar-los, mantes, tendes de campanya, etc., etc. Casi tot està dedicat a la vida animal i la intel·ligència no fa gaire més que proveir a aquesta vida i cercar-li refinaments. Notau que la civilització casi només parla al cos. Llunyà, altíssim, amb la trepidació casi ofegada dins el cotó de l'aire sembla que ha passat un avió.

Els falangistes, nit i dia, com he dit, guarden el poble. Diuen que si la cosa aguanta, la guerra ens pareixerà lo normal, perquè l'home a tot s'avesa, menys a estar bé. Quan està bé és quan més se queixa. Té, llavors, benestar suficient per dedicar-se a la lamentació. Aqueixa situació perdrà interès si s'allarga, en no ésser que vinga cada dia un avió i ens tiri qualque bomba. Així, l'interès no decauria. Sinó, aviat ens queixarem de les actuals autoritats, tot cercant temes d'interès.

Després de tot, hem de dir que no sabem res amb exactitud. Molt de xerro. Tinc una son rabiosa i no sé bé perquè. Anirem a donar part a la nit.

Dia 27 juliol, dilluns. És l'aniversari del meu naixement. Cumplesc 37 anys, avui. 37 anys! I encara no he fet res d'importància, malgrat me senti amb forces per quelcom. Un dia tapat. Basca, pesantor.

En Boira, En Papa, En Metler i no sé qui més han desaparegut d'Artà. Han clausurat el casino socialista i del Centre Republicà. L'avió avui no s'és presentat. La cosa s'allarga. Com devien estar armats els socialistes i companyia que així puguin resistir a tot l'exèrcit! I aquestes armes eren per alçar-se. Per tant, lo que passa era necessari i manco mal que els han trencat el davant. Qui pega primer pega dos pics. "No me deixis pegar el primer cop!" diuen els pagesos. Sembla que tot l'interès està concentrat a Madrid: en pendre Madrid i en defensar-lo. No sabem bé lo que passa. Tots procuren donar bones notícies dels seus. Si no triomfen els militars, a Espanya quedarà implantat el comunisme soviètic amb totes les seves conseqüències. El govern passat quedaria completament al marge. Les complicacions i dificultats que poden sorgir per més estudiat que estiga el pla de campanya, són innumerales. La guerra un sap com i quan començà, mes com i quan acabarà ningú ho sap. És un joc tràgic. Així com hi [ha] columnes que van a Madrid a assaltar-lo, no n'hi poren enviar a defensar-lo i entrebancar les columnes que volen assaltar Madrid? Això, sembla evident. Ara que un no ho sap. La por és fèrtil en imaginar perills. El mussol no para. Té la veu aflautada. En volar no fa remor, a penes. Té les plomes molt fines i és com un pedaç que va a l'aire. Aquest mussol dona molta matadura.

Se fan rogatives, resant el rosari tot lo dia davant el Santíssim, per la pau, al convent i Parròquia.

Dia 28 de juliol, dimarts. Fa quinze dies avui que se veu onejar damunt l'escola la bandera monàrquica. I anit els féu de la mort de Calvo Sotelo. Que d'aconteixements en pocs dies! La gestora, abaix, En Marín i el Secretari presos —avui dematí se diu això— En Boira i els seus, perduts de por, els feixistes amos del poble. I a Espanya l'exèrcit alçat en lluita cruenta contra el comunisme. Sembla que a Madrid els militars se són apoderat del Ministeri de Comunicacions i pareix que és ver. Déu ho vulgui! Què diria En Boira sobre la incautació de la casa del poble de Palma, ell que trobava tan natural que l'ajuntament d'Artà demanàs el claustre després que nos-

(Foto: Hermes Pato. Madrid, 1940)

altres l'havíem arreglat i perquè l'havíem arreglat? Caldrà fer una bugada i esporgada radical, si hem de tenir pau que duri. Sinó, malaguanyat esforç! A Palma, uns avions han tirat bombes avui i hi [ha] hagut morts. No sé quants. Per Artà, devers les 5, ha tornat passar un avió. Estam en guerra i la guerra se fa així, matant, destruint, vessant sang. La situació general sembla que no ha canviat. Hi ha dificultats a tot arreu. Per lo que pareix, l'esquadra està, si no tota, casi tota, amb el Govern de Madrid. L'aviació, dividida. I un poc l'exèrcit.

Diuen si aquests dies hi ha hagut reunions nombroses fins a 300 persones calculen, a devers el Coll d'Aubà, de socialistes d'Artà, Capdepera i Manacor. I també devers Aubarca. Per acordar entrar a Artà a mata-degolla després d'haver-se apoderat del centre feixista i de ses armes. No és més que justificada, doncs, la vigilància que hi ha de nit i de dia per part dels feixistes? Dormiu i vos ne dureu l'almud pel cap.

Un viu esperant notícies i encarat a creure solament les favorables. Quin anhel de que arribi el diari tot i que un sap que la mitat de coses no són veres, probablement. Necessitat de parlar sempre d'això. Les bombes que ens tiren ens fan a saber que tenim guerra i posen un especiat molt fort a la situació. Que no tirin bombes, i, amb la seguretat, minvarà l'interès, la tensió i la vigilància. Jo crec que convé que ens tirin bombes i que matin qualcú perquè així l'esperit estigui tens i erecte. Sinó, tot se relaxaria, poc a poc amb la seguretat. Així, si hi ha perills imminents; escassetesa de sucre, cafè, benzi-

na i altres articles alimenticis, dificultats i morts, així l'esperit públic segueix amb un interès enorme les incidències de la lluita i tothom espigola notícies pels sementers dels pobles. Donau seguretat, suprimiu els perills, que hi hagi excés de subsistències, que ajudarà llavors a l'exèrcit que batalla? Mica a mica, se'n desentendrien. Emperò el perill renoua l'interès i esperona l'esforç. Si hi ha hagut sang ja hi ha motiu de venjar-la. A redols, moltes faves. En general, dolentes. L'ordi, bo. La civada, passant. El blat, dolent. Les pluges tardanes han perjudicat els ametlers que perden sa fulla a les totes. Estan esgrogueïts. Una de les coses primeres que féu l'ajuntament nou va ésser llevar les cadenes i els pilons que les aguantaven i que estaven a la plaça del P. Antoni Llinàs. En Maganet és el batle, i En "Pedro" Canet, el de la multa de la somera, és "concejal" o regidor. Hi ha un centenar de feixistes a Artà.

Dia 29 de juliol, dimecres. Els "tècnics" de la fugida hauran oferit, això sí, els seu cadàver, emperò ja se cuidaran de no posar-se en perill i de que els seu cadàver, que només ofereixen metafòricament, no faci caramull amb els altres. El poble és un infant i sempre se deixa enganar. Això no té remei. Hi ha per les muntanyes d'Es Verger i Aubarca feixistes que cerquen el quest d'En Boira i altres per veure si afinaran el cau o llodriguera on s'abscondeix, si és que siguin a Mallorca. Segueix la banda i fins aquí m'arriben les cançons que se gronen sobre les cordes fluixes del ventijol. "No trobaria ca-seva ni amb un llum". Això m'ha dit un personatge referint-se a una somera (dona) que parlava de la qüestió social amb barram de tigressa. Aquesta somera parla a mossegades. Si tornàs cussa no hauria de mudar gaire.

Fins a quan tindrem clavat al pit l'arpó de l'ansia i de la inseguretat[?]. Han passat devers les 4 uns autobusos plens de feixistes i soldats que venien de Cala-Ratjada. Molta gernació a la plaça, Caixa Rural i carretera nova. Són estats uns moments de profunda vibració, de sacudida fonda, entranyable. Crits de "Visca Espanya catòlica" i "Visca Espanya", cants i manselletes. Era una mena de corrent elèctric que passava d'uns als altres. Hi [ha] hagut un refresc per la tropa devers la Plaça Nova. Dos feixistes han tornat arrera i han arrancat les plaques d'Azaña i 6 d'octubre que donaven als carrers de la Caixa i al de la carretera nova. Una bella gesta!

Ha tornat passar l'avió abans de migdia i ha arribat a Palma on ha tirat unes quantes bombes, sense causar víctimes, pareix. Les bombes seran el picant, la mostassa, l'estimulant que ens farà estar atents a la situació actual, que estiguem preparats i pensem que l'enemic, vigilant, està a les portes. Jo crec que les bombes són necessàries i les víctimes també per aguantar la tensió vibrant dels esperits. Que produeixen pànic? Pitjor seria el descuit, el relaxament que produiria en tothom la seguretat completa. També són necessàries les dificultats i que la víctima sigui àrdua. Així sabrem la magnitud del mal i veurem que cal ésser implacables en l'extirpació de les causes sobretot si no ens volem trobar amb quelcom pitjor. Si ens costa molt, més apreciarem la victòria (si Déu la'ns atorga) i més procurarem no deixar-la-nos arrebatat. Cal instaurar d'una manera fulminant la justícia social que faci impossibles el comunisme i el socialisme i endemés instaurar l'ordre públic. Hem de confessar que al món va avançant el Cristianisme car tothom parla de protecció als humils i obrers. Així ha parlat En Franco.

Mare de Déu de Sant Salvador i del Pilar, Sagrat Cor de Jesús, Sant Miquel Arcàngel, Sant Jaume Apòstol, Sant Ferran Rei d'Espanya, protegiu aquesta nació i féu que hi vinga la pau, l'ordre, l'amor als humils!

Dia 30 de juliol, dijous. Sembla que aquesta nit passada han arrancades les plaques que posaren En Boira i els seus i que inauguraren dia 14 d'abril d'enguany. Ja era hora! Les cadenes de la plaça del P. Llinàs foren llevades ja fa dies. Pilon i cadenes. Tot.

Avui fa un temps fresc. Ha plogut i ara, 11'45, brusqueja. Cel tapat. Se diu que València s'és unida al moviment. Potser. Emperò qui en pot estar segur amb tantes notícies contradictòries com circulen?

Tot lo dia fresca, i casi fredor. Les notícies, com sempre. No perdem el coratge que si no, què ens quedaria? No sabem lo que passa. L'avió ha tornat a Palma. No, i encara això és una manera mansueta de fer guerra! És cert que han arrancat les plaques dels carrers que En Boira havia boiritzats. El qual s'és fet fonedís... com la boira.

Dia 31 de juliol. Fa un bon dia. Mes no fa calor. [...]

La guerra és una mala cosa: exacerba els nostres instints sanguinaris, ens fa desitjar mort, destrossa mal als contraris. La guerra és una explosió de la ferocitat humana. Emperò a vegades és necessària com succeeix avui.

Tothom considera molt natural matar, fer traïció, enfonsar navilis, fer patir tots els contraris.

Ara és temps d'arrabassar palmes. Devers Es Verger n'hi ha molts que n'arranquen i diuen si favoreixen aquests fugitius d'Artà, En Boira i els seus, posat que no els poden trobar per més activitat que hi hagin esmerçada.

Els rics d'Artà favoreixen poc amb diners aqueix moviment. La qüestió és que els defensin, que puguin ells estar tranquils, que no els toquin res de ses riqueses i els demés ja cuidaran de posar-se en perill! Això sí, que se posin en perill sense retribució de cap mena! Aqueix moviment, si triomfa, hauria de posar mà, a lo militar, en la qüestió de les reformes socials i implantar-les d'una manera fulminant, sense escoltar els planys d'aqueixos rics incomprensius i anticristians que tot ho troben poc per a ells. [...]

Hi ha la solidaritat de la desgràcia. La prosperitat disgrega i és que l'abundància fa tornar egoistes, egocèntrics. En la desgràcia comuna us sorpreneu de parlar amigablement amb vostres contraris. Heu feta l'amistat sense proposar-vos-ho. El dolor us ha ajuntat. El dolor ha esmussades les arestes tallants dels agravis pretèrits. La unitat en la prosperitat, en l'èxit, és gairebé impossible. Un exèrcit, tot el temps que combat, va unit. En guanyar la victòria, llavors és quan perilla que, amb els egoismes, entri la divisió. He feta aqueixa observació de la solidaritat en la desgràcia aquests dies, del natural, amb motiu de la desgràcia nacional d'una guerra civil que era, per altra part, inevitable. ■

NOTES

(1) Cf. Josep MASSOT I MUNTANER: «Rafel Ginard, home d'Església, home de país», article recollit en el volum *Sant Joan, la meua terra*, de Rafel Ginard i Bauçà. A cura de Josep Estelrich i Costa (Sant Joan: Col·lectiu Teranyines, 1999), pàgs. 39-45.

(2) Cf. Pere ROSSELLÓ BOVER: *Els camins de la cançó: vida i obra del P. Rafel Ginard i Bauçà* (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat i Universitat de les Illes Balears, 1999).

■ PERE FULLANA PUIGSERVER

Dossier: Homenatge al pare RAFEL GINARD I BAUÇÀ

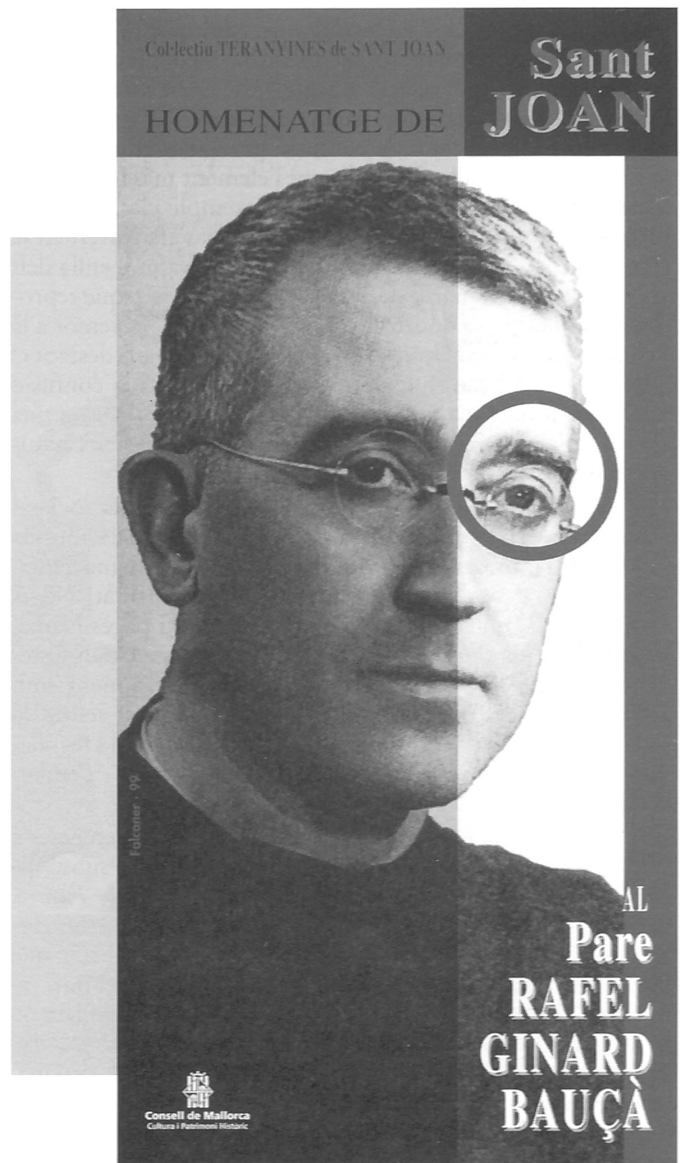
Vivències religioses d'un infant pagès

Des que Pere Rosselló Bover publicà la biografia del pare Ginard (*Els camins de la cançó: vida i obra del P. Rafel Ginard Bauçà, 1999*) vaig sentir una curiositat sana per conèixer, amb més profunditat, l'experiència religiosa del franciscà santjoaner. El relat biogràfic del professor Rosselló apunta els principals aspectes d'aquella religiositat. Però, com escrivírem a la crítica del llibre apareguda a *Diari de Balears*, per ventura valdria la pena estudiar a fons el fet religiós com a element indissociable del recopilador, divulgador i estudiós de la cultura popular mallorquina.

Seguint aquella línia, no sé molt bé si com a simple curulla, he rellegit alguns documents personals del pare Ginard, tot partint de la hipòtesi que continuam desconeixent amb profunditat allò que va ser el nucli central de l'experiència personal del savi santjoaner, com és ara la religiositat, la particular forma d'entendre el seu compromís cristià i la influència que rebé dels ambients eclesiàstics i eclesials que envoltaren la seva vida. En aquest sentit —i sense voler desmitificar l'alçada humana i intel·lectual del P. Ginard— val la pena penetrar en allò que va ser la seva formació i la visió que Rafel Ginard tenia de la religió, l'Església i la societat del seu temps.

La narració autobiogràfica de Rafel Ginard Bauçà, *De com era infant. Història d'un infant camperol*, és una font extraordinària per conèixer la religiositat popular i la vivència infantil del franciscà. Aquell relat inèdit, escrit a Artà el 1932, té la voluntat de reviure i contar l'època que va viure a Sant Joan, no més enllà dels tretze anys, data en què ingressà en el seminari del Tercer Orde Franciscà, a Artà. El llibre, encara incomprendiblement inèdit, transcorre pels viar anys de la seva infantesa, però és escrit per una ànima inquieta i jove que, de tant en tant, no escatima valoracions i judicis sucosos, molts dels quals conseqüència de la seva experiència en la vida religiosa.

El juliol de 1932, Rafel Ginard era encara un religiós jove, tot i que ell mateix sovint ens ofereix la imatge d'una persona adulta i reflexiva, amb la perspectiva suficient i distant per observar el seu passat. En qualsevol cas, Ginard observa la seva infantesa amb una actitud crítica, a voltes fins i tot àcida, sense concessions de caràcter sentimental. Precisament la cruesa de la seva descripció és un dels ingredients que ens permet observar aquell context des d'una perspectiva d'anàlisi i

de comprensió del marc general en el qual transcorregué la seva infantesa.

A partir d'aquesta font hi ha sobretot dos aspectes que voldríem destacar i que, segurament, són els que donen sentit al present escrit: d'una banda, els apunts i les reflexions sobre la religiositat popular a Sant Joan durant el primer decenni del segle XX i, de l'altra, la mentalitat d'un prevere jove a la Mallorca dels anys trenta. És a dir, tot allò que l'autor, de forma voluntària o involuntària, transmet i que sens dubte és

un reflex de la seva particular visió del món, inquietuds personals i de l'Església del seu temps.

1. LA RELIGIOSITAT A SANT JOAN DURANT EL PRIMER DECENNI DEL SEGLE XX

Rafel Ginard, que havia nascut a Sant Joan el 1899, ens ofereix una visió global de la mentalitat pagesa del Pla de Mallorca al començament del segle XX, sobretot amb relació a la particular concepció que tenien els pagesos de la religió. Aquesta visió coincideix, encara, amb la que ens havia ofert l'arxiduc Lluís Salvador a *Die Balearen*. Molt poc havia evolucionat el comportament col·lectiu, ni la mentalitat religiosa dels mallorquins amb relació al segle XIX. Entre les notes predominants de la religiositat pagesa destacaven la ignorància i la superstició, i, sobretot, la confusió persistent entre moralitat i fe. El poble mallorquí, sobretot l'element masculí, era escassament religiós. El seu pare era un exemple clar d'aquesta forma d'entendre la religiositat. Els pagesos s'afanyaven en la feina i a penes els interessava tot allò que anava més enllà dels valors de la subsistència i del treball. La cosmovisió que reproduïen als infants era dominada pel terror, la por i el temor a la divinitat. Com a conseqüència d'això, Rafel Ginard destaca el temor a la fi del món, la creença en aparicions i la confusió que envoltava la vida quotidiana, en què persistia encara una religiositat sincrètica en la qual es mesclaven elements naturals, apocalíptics i cristians.

La impressió general que hom extreu és la d'una societat ancorada en esquemes posttridentins, entre els quals abunda el culte extern (processons, romeries, festes de Setmana Santa, Nadal, festes dels sants, etc.), mancat d'espiritualitat. No és estrany, doncs, que en aquell ambient popular i pagès Nadal, per exemple, fos sinònim de menjar, i que les principals festes litúrgiques de l'any estiguessin relacionades directament amb aspectes de la cultura culinària popular. En aquest sentit, la festa pagesa de Sant Antoni i la popular de Sant Joan Degollat eren les dues festivitats populars més destacades del calendari pagès de Sant Joan.

La cultura religiosa era més aviat escassa. Les referències a lectures o a la formació cristiana es limiten a algunes subscripcions a *La Aurora* i algun clergue que llegia *El Siglo Futuro*. Així, es posa de relleu la influència que tenia en els sectors clericals populars la literatura integrista i tradicionalista, que tanta influència havia tingut també en la formació del franciscà Rafel Ginard, almenys fins als anys trenta. Així mateix, menciona que va veure algun llibre de l'*Apostolado de la Oración*. La formació cristiana es resumia a la Doctrina Cristiana, concretament a la de Pius X que algun clergue santjoaner li regalà abans de fer la primera comunió. En aquell ambient dominat per la ignorància, el clergat mantenia el control sobre els costums i les consciències. En aquest sentit, val la pena destacar el rebuig i la condemna clerical a la moda femenina, al punt que Ginard, de nin, creia, fins i tot, que alguns pentinats femenins eren pecat mortal. La preocupació i la inquietud moral del jove Ginard contrasta amb el seu silenci amb relació a la vida pastoral, els sermons i les associacions religioses de Sant Joan. Fins als anys trenta, com a mínim, pareix que Rafel Ginard no tingué una excessiva inquietud de caràcter pastoral i això es manifesta també en la visió que té del seu passat i de l'ambient en el qual va créixer.

2. LA VISIÓ D'UN CLERGUE DELS ANYS TRENTA

Rafel Ginard era força crític amb els seus mestres: «Quins mestres que he tenguts, Senyor!», tot referint-se a la formació que havia rebut en els seminaris franciscans. Ho deia, sobretot, pels seus mestres, entre els quals citava el P. Arnau Rigo, llavors superior general del seu orde. Lamentava, sobretot, no haver rebut una formació més sòlida amb relació a la llengua catalana. No obstant això, no hi ha referències a les seves inquietuds socials ni estrictament teològiques, de la seva formació.

D'altra banda, criticava l'austeritat que es vivia en el si de la vida religiosa; els resos mecànics i les penitències sense massa sentit, que comparava amb el cavar, segar, menjar humil i dormir rostit dels pagesos que ho feien per necessitat. En realitat, amb aquestes paraules denunciava la manca de sentit de determinats actes en una vida religiosa còmoda i aburgesada. Va ser en els anys trenta que Ginard abandonà definitivament els seus postulats integristes. El viatge a Itàlia, el 1930, va ser especialment significatiu en aquest sentit. En contacte amb l'Església italiana s'adonà de l'interès gairebé nul de la jerarquia mallorquina pel patrimoni i la identitat pròpia. Així mateix, va ser a partir de llavors que començà a criticar sense temor les aparences de pobresa que mantenien les institucions religioses i l'Església en general. Una Església allunyada dels pobres i dels treballadors, amb un discurs buit i mancat de realisme.

Tampoc no escatimava crítica als eclesiàstics del seu temps. Són pocs els que salva de tots els que conegué durant la infantesa. Parla de l'avarícia, dels capellans avars com el senyor Mateu, en Corbeta i D. Bernat de Montuïri... que són un reflex de la mentalitat eclesiàstica predominant. Escassos llums i una vida en la qual no brillava en excés la virtut eclesiàstica. Només salva la bondat del seu mestre mossèn Antoni Barceló, un clergue santjoaner, tradicionalista, lector d'*El Siglo Futuro*, confès de mig poble. Tampoc no salva d'aquesta crítica la vida religiosa femenina, amb relació a la qual manté una actitud distant. Quan parla de la seva tia monja no s'està de ridiculitzar els costums i l'estil d'una vida, la de les religioses, que certament no compartia.

Ja per acabar, hi ha dos elements clarament significatius en el procés de canvi que Ginard experimentà al començament del decenni de 1930. En primer lloc, l'abandó del tradicionalisme i de la mitificació dels temps passats i de l'Església tradicional: «No; que no em malparlin d'aquesta època actual. Després de tot, és la millor. Som profundament del meu temps. No som d'aquells que sempre tenen el nas dintre el carner de lo passat i viuen d'esquena a la seva època. Més que el passat m'atreu el futur; més que tradicionalista som revolucionari o renovador.» Aquest és, indubtablement, l'eix de renovació de la seva vida i, segurament, l'element religiós que definirà la seva proposta cultural i social. D'altra banda, Ginard és profundament pacifista i especialment dur amb el militarisme i la formació violenta que es donava als infants i joves del seu temps. Després de la Gran Guerra europea i de les guerres colonials al Nord d'Àfrica, Ginard tenia una aversió especial als capellans que predicaven la guerra i una sensibilitat rellevant per la pau, un valor no gaire estès ni en la vida religiosa del seu temps ni en el clergat en general. ■

■ MIQUEL SBERT I GARAU

Dossier: Homenatge al Pare RAFEL GINARD I BAUÇA

El P. Rafel Ginard i Bauça, folklorista

Pere Rosselló Bover¹ reproduceix un paràgraf molt significatiu del llibret *El cançoner popular de Mallorca* (Palma de Mallorca: Editorial Moll, 1960) de Rafel Ginard i Bauça:

«Estic escrivint la història, no ja purament externa, sinó, també, la història interna del Cançoner, per esplai meu i alliçonament de folkloristes [...] Ara, s'estilen els llibres de memòries que són una mena de confessió general de llurs autors. Doncs, que els amics del Cançoner considerin aquest apartat del pròleg com un capítol de les meves confessions de folklorista.»

El darrer sintagma serveix a Rosselló per arrodonir el títol de l'apartat segon del capítol X del seu llibre.

Efectivament, "les confessions d'un folklorista" és una designació molt escaient per donar nom al text que el pare Ginard havia escrit perquè fos pròleg de la seva compilació cançonística i que, a instàncies de F. de B. Moll, esdevingué un tomet deliciós d'aquella miraculosa "Biblioteca 'Les Illes d'Or'". En aquelles ratlles plenes d'humanisme i d'humanitat, de passió i de frescor, Rafel Ginard reflecteix els aspectes que considera més rellevants de la seva labor de recol·lector de cançons tradicionals. Les vivències personals, l'intent d'explicar-se i d'explicar als lectors del recull cançonístic, la defensa davant les incomprendions envers la tasca dels folkloristes, l'anecdota, la voluntat d'aproximació a l'anàlisi i la reflexió a l'entorn dels gèneres orals, dels poetes orals —els glosadors—, dels mecanismes interns i contextuals de la poesia oral... Tot això i molt més conté el llibre publicat l'any 1960 i ho vehicula a través d'una prosa suggerent i colorista, amb voluntat didàctica i amb un pèl de vehemència —amarat tal volta de l'esperit combatiu dels mateixos glosadors—, que fan que l'obra tenguí unes característiques particulars que li donen personalitat pròpia, la converteixen en un complement molt idoni per a la comprensió del corpus cançonístic i la fan imprescindible per entendre la concepció i el sentit del folklore en el pare Ginard.

És conegut el fet que bona part de la tasca de catalogació i tota la tasca d'anàlisi i d'estudi dels materials del *Cançoner* foren obra de F. de Borja Moll, editor també dels quatre volums que contenen la vintena llarga de milers de cançons arreplegades pacientment, i no sempre sistemàticament, per Ginard al llarg de més de quaranta-cinc anys. La qualitat del

RAFEL GINARD BAUÇA. T. O. R.

CANÇONER POPULAR DE MALLORCA

VOLUM PRIMER

Segona Edició

Ed. MOLL

treball del filòleg menorquí, tot i les dificultats enormes de l'empresa —que consignà en els seus llibres de memòries—, la publicació en tom a part de les "confessions" ginardianes i la mateixa naturalesa d'aquestes confessions —enlluernadores en aspectes formals, biogràfics o costumistes— han fet que sovint els estudiosos del *Cançoner* —del corpus cançonístic— publicat pel P. Ginard hagin passat sigilosament sobre els postulats, diguem-ne científics o etnogràfics, que són detectables en l'obra del franciscà, tant a tall de principis assumits com d'intuï-

cions o, fins i tot, d'idees innovadores que el frare santjoaner cospà al llarg de les seves indagacions i percases.

Recentment, en el volum homenatge que el col·lectiu Teranyines de Sant Joan ha dedicat al P. Ginard,² hem tengut ocasió d'intentar una aproximació lleugera a aquests fonaments³ que suposen la visió del P. Ginard com a folklorista. Tractarem de resumir-ne alguns.

En primer terme, hem de remarcar d'entrada que Ginard, tot i la seva aparent posició de ser un típic recol·lector del tipus románticoconservador, fill de l'esperit de la Renaixença, amb una concepció simbòlica del folklore determinada i esbiaixada ideològicament, fou quelcom més. Cauríem en un parany si pensàssim que la visió del folklore en Ginard únicament és deutora de l'esperit romàntic. Perquè, si bé trobam indicis de la conceptualització simbòlica tradicional, ens posa de manifest una concepció del folklore molt més actual: «El folklore no és per veure'l o sentir-lo, és per viure'l. No per entretenir espectadors, sinó per entretenir els actors.»⁴

S'insereix en la línia de consideració de la **tradició oral** com a camp de les seves indagacions. Distingeix amb precisió, tot seguint Pidal, els conceptes de "popular" i de "tradicional". Així, per exemple, amb relació a l'escassa presència d'arcaïsmes estableix un lligam estricte entre aquesta realitat i la incorporació per part del poble de les cançons: «El poble, un poc avui, un poc demà, les ha anat modernitzant, acomodant-les al novell ambient, posant-les al dia.»⁵

Entén que el de folklorista és un "ofici", una tasca seriosa que requereix coneixements tècnics i preparació, que confessa no posseir. El seu model és mossèn Alcover i, massa sovint, a criteri de Moll, intenta defensar la labor d'investigador del folklore.

En el breviar de les seves "confessions" de folklorista, pensat i escrit quan el *Cançoner* era ja una realitat ingent de cançons de tradició oral que emplenaven plagues i plagues,

Ginard aprofita per esbossar algunes idees, reflexions o observacions que ens serveixen per copsar la dimensió seva, diguem-ne qualitativa, de folklorista. El resultat ens aboca a unes constatacions que l'apropen més a la modernitat del que, en una ullada superficial, podria semblar. Tractem de considerar-ne algunes:

- Afany de rigor científic —es planteja una "edició crítica" dels materials recollits, amb el desig explícit de seguir un "ordre estricte en la classificació" que postula alfabètic.

- La persistent actuació com a investigador directe —o mitjançant "col·laboradors" fiables— de les fonts orals.

- La recerca sistemàtica de la fidelitat textual —i d'altres fidelitats, tot i l'exclusió de les cançons eròtiques, més motivada per raons de pressió externa, censures diverses, que per motivacions o escrúpols d'ordre personal.

- L'anàlisi rigorosa de la figura del poeta oral, amb relació al qual, tot i algun punt de mitificació románticoconservadora, estableix una caracterització que, entre nosaltres, no ha estat superada, ni en escaïença ni en efectisme —convé llegir amb atenció des de la pàgina 88 a la 119 del llibret esmentat tants cops.

- L'atenció i significació que atribueix al "combat" entre glosadors, tot fixant en la tensió dialèctica la força i el fonament principals de la poesia oral, tal com féu W. Ong vint-i-dos anys després i molt lluny d'aquí.⁶

- La consideració, sense una elaboració teòrica però amb gran claredat de visió, de determinats aspectes de la funcionalitat de la poesia oral. Així, per exemple, estableix interdependències entre la cançó i les feines del camp⁷ o posa de manifest les interrelacions entre la vida quotidiana de la societat agrària i la poesia oral.⁸ O més encara, quan entrelluca la funcionalitat iniciàtica del *Cançoner*, vertader «bagatge literari i la formació artística dels camperols de mig segle enrera»⁹ o quan, desset anys abans que R. Finnegan (1977), es refereix a

Subscriuiu-vos a la Revista LLUC

B O L L E T Í D E S U B S C R I P C I Ó

LLUC

Nom .....

Adreça .....

Població ..... C.P. ....

es fa subscriptor de la revista LLUC per l'any ..... Pagarà l'import (2.500 ptes.) (estranger 3.100 ptes.) per 6 números

enviant un gir postal o taló barrat

per un rebut domiciliat a Banc o Caixa .....

Oficina .....

Signatura

Núm. compte .....

Marcau amb una **X** la forma de pagament que us interessi.

Retallau i envia aquest bolletí de subscripció a LLUC, apartat de correus 619, 07080 Palma (Mallorca), i rebreu puntualment al vostre domicili la nostra publicació bimestral.

El P. Ginard, acompanyat del batle Francesc Company, entra a la Casa de la Vila per a l'acte de proclamació de Fill Predilecte (Foto: Carles Costa)

RAFEL GINARD BAUÇA, T. O. R.

CANÇONER POPULAR DE MALLORCA

VOLUM SEGON

Segona edició

Ed. MOLL

la funció catàrquica de les cançons com a vertader bàlsam per suavitzar «la falta de diversions».

• Para esment en les relacions d'interdependència entre l'emissor —glosador— i els receptors —auditori— i constata la influència decisiva —estímul o fre— d'aquests sobre les preferències del primer.

Totes aquestes afirmacions —ampliades en el treball nostre citat— delimiten una figura que no és només la d'un personatge enquimerat —un franciscanet laboriós— que esmerçà bona part de la seva vida a copiar cançons i codolades i romanços o glosats, sense tenir consciència clara del que portava entre mans, guiat només per la netedat d'intenció i per l'amor a una llengua i a uns paràmetres socials que veia en perill de desaparició.

Ginard es titlla de «folklorista aficionat» i, efectivament, no endegà i culminà la seva investigació ni el treball posterior d'ordenació —no oblidem Moll— armat d'un bagatge tècnic i científic, però la seva lucidesa i la finor intel·lectual que el caracteritzaven —recordem els elogis que li dedica Miquel Ferrà a la seva correspondència amb Maria Antònia Salvà, una de les col·laboradores del P. Ginard, per cert— propiciaren que no només adquirís una consciència plena de la rellevància de la seva tasca de folklorista, sinó que fou capaç de transmetre'ns, ni que fos dissimulades entre un bosc de paraules que ens evoquen vivències apassionades o ens descriuen de manera acolorida un món desaparegut per sempre, unes

percepcions i uns judicis a l'entorn d'unes manifestacions del folklore com són les cançons tradicionals, que ens confirmen la seriositat dels seus postulats i la lucidesa d'un home que, amb la seva voluntat i amor a la pàtria com a millors o únics mitjans, ens llegà un dels tresors més valuosos de la cultura que s'ha generat en llengua catalana: el *Cançoner popular de Mallorca*. ■

Miquel Sbert i Garau

NOTES

- (1) Pere ROSSELLÓ BOVER: *Els camins de la cançó: vida i obra del P. Rafel Ginard i Bauça* (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat i Departament de Filologia Catalana i Lingüística General de la Universitat de les Illes Balears, 1999), pàg. 167.
- (2) Rafel GINARD I BAUÇA: *Sant Joan, la meua terra* (a cura de Josep Estelrich, Sant Joan, Monografies santjoaneres, 9, 1999).
- (3) Miquel SBERT I GARAU: «Rafel Ginard i el Cançoner Popular», pàgs. 59-80.
- (4) Rafel GINARD BAUÇA: *El cançoner popular de Mallorca* (Palma de Mallorca, Editorial Moll, 1960), pàg. 33. Citarem CPM/1960.
- (5) CPM/1960, pàg. 127.
- (6) Walter ONG: *Orality and Literacy* (London/New York: Methuen, 1982). N'existeix una versió en castellà: *Oralidad y escritura* (México: Fondo de Cultura Económica, 1987)
- (7) CPM/1960, pàg. 73.
- (8) CPM/1960, pàg. 76.
- (9) CPM/1960, pàg. 79.

■ BARTOMEU MULET TROBAT

La socialització a la societat de la imatge

La televisió i els dibuixos animats (Disney)¹

Les formes de socialització més significatives poden ésser definides fonamentalment a través dels agents de socialització, com la família i l'escola, però actualment han entrat a formar part de la dinàmica socialitzadora, entre altres, els mitjans de comunicació social, la televisió en particular i, més en concret, els dibuixos animats, que poden actuar com a elements d'enculturació i d'aculturació. Entren a formar part de la "modernització" de la socialització.

La publicitat, l'espectacle, l'estandardització cultural, el colonialisme cultural, el consumisme i el mercantilisme cultural, en què la implicació dels poders socioeconòmics és important, són elements que entren en joc en aquest tipus de socialització a què ens referim.

En el cas concret que ens ocupa, la firma Disney —que, com a multinacional, produeix sumptuosos negocis propis i derivats dels dibuixos animats, tant a través de la televisió, vídeos, jocs per a ordinador, com d'elements audiovisuals, a més de llibres, pel·lícules infantils i per a adults, etc.— és una indústria audiovisual i multimèdia, que estén els seus braços als seus parcs temàtics, robes, juguetes, material d'escriptori (viatges, hotels, restaurants, etc), que la converteixen en una firma de potència mundial a través de la comercialització de l'humanoinfantil.

Així, resulta fàcil entendre el grau de poder socioeconòmic, i al mateix temps socialitzador, de la firma Disney, en entrar a formar part de la vida quotidiana de la infància i de la preadolescència, almanco com a factor d'entreteniment que ocupa moltes hores del dia d'aquesta categoria poblacional. Pot ser considerat un exemple més de mercantilització de la infància, sense oblidar altres elements que poden ésser manco deshumanitzadors i que avui dia hi entren en competència, com és el cas dels dibuixos animats nipons (*Bola de drac*, per exemple), exponents d'una altra cultura amb vocació de dominant, que s'obren al mercat televisiu amb una perspectiva diferent del model americà, però també amb un clar procés d'occidentalització, encara que sigui amb un caire de més violència.

© Walt Disney

S'utilitza l'atractiu de les imatges per motivar l'espectador perquè connecti amb l'espectacle virtual. L'espectador es converteix en un receptor passiu d'imatges, unes vegades formalment directes i d'altres indirectes o ocultes. En el cas de Disney, revestit, sovint, d'innocència i respectuositat i cridant l'atenció de la seva tolerància, encara que des d'una perspectiva americanocèntrica i políticament correcta.

També és veritat que no tot el mercat l'abraça Disney. Com ja hem indicat abans, hi ha també l'exemple dels dibuixos nipons, a partir de models culturals diferents i certament estranys a la nostra realitat sociocultural. En el cas japonès, també hi juguen altres variants com els tamagotxi, els cromos, els còmics, etc., que impliquen una agressivitat que no s'exterioritza en els dibuixos de Disney.

Ens trobam davant una civilització de la realitat virtual tecnologicourbana. La resta sol resultar complementària o simplement folklòrica. Res del que es veu no és real, la cultura i la identitat s'estandarditzen per tal que tots la puguin as-

(1) Aquest escrit és una versió de la meua comunicació presentada al VI Congrés de Sociologia de la Federació Espanyola de Sociologia (La Corunya, 24-26 de setembre de 1998).

sumir i, per tant, adquirir, com a productes susceptibles de ser mercantilitzats en el marc del mercat mundial, no global (Petras, J. i Polychroniou, Ch., març de 1998, pàg. 23-29), encara que es presenta des d'una ideologia universalista, des de la idea de la globalització sense fronteres.

Entra a formar part de la McDonalització cultural de la societat, en el sentit d'afectar fins i tot la forma d'institucionalització de l'educació, de la política i d'altres àmbits de la vida social, en especial del temps d'oci (Ritzer, G. 1996). Per exemple, si demanam a un infant si li agraden les festes i el menjar de McDonald's, un 90 % respon afirmativament.

1. LA SOCIALITZACIÓ I LA CULTURA DE LA IMATGE

Televisió, vídeos i jocs d'ordinador són els elements que defineixen millor la nostra proposta d'interpretació, però hem d'esser conscients que el tema va molt més enllà, especialment des del *boom* de les noves tecnologies, els mitjans de comunicació de masses i internet. O també els parcs temàtics, que aglutinen multituds o masses i que exerceixen l'atractiu del gran espectacle, més enllà de l'home telespectador del qual parla Jean Cazeneuve (1977) a l'àmbit de la modernització. És el procés de preparació occidentalitzant a l'americana, en què l'oci és considerat el futur.

Entenem la socialització com un procés d'aprenentatge de la vida social, en el sentit d'una evolució concretada a l'àmbit de la convivència social; un procés mitjançant el qual les persones aprenen a interioritzar els elements socioculturals i del medi ambient, és a dir, que el subjecte aprèn a integrar en l'estructura de la seva personalitat la cultura adquirida i així s'adapta al seu entorn social amb possibilitats de crear vivències culturals no merament adaptatives, encara que puguin estar condicionades per les característiques del seu entorn sociocultural. Llavors la cultura social perd el sentit que podria tenir a partir de la tradició i la transmissió oral en un context de les cultures poc complicades i vivencials i, per això, es produeixen fenòmens transculturadors, ja que la cultura no és inicialment la primària a partir d'un context reduït, sinó que té una amplitud considerable i complexa, encara que manco directa i vivencial.

Teodore Caplow considera que la socialització és el procés pel qual l'individu es prepara per participar en l'activitat del grup i aprèn les normes del grup i els seus rols (Caplow, T. 1974, pàg. 27-28). Probablement el problema es planteja quan es donen influències externes al grup i amb caràcter dominant, una socialització aculturada, sigui pels mitjans de comunicació, sigui des d'un context artificial, com per exemple el de les noves tecnologies.

També es pot seguir amb el concepte de socialització de Guy Rocher, que l'entén com un procés en el qual la persona humana aprèn i interioritza, en el decurs de la seva vida, els elements socioculturals del seu medi ambient, els integra en la seva estructura de la personalitat, sota la influència de la seva experiència i dels agents socials significatius, i els adapta a l'entorn social en què ha de viure (Rocher, G. 1980, pàg. 134).

En aquest sentit, podem dir que el fenomen Disney entra a formar part de la mentalitat educativa i socialitzadora moderna, des del punt de vista d'acció educativa de disseny, planificació des del despatx que no té res a veure amb la realitat socioeducativa, però que la tendeix a impulsar des de dalt,

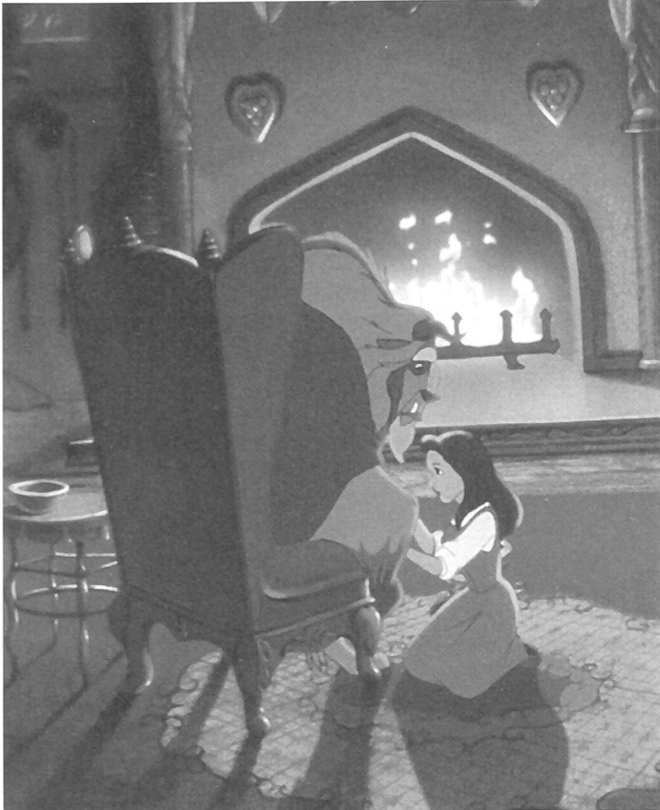
Blancaneu (© Walt Disney)

sense donar peu a la contestació o debat, i amb característiques de burocratització moderna. Llavors la participació és purament formal des de la racionalitat moderna, però amb els atractius artificialment dirigits a objectius imposats des de dalt. És una mena de socialització artificiosa.

Una de les noves formes de socialització sorgides de la tecnologia urbana és la preparació per a la cultura del ciberespai, un nou medi social, ja que ningú —des dels infants als adults— no pot fugir de la utilització de les autopistes de la informació. És a dir, que els ve de gust anomenar-se internautes. És una preparació per acceptar les pràctiques socials i culturals dominants.

La televisió i l'ordinador afecten la comercialització de l'aula, producte de la mercantilització de la vida, però tenen efectes de guarderia ja que distreuen els infants, no molesten. Així no cal preocupar-se dels perills que ofereix el carrer en un context urbà (conflictes, trànsit, etc.) i els adults poden estar tancats a la carcassa de ca seva. Així, l'infant queda descontextualitzat del seu entorn social més pròxim que no sigui ca seva, va al col·legi amb cotxe, no du vida de barri, el seu context és la màquina.

Segurament aquesta és la forma de vertebrar la vida social, de transmetre les regles de conducta i classificar les noves generacions, de manera més o manco sofisticada, més o manco

La bella i la bèstia (© Walt Disney)

complexa. Ens trobam davant la necessitat que té una determinada societat d'institucionalitzar els seus models socials a través de la transmissió de cultura segons les jerarquies socials, els grups i l'estratificació social (Varela J. i Álvarez, F. 1991, pàg. 9). És un dels canals de què disposa la societat actual, segons la seva organització complexa, de socialització que desborda les seves formes tradicionals en l'àmbit familiar, també de l'escola. Entram en el joc dels mitjans de comunicació social, tal vegada més eficaços en el sentit de l'estandardització social, informal atractiva, però igualment intencional, a favor d'una homogeneïtzació social.

La socialització és un procés d'enculturació i d'aculturació que es viu en les societats (Quintana, J. M. 1989, pàg. 93). És un procés d'adaptació o d'integració als diversos aspectes de la vida social a través de l'aprenentatge de la vida social, segons les possibilitats relacionals de l'estructura social i la pròpia personalitat, encara que sigui un procés inacabat, que es veu afectat per les influències ambientals i l'educació en sentit ampli. I si aquests són afectats d'un grau d'artificiositat passiva important, ens afectarà des del punt de vista sociocultural com a components d'una societat que ens intenta adaptar a la seva estructuració, encara que sigui en una estructura de la diversitat grupal i institucional, en què la família, l'escola, els grups, les classes socials, els mitjans de comunicació, les condicions mediambientals... condicionen el nostre procés de socialització, sempre segons una dinàmica jerarquitzadora de l'estructura social, encara que puguem, com a actors socials, conformar-nos-hi o no.

Ens adequem a les exigències i necessitats de la societat burgesa tecnocràtica, que alguns anomenen postmoderna, sorgida com a fruit de la "modernització", però que ens fa entrar en multitud de contradiccions que afecten la nostra vida quotidiana i que la socialització i l'educació ens haurien d'ajudar a superar. No crec que això hagi d'esser a través de l'acceptació de la racionalitat moderna imposada a través de la societat del benestar, ni simplement amb un estat del benestar que entra en crisi en mans del neoliberalisme vigent. Almanco per poder superar la dinàmica d'exclusió social i cultural en què ens trobam, malgrat els voluntarismes solidaris existents, manquen canvis estructurals i el ferm compromís dels agents i actors socials més conscients.

És clar que socialització i control social van de la mà: la socialització estimula conductes per poder-nos incorporar a la societat. El control social és la pressió que la societat exerceix per intentar eliminar les conductes que dificulten aquesta incorporació a les normes socials. És per això que la socialització pot ser considerada un instrument de control social, en el sentit que condiciona les persones en el context de la societat. I si des de la socialització s'actués correctament, el control social no actuaria punitivament, sinó que s'adequaria a les exigències del model de societat per la seva pròpia dinàmica.

Segons Fernández Enguita, constantment ens replegam a les seves exigències. Assumim que hi ha un conjunt de pautes de comportament que deriven, no del fet general de ser persona, sinó del paper que jugam quotidianament en la nostra societat concreta (Fernández Enguita, M. 1995, pàg. 19-20). És la pressió social que actua sobre nosaltres amb una força, de l'acció de la qual és difícil escapar. Això no vol dir que a vegades no puguem tenir una actitud contrària als interessos de la dinàmica social i juguem un paper més combatiu i visquem sense cap dificultat afegida al que és considerat normal. Tot i que a vegades no som conscients de la pressió que exerceixen les diverses estructures de la societat sobre el nostre comportament o forma d'actuar.

La socialització pot ser de diversos tipus, com primària i secundària, funcional (informal), metòdica (formal o institucional)... Sobre aquestes formes de socialització hi operen les institucions i els agents socialitzadors. En aquest àmbit podem considerar l'educació com un element més d'aquest procés més general que és la socialització. La socialització i la culturització són processos que es duen a terme de manera «simultània» a través de l'ambient sociocultural que viuen els individus, de manera formal i informal, per la pressió exercida per l'ambient institucional escolar i cultural.

Ottaway ja deia que l'escola és sols un de tants mitjans educatius (socialitzadors) i la societat intenta influir sobre els individus, les persones, de diverses maneres per conformar-los com a membres de la societat (Ottaway, A. K. C. 1965, pàg. 38). Educació i socialització són processos que duren toda la vida de forma continuada, ja que la societat exigeix que ens adaptem a les normes de convivència social i això requereix un aprenentatge que es du a terme a través de l'enculturació (aculturació i transculturació incloses).

L'educació i la socialització ens fan definir com éssers humans en el decurs de la vida per les pressions que exerceixen sobre nosaltres, o completen l'ésser humà, com diu Antoni Tort (1997, pàg. 111). No tan sols són la família i l'escola, les

institucions que socialitzen; hi ha altres instàncies que també ho fan. En el procés d'integrar socialment els infants i els joves, els seus encarregats els modelen per fer-los adquirir unes pautes socials d'adaptació al grup social. Aquí entren en conflicte les generacions adultes i les no adultes, ja que no coincideixen les seves aspiracions. L'adult intenta que el nin accepti les regles de funcionament social, com l'exercici de l'autoritat (Tort, A. 1997).

Hi entren en joc els mitjans de mediació social, els condicionants de la vida a l'àmbit quotidià: publicitat, mecanismes de poder i ideologitzadors, hàbits de vida, mentalització socioambiental, estratègies de les cultures dominants per perpetuar-se, etc. En aquest sentit, els indicadors dels condicionants socialitzadors o dels agents socialitzadors no declaradament educadors resulten bastant més significatius del que en principi creïem. Els hàbits que generalment conformen la nostra manera de viure són fruit de tot un procés de socialització que vivim al llarg de toda la vida. Si no assumim o no assimilam el nostre comportament social adaptativament, segons els ritmes i les dinàmiques establerts per l'estructuració social en els marges de la seva tolerància, segons els grups i les cultures, correm el perill de quedar exclosos o silenciats. Per no entrar en el procés d'exclusió deixam de banda comportaments socials, relacions socials que ens afecten en la vida quotidiana i que passen a formar part de la nostra història cultural o es folkloritzen i es generen noves dependències o necessitats segons l'estructura social. Tot i això, els actors podem tenir un marge per acceptar o no aquesta dinàmica social i podem fer passes per contestar-la o matisar-la i així tenir una certa llibertat limitada per l'ambient social en què vivim.

Un estil de vida que no tan sols afecta la nostra vida privada, sinó també pública: tots anem amb cotxe, utilitzem ordinador, mirem la televisió, disposem de telèfon, encara que sigui segons les nostres possibilitats, i si no participem d'aquests elements són altres que condicionen la nostra xarxa de relacions.

2. DISNEY I EL SEU CONCEPTE DE LA IDENTITAT PERSONAL I COL·LECTIVA.

LA SEVA INCURSIÓ EN EL SISTEMA ESCOLAR

És així que el nin i l'adolescent entren en el cercle cultural universalitzador de l'artificiositat moderna: les juguetes i els jocs perden creativitat, no els fabrica el mateix actor, sinó que són ideats des de les oficines corresponents a través del màrqueting. Hom entra a formar part, entre d'altres, del "meravellós" món de Disney. Els personatges són *barbies*, *mikeys* o *pocahontas*, un imperi comercial i cultural (Giroux, H. 1996, pàg. 49-79).

L'imperi Disney és una estratègia que volia popularitzar, en el context de la infància i amb la complicitat dels adults, la capacitat lúdica dels nins/es i generar una espècie de cultura popular infantil a partir d'un espectacle audiovisual sensible. Hèrcules, Pocahontas... ens traslladen al sentiment del poble americà i queden lligats a la innocència infantil.

Fan entrar el nin/a en el món de la rendibilitat de l'oferta i la demanda, i si un fenomen cultural resulta rendible s'ha d'impulsar. Així ens mentalitzen que si no és rendible no és positiu segons una concepció del progrés mer-

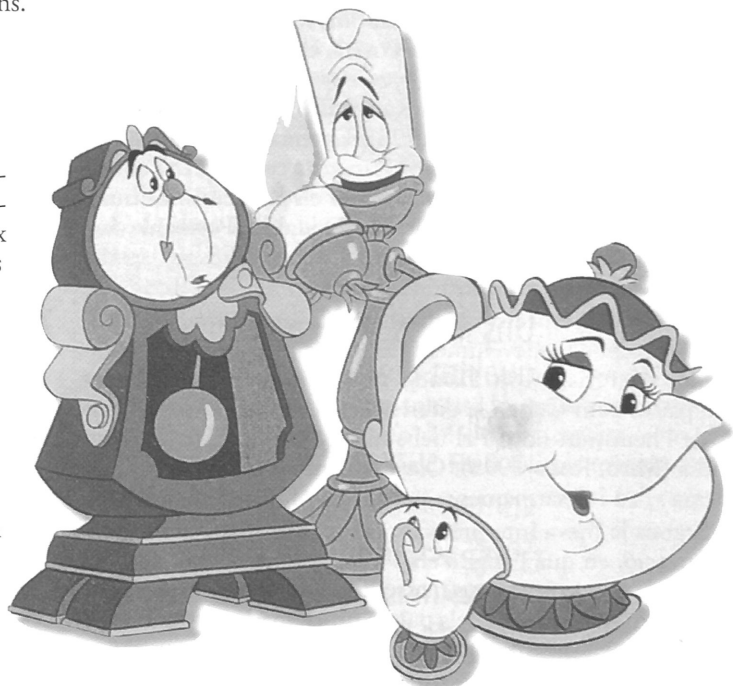
cantilista i/o el que no és espectacle no és assumible, perquè ha de ser suficientment atractiu per poder viure en una societat desenvolupada. Bourdieu ens posa l'exemple dels Jocs Olímpics (Bourdieu, Pierre. 1997, pàg. 97-104), ja que ens preparen per acceptar els rituals d'un món competitiu, al mateix temps que com a consumidors del mercat.

Ens preparen per als impactes socials, i els infants, davant la televisió, adopten actituds passives i aprenen a quedar sols sense necessitat de l'atenció dels pares o dels adults en general (Terceiro, J. B. 1996, pàg. 220). És l'acte de guarderia que fa la televisió que ens ajuda a consolidar la individualitat familiar, sobretot si els pares tenen activitats que no els permeten estar pendents dels infants.

Activitats extraescolars, descontextualització dels nins/es dels seus ambients més pròxims. L'escola no sempre ha estat en el mateix barri, especialment quan l'opció és la privada o la concertada, els nins/es no juguen al carrer, són el resultat d'un conjunt de servituds urbanes que condicionen els seus hàbits quotidians.

A través de l'estudi dels mitjans de comunicació social, i constatant el seu rapidíssim creixement, podem apreciar el seu vertader assoliment —segons James Petras, molt més superior a l'índex de creixement del conjunt de totes les categories de béns i serveis—. La indústria dels mitjans audiovisuals avala l'expansió de la indústria audiovisual dels Estats Units, amb escassa competència estrangera, modalitat en què pot considerar-se el primer exportador de cinematografia, televisió, discografia i editorial (Petras, James. Setembre de 1996, pàg. 55). És una forma d'imperialisme cultural centralitzat i controlat al ritme de la modernització.

Disney no tan sols vol arribar als infants i preadolescents a través de la televisió o els vídeos o els jocs d'ordinador, sinó a través de les escoles, tot institucionalitzant progressivament la seva relació mitjançant viatges i organitzant formes de partici-

La bella i la bèstia (© Walt Disney)

pació que tenen el seu colofó en fòrums infantils internacionals en els diversos parcs temàtics que posseeix.

Especialment durant l'any dels Clàssics Disney: «*A lo largo de todo el 1998 Disneyland París rinde homenaje a sus clásicos. Este parque temático en su sexto año recibe cerca de doce millones de visitantes al año, se verá invadido por los personajes más entrañables de todos los tiempos: Mickey y Minnie, cuya primera aparición tuvo lugar en 1928.*» (Viajar, 1998, pàg. 4). La varietat és tan gran que costa assimilar totes les possibilitats, des de pel·lícules, vídeos, espectacles, desfilades, parcs temàtics, en què el centre d'atenció és París, amb EUA de rerefons, encara que el centre i l'emblema que s'ha d'identificar amb la fantasia és Mikey.

L'experiència a què em vull referir com a exemple significatiu de la capacitat de mobilització o de convocatòria que actualment té Disney és el Vè Encontre Infantil Internacional, organitzat entre Disney i la UNESCO, per tant amb reconeixement institucional internacional (amb un paper, d'altra banda, molt positiu). El tema de debat fou «El creixement psicossomàtic dels infants» i va culminar a Disney París, amb nins de 51 països de tot el món. Va concloure sota el lema i la proposta de futur, com a tema pel proper encontre: «La pau en el món i la cooperació entre els pobles» (diari *Ultima Hora*, 11 de juny de 1998, pàg. 39).

A París, entre el 4 i el 8 de maig es va concretar aquest esdeveniment anomenat el Children's Summit, at Disneyland París: «*came together with children from other cultures and continents in creative workshops*» (Disneyland París, 6 de maig de 1998). Pretenia ser un fòrum de discussió de nins/es entre 8 i 12 anys, en què els temes proposats partien del creixement dels infants, amb subtítols com: A.- Educació; B.- Esport; C.- Amistat; D.- Drets de la Infància; E.- Nutrició. Es féu un concurs de dibuixos i de redacció, que havien servit com a elements de selecció per anar a Disneyland París representant els seus respectius països.

En el cas concret a què ens referim, Mallorca, va tenir un representant del Col·legi Pedro Poveda de Palma (concertat). Desenvoluparen el tema del «*Deporte como factor de crecimiento de la Infancia*» (entrevista a Rosa Miró, professora responsable del grup, 9 de juny de 1998). El tema i les conclusions es presentaren a Federico Mayor Zaragoza com a president de la UNESCO, institució que va aportar els elements positius a la trobada (amb el patrocini de MacDonal'd's, Postbank, Ing Bank, Disneyland París, Nestle, Colgate, Disney press, UNESCO, entre d'altres).

A pesar del respecte a la diversitat, la jerarquització cultural era present a l'esdeveniment. En principi Disney i el patrocinador, la revista Top Disney, no comptaven curiosament amb països com Cuba i la diferència era notòria entre els països de l'hemisferi nord i el del sud, per exemple, països com l'Índia (Miró, Rosa. 1998). Curiosament els infants escolliren el lema «Pau i desarmament» per al futur fòrum infantil.

Segons la meua interpretació, era un muntatge ple d'americanització, en què l'anglès era l'idioma fonamental, amb els mitjans de comunicació de masses funcionant a tota, i en què la representació cultural dels països proclamada per la diversitat cultural era merament folklòrica o populista, sense vivències d'autenticitat, és a dir, un espectacle a l'estil dels «*coros y danzas*» de la secció femenina modernitzada. Ja es pot apren-

dre anglès a través dels jocs i vídeos Disney expressament ideats per això. A més, l'anglès és considerat l'idioma globalitzador, que uneix cultures, sense dir que és una forma d'homogeneïtzació suau, però bastant segura, especialment a partir de l'oci i de la diversió (altres idiomes, com l'espanyol, tenien el tractament de tercermundistes).

Naturalment, a la propaganda aquest cinquè encontre infantil, celebrat en la part final a Disneyland París, és presentat com una festa a la qual assistiren 600 nins i nines d'entre 10 i 12 anys (cria l'atenció que la representació espanyola estigués formada de 9 nines i que a les fotos de les revistes el tant per cent de nines sempre sigui molt elevat) de 51 països i «*Durante cinco días, ellos fueron los protagonistas: expresaron sus opiniones y realizaron muchísimas actividades. ¡No se perdieron ninguna atracción!*» (Omar Jurado. Revista *Minnie*, juny de 1998, pàg. 82-83). Es feren poques consideracions, excepte al tema de les relacions establertes entre els infants de diferents països, i passà quasi desapercebut el tema tractat, que era la salut i el creixement en els infants. Solament s'hi féu una petita referència, a càrrec del grup de Mallorca (Carme Valenzuela, M. Àngels Roca i Aina Ferrero), que indicaven, fent menció expressa al seu tema específic —l'esport—: «*Hacer ejercicio es muy importante para crecer sanos. Y te da la oportunidad de hacer nuevos amigos*» (la notícia també sortia a la revista *Top Disney* de juliol de 1998. Omar Jurado). Moltes fotografies i poc text; l'atractiu és la imatge i el contingut no té tanta importància.

Hem de dir que, en línies generals, els dibuixos de Disney no són considerats quelcom no educatiu pels pares, més aviat tot al contrari: encara que no hi queden embadalits, els troben un atractiu de fantasia important. Disneyland París els resulta divertit i fantàstic.

Els mitjans de comunicació social el defineixen com a fabulós. De fabulós viatge a «Disneyland França» el definien les alumnes del Pedro Poveda, col·legi de Palma, (Bassa, A. *Ultima Hora* de 28 de maig de 1998). El vídeo que presenta les possibilitats que ofereix als nins aquest parc temàtic és simplement «guai» (*Los clásicos Disney París*. 1998).

El cultiu de la imatge pròpia i estranya resulta imprescindible, a partir dels models establerts físics i ideològics. Política, pedagogia, cultura, poder... aquí s'entrecruen, o més aviat van de la mà. Si el que hom pretén és aconseguir educar de manera crítica a partir d'una conscienciació de la realitat, aquesta realitat no es pot falsejar tan unidireccionalment com si la veritat es trobés sempre del mateix costat de qui té el poder. O instrumentalitzar la imatge impactant per a benefici de la mercaderia que es vol comercialitzar a l'estil Benetton (Giroux, Henri. 1996): fer un espectacle periodístic i publicitari de les desgràcies dels altres per captar el seu sentimentalisme i guanyar audiència.

La cultura popular, en el sentit antropològic o sociològic, perd la possibilitat de superar-se a partir de la seva pròpia dinàmica, la qual li és imposada des dels canals d'informació i de comunicació de masses i converteix el tema de les identitats en un joc a favor del capitalisme. Després no val la pena plantejar el tema des de la cultura popular, sinó des de la cultura de masses. És a dir, fins a quin punt es pot parlar de cultura popular rural, oral, tradicional? O avui dia cal parlar de cultura popular des de les possibilitats que ens ofereix la realitat social

des d'una perspectiva actual, és a dir, segons les possibilitats que ens ofereix la modernitat, però comprenent les dificultats que ens aporta la modernitat tecnocràtica i unidireccional?

En parlar de cultura popular no ens hi referim només des del punt de vista de cultura lúdica i festiva, com si d'un espectacle es tractés. Ens hi referim com si fossin les festes dels cavalls de Sant Joan (22-23 de juny) de Ciutadella (Menorca) o els balls dels cossiers a Algaida, Montuïri, Alaró (Mallorca). Ens referim a un fenomen més ampli, com a cultura que emergeix de vivències i participació en la vida social, encara que sigui condicionada per la cultura dominant burgesa i urbana. Si no queda en pur folklore i no serveix per impulsar una vindicació d'un tipus de vida sociocultural superadora de la cultura cibernàutica que s'imposa, en la qual la tradició de relació persona-persona, grup humà-grup humà queda aparcada.

Si Disney és alguna cosa més que els dibuixos animats, significa llibres infantils, jocs, cinema per a adults, programes i canals de televisió. Com podem entendre i impulsar les aportacions de les rondalles mallorquines, els contes infantils de creació autòctona, si en lloc d'això es divulga Pocahontas, Sireneta, el geperut de Notre Dame, Anastàsia, el Rei Lleó (un dels que tradicionalment agraden més a les nines), si els programes infantils depenen en gran part dels clubs formats a l'entorn Disney o Dragon Ball (davant els quals els nins queden com a paralyzats)? Per molt de doblatge català o castellà que es faci, la ideologització és americana o oriental-japonesa. Fins ara, ha tingut poc a veure amb la tradició europea o mediterrània, o dels Països Catalans, o de les illes Balears en exclusivitat. Com podem parlar d'interculturalitat si les jerarquies ja s'estableixen des de les directrius que imposa el mercat i el potencial de cultura dominant?

No és un problema de valors i de cultura exclusivament, sinó d'hàbits de vida, de concepció de la realitat, de perspectiva de la vida quotidiana, d'incorporació a un determinat model de vida que no té res a veure amb una societat plural i democràtica.

Interessant resulta l'apreciació sobre el tema de la pedagogia de la innocència que fa Teresa López Pastor, quan afirma «pues la inocencia que transmiten muchas representaciones de la producción cultural dominante actúa para ocultar los principios ideológicos usados para legitimar una concepción racista de un imperialismo a escala mundial, un sentido nostálgico de la historia y una afirmación dominante de los valores culturales, como podemos ver, por ejemplo, en el mundo de Disney.» (1998, pàg. 103), que va més enllà de la simple història populista, que oculta la vertadera dimensió de la trajectòria o evolució dels fenòmens contats. Reconstrueix la Història per donar-ne una versió descafeïnada, per fer-la entretinguda i atractiva.

Curiosament, a Catalunya la polèmica més accentuada per la qüestió del català s'ha suscitat pel tema del doblatge de les pel·lícules i una de les companyies tradicionalment, fins ara, més reticents a entrar en el tema fàcilment i sense plantejar problemes ha estat Disney. Tot i això, el 1997 es va projectar la versió en català d'*Hèrcules*, per a la qual es féu necessària la col·laboració entre exhibidors, Govern de la Generalitat de Catalunya (1.200.000 ptes.) i el Govern Balear (3.200.000 ptes.). Amb anterioritat, la Generalitat de Catalunya havia pagat a Buena Vista Internacional, distribuïdora de Disney a l'Estat espanyol, 20.000.000 de pessetes. Hi assistiren 4.200

Dragonball Z (© Toei Animation)

espectadors i 8.000 escolars (*Diari de Balears* del 24 de desembre de 1997, pàg. 37). Per tant, era una projecció gens desinteressada. Una altra de les pel·lícules doblades fou *El geperut de Notre Dame*, que va deixar captivats els infants i almanco durant un temps fou el seu tema de conversació.

Si és veritat que, per exemple, a TV3 es projecten dibuixos animats en llengua catalana, fins i tot de producció de l'àmbit autonòmic (*Les tres bessones*, fins i tot s'exporten produccions de d'Ocon), també és cert que no poden competir encara amb Disney. El problema és el cinema, el tant per cent de doblatges del qual és ínfim comparat amb el castellà.

Recordem també que el control de Disney España és en mans del Grupo ZETA, presidit pel Sr. Antonio Asensio, que va darrera les mateixes passes de Berlusconi com a empresari de mitjans de comunicació social i que ha comprat el Reial Club Esportiu Mallorca. En aquesta fórmula pot haver-hi un pas més cap a la privatització del sistema escolar, com si fos un patrocini. De fet, moltes de les activitats extraescolars ja tenen el seu patrocinador privat.

PER ACABAR

Resulta difícil parlar d'identitats —sense matisar i sense caure en tòpics— i aconseguir expressar el que realment pensam sense els condicionants ideològics a l'ús. Em preocupa que es doni per bona la idea de progrés material i social impulsat des de la pretensió de les estructures dominants d'a-

daptar-nos als modes de vida establerts des de dalt, presentats com assumibles portadors d'una forma hiperoptimista, reciclant els ideals més avançats de la modernitat en favor d'una harmonia social conservadora, més que de transformació.

Les imatges dels mitjans de comunicació reflecteixen una part de la realitat social, la que més atractiu té per implicar l'espectador en el seu model de realitat social, unes vegades espectacular i violenta, altres descafeïnada i aparentment a-ideològica i sense interessos ocults; creen la seva interpretació de la realitat social, cultural i històrica, en detriment d'altres visions o possibilitats.

Imatge, sofisticació, estandardització, monopoli cultural, imperialisme cultural, homogeneïtzació cultural, consumisme cultural, mercantilisme cultural... són conceptes que van lligats als mitjans de comunicació de masses i que s'han convertit en el principal atractiu de la infància, l'adolescència i la joventut actuals.

El detriment de les activitats lúdiques dels nins i dels adolescents d'ambient obert (places, jardins, carrers, etc.), que animaven la comunitat i donaven color a la relació col·lectiva en el temps lliure, és abrumador i si alguna cosa es conserva és a partir del dirigisme televisiu, com jugar a futbol (en els patis dels col·legis i en els videojocs), les nines a *barbies* (a pares i a mares) i esportivament en el millor dels casos natació, voleibol o gimnàstica rítmica (els videojocs utilitzats per les nines són menys violents, per exemple, com a signe de diferenciació "intencionada").

La dependència televisiva i similars fa preveure la continuïtat d'aquests riscos socioculturals. Les queixes sobre la quantitat d'hores que els nins i les nines estan davant el televisor i la inadequació sobre la programació establerta ens indiquen els inconvenients que té segons els experts socioculturals i pedagogs en general i, encara que que no plantegen aquests mateixos problemes que aquí hem intentat exposar, fan més referència a la violència, al fet que els programes infantils es donen a deshora, es preocupen per l'audimetria. Quasi sempre hi ha poques anàlisis sociològiques des de la sociologia de la cultura i socialització. A pesar de tot, en l'àmbit general el fenomen dels mitjans de comunicació de masses és tractat en profunditat. Caldria adequar les anàlisis d'aquests fenòmens més concrets per poder comprendre el vertader abast dels factors de socialització que implica la disneymania, els dibuixos animats (*Mulan* és el darrer exemple) i complements com a factors d'estandardització cultural i com això pot evolucionar, ja que la realitat no és tan fantàstica ni tan optimista. No vivim en un meravellós món Disney. La vida quotidiana és una altra cosa. Però no hi ha dubte que aquest fenomen és un exemple del poder que té la imatge avui dia, encara que sigui virtual. ■

Bartomeu Mulet Trobat

BIBLIOGRAFIA:

- Alonso, M.; Matilla, L., i Vázquez, M. (1995): *Teleniños públicos/Teleniños privados*. Ediciones de la Torre. Madrid.
- Amo del, Elena (1998): «Disneyland París. De la A a la Z», *Viajar. Guía práctica*.
- Baena, Toni (1998): «Disney Channel», *Top Disney*, núm. 21, juny, pàg. 54-56.
- Bassa, A. (1998): «El fabulós viatge a Disneyland França de les tres alumnes del col·legi palmèsà Pere Poveda», *Última Hora* del 28 de maig, pàg. 40.
- Bourdieu, Pierre (1998): *Sobre la televisió*. Edicions 62. Barcelona.
- Caplow, Theodor (1974): *Sociología Fundamental*. Edit. Vicens Vives. Barcelona.
- Castells, Manuel i altres. (1994): *Nuevas perspectivas críticas en la educación*. Edit. Paidós. Barcelona.
- Cazeneuve, Jean (1977): *El hombre telespectador*. Edit. Gustavo Gili. Barcelona.
- Editorial *Acció Social*, octubre 1995, pàg. 1.
- Fernández Enguita, M. (1995): *La escuela a examen*. Edit. Pirámide. Madrid.
- Flecha, Ramon (1990): «L'educació en la societat de la informació. Cinc grans línies de transformació socio-educatives», a: Rotger, Josep M.: *Sociología de l'Educació*. Edit. EUMO. Vic, pàg. 261-275.
- Galtung, Johan (1995): *Investigaciones teóricas. Sociedad y culturas contemporáneas*. Edit. Tecnos. Madrid.
- Giroux, Henry A. (1996): *Placeres inquietantes*. Edit. Paidós. Barcelona.
- Guiu, Jordi (1990): «El procés de socialització», a: Rotger: *Sociología de l'Educació*. Edit. EUMO. Vic, pàg. 37-55.
- Jurado, Omar (1998): «Amigos para siempre», *Top Disney*, núm. 22, juliol, pàg. 70-71.
- Jurado, Omar (1998): «Un montón de amigos», *Minnie Disney*, núm. 8, juny, pàg. 82-83.
- Lévy, Pierre (1998): *La cibercultura, el segon diluvi?* Edicions de la Univ. Oberta de Catalunya-Proa. Barcelona.
- López Pastor, Ana Teresa (1998): «Comunidades culturales de conciencia en la educación para el desarrollo. La necesaria formación multimedia para no habitar el olvido», a: Ramón Garcés (coord.): *Informes. VI Conferencia de Sociología de la Educación*. ICE-Universidad de Zaragoza. Saragossa, pàg. 95-108.
- Miró, Rose (1998): «Entrevista Oral». Professora Col·legi Pedro Poveda de Palma.
- Nishra, Ramesh (1994): *El Estado de Bienestar en la sociedad capitalista*. Ministerio de Asuntos Sociales. Madrid.
- Ottaway, A.K.C. (1965): *Educación y Sociedad*. Edit. Kapelusz. Buenos Aires.
- Petras, James (1996): «Capitalismo y música popular», *Ajoblanco*, núm. 88, setembre, pàg. 51-55.
- Petras, James i Polychroniou, Chronis (1998): «El falso mito de la Globalización», *Ajoblanco*, núm. 105, març, pàg. 22-29.
- Picó, J. i Sanchis, E. (1996): *Sociología y Sociedad*. Edit. Tecnos. Madrid.
- Quintana, Josep M. (1989): *Sociología de la Educación*. Edit. Dikynson. Madrid.
- Redacció (1997): «Els executius català i balear signen un conveni de col·laboració», *Diari de Balears* del 24 de desembre, pàg. 37.
- Ritzer, George (1996): *La McDonalització de la societat. Un anàlisi de la racionalització de la vida cotidiana*. Edit. Ariel. Barcelona.
- Rocher, Guy (1980): *Introducción a la Sociología General*. Edit. Herder. Barcelona.
- Rotger, Josep M. (1990): *Sociología de l'Educació*. Edit. EUMO. Barcelona.
- Said, Edward W. (1996): *Cultura e imperialismo*. Edit. Anagrama. Barcelona.
- Sartori, Giovanni (1998): *Homo videns. La sociedad teledirigida*. Edit. Taurus. Madrid.
- Sebastián, Luis de (1988): «La seguretat davant l'ofensiva de les forces conservadores», a: Diversos Autors (1988): *Naufregi d'utopies? Què cal salvar?* Edit. Claret. Barcelona.
- Terceiro, José B. (1996): *La sociedad digital. Del homo sapiens al homo digitalis*. Alianza Editorial. Madrid.
- Tort, Antoni (1997): *Opinions públiques sobre l'educació*. Edic. CEAC. Barcelona.
- UNESCO (1990): *Sobre el futuro de la Educación. Hacia el año 2000*. Edit. Narcea. Madrid.
- Varela J. i Álvarez, F. (1991): *Arqueología de la Escuela*. Edit. La Piqueta. Madrid.

■ NICOLAU PONS I LLINÀS, S.J.

Història i labor religiosa, cultural i humanitària dels ordes i congregacions religiosos masculins a les Balears entre 1835-1999

A. EL FATÍDIC ANY 1835 BUIDA ELS NOSTRES CONVENTS DE LES BALEARS

La vida religiosa a Mallorca concorria amb normalitat aquell any de gràcia, i impregnat de desgràcies, de 1835. Els convents, a les illes Balears, estaven estibats d'hàbits de tot color i de tota amplària, confidents de la vida espiritual de milers de feligresos. A partir de 1229, monjos i frares havien copat els llocs més vitals i centrícs dins els plànols de la capital del nou regne. Les noves parròquies tampoc no havien badat i havien escollit solars preferents i estratègics per edificar. Però, les noves construccions quedaven totes a un tir de pedra, a l'altre cantó del carrer. Prest començaren a sorgir enveges, discussions i rivalitats entre convents i parròquies i entre els diversos convents. Ningú no es decidia, emperò, a construir terra endins, lluny del reduït nucli urbà de la reial vila. I sovint s'havia d'acudir al dret canònic o apel·lar a Roma per dirimir plets i drets eclesials. A Pollença —per exemple— ni els dominics ni la parròquia volien els jesuïtes fins que, curiosament, una notificació del bisbe de Mallorca i del mateix general de l'orde de predicadors ficaren mà i delimitaren terra i carrers a favor dels fills de sant Ignasi. Però l'any 1835, en apuntar la primavera, va treure la insolent cresta el fatídic decret de desamortització del ministre Mendizábal, pel qual quedaven fora de llei els ordes religiosos i quedaven en mans de l'Estat tots els seus béns. Per tal motiu, i a corre-cuita, els 790 frares que habitaven les illes Balears hagueren d'agafar els tapins i desaparèixer de la contrada. Com era d'esperar, la desamortització no va ser més que un somni, una il·lusió. L'Estat continuà essent pobre. I endemés, mentre els pobres perderen l'almoïna o el plat de sopa que rebien a les portes de monestirs i convents, els més rics, a preus baixos i mòdics, aconseguiren redoblar els seus immobles.

La desamortització de Mendizábal de 1835 englotí voraçment, a les Balears, els següents convents i féu desaparèixer el següent nombre de religiosos:

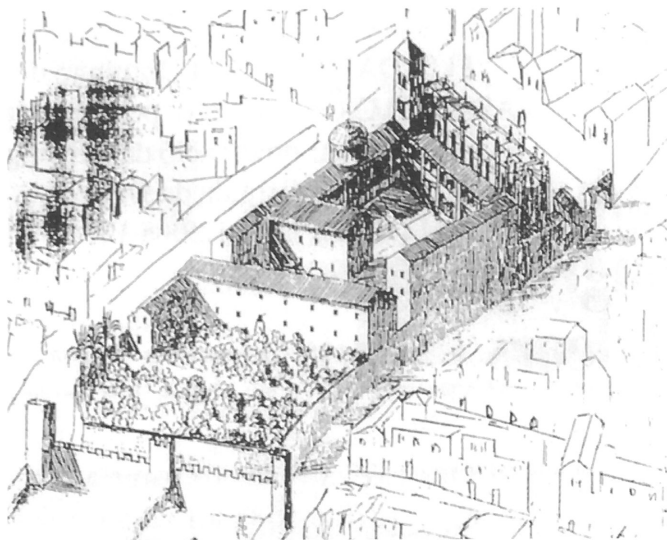
- Els **franciscans menors** eren 280, vinguts el 1232 i distribuïts ara en els convents de Palma (plaça de Sant Francesc i Jesús extramurs), Inca, Artà, Lluçmajor, Sóller, Alcúdia i Petra.

Portal de l'església de Montí-Sion

- Els **dominics** (orde de predicadors) eren 146. Havien vingut el 1228, abans de la conquesta. Estaven distribuïts en els convents de Palma, Manacor, Lloret de Vistalegre, Inca i Eivissa.

- Els **mínims**, arribats a Mallorca el 1582, eren 85 i es distribuïen en els convents de la Soledat (Palma), Muro, plaça de la Reina de Palma (al peu de l'Almudaina, convent fundat pel beat Gaspar de Bono i derruït el 1836), Campos, Santa Maria del Camí, Sineu i el Secar de la Real.

◀ Sant Domingo (Palma). Dibuix de Rafel Isasi.
Antiga església dels mínims (Santa Maria del Camí) ▲

- Els **agustins** havien arribat a la nostra illa l'any 1480 i eren 56, en el convent dels Socors.

- Els **caputxins** (vinguts a Mallorca l'any 1672, primer a Parellades; el 1771 a Montisio de Pollença, i des de 1772 prop de la Porta Pintada, de Palma) eren 53.

- Els **mercedaris** (vinguts a Mallorca el 1229, prop del carrer de Miramar; l'any 1234 a la plaça de Cort, i des de 1295 al lloc que ara habiten) eren 38.

- Els **carmelites** de l'Antiga Observança (vinguts l'any 1321 a la Riera, avui Rambla) eren 31. Després de 1835 el convent i l'església foren enderrocats i tot fou convertit en caserna d'Infanteria.

B. A POC A POC ELS RELIGIOSOS RETORNEN O FUNDEN CONVENTS A MALLORCA

Abans de tot, hem d'advertir que tres ordes religiosos després de 1835 ja no han tornat mai més a Mallorca. La desamortització fou tan cruel per a ells com una destrallada que els partí per la meitat i els matà.

Aquests ordes són:

- Els **trinitaris** (vinguts a Mallorca el 1240, al carrer de la Concepció, església del Sant Sepulcre; des de 1229 a la que és ara església de Sant Felip Neri, i des de 1607 en el camí de Portopí, convent derruït el 1771). L'any 1835 n'hi havia 34.

- Els **cartoixans** (cartoixa de Valldemossa) vingueren el 1398. Aleshores eren 21.

- Els **cistercencs** de la Real vingueren el 1235. Aleshores eren 17.

Els altres ordes religiosos a poc a poc anaren traient el cap i sortint del sepulcre, com Llätzer, i anaren cobrant vida. Per a tots fou això com tornar a néixer, tornar a començar de bell nou i afrontar les dificultats que qualsevol arrancada suposa. No pocs no trobaren ni les pedres que amb tanta suor havien aixecat per edificar els seus convents i esglésies. Tot havia estat confiscat i tot tenia ja un nou propietari. Però els problemes i els contratemps inflaven de voluntat i d'energia els nous fundadors.

Vingueren cronològicament de la manera següent:

1. Ordes mendicants

- Els **agustins** tornaren el 1890 i trobaren el seu lloc ocupat per l'exèrcit. Els fou concedida una part mínima de l'antic convent. El 1894 començaren la construcció d'un col·legi, que va ser restaurat el 1964 amb el nom de Sant Agustí. No pogueren, emperò, retornar a Felanitx, on el 1671 havien edificat una església. Tampoc no anaren a Ciutadella, on la seva església encara està en poder del bisbat.

- Els **mercedaris** tornaren el 1905 i trobaren la seva església intacta.

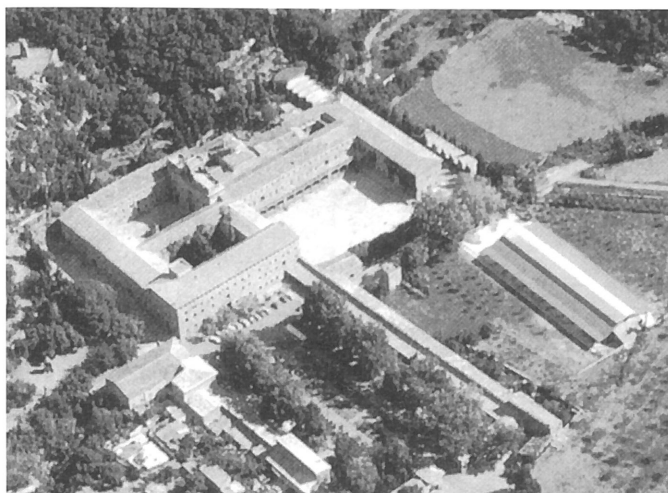
- Els **caputxins** reberen el 1906 unes modestes dependències del seu antic convent, que el 1835 havia passat a ser hospici on s'acolliren més de 400 captaires de la ciutat. L'hort del convent va ser venut i amb els diners es construí la façana de l'actual edifici del Consell de Mallorca. Durant més de trenta anys l'església quedà sense culte, fins que el 1867 fou nomenat un *custos*. Mentrestant, l'antic convent fou presó fins al 1968.

- Els **dominics** vingueren el 1907. Foren, sens dubte, els més castigats i ferits. Ja no existia el seu gran convent ni església de Sant Domingo, ara tot l'entorn del carrer del Conquistador i del Palau, de Palma. Havia desaparegut un dels monuments més notables de Mallorca. Es retiraren a Manacor, lluny de la ciutat que els havia humiliat fort, ferm.

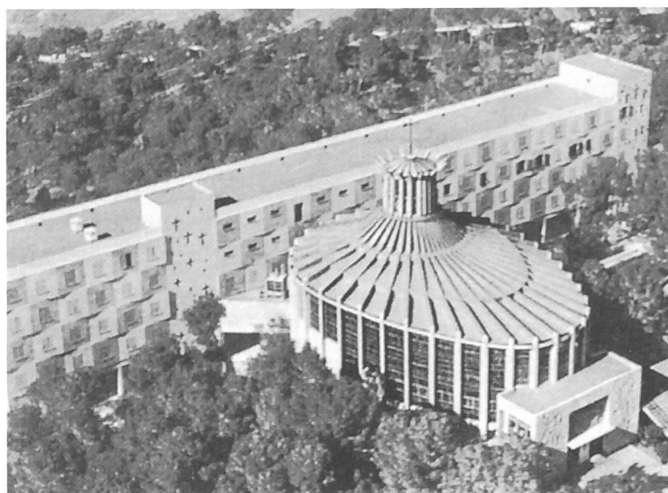
- Els **carmelites** de l'Antiga Observança feren un intent de fundació, però els durà només deu anys (1962-72). Ja no existia el seu gran casal de les Rambles. Més sort tingueren els carmelites descalços, que l'any 1923 —unint-se als germans carmelites terciaris de l'ensenyament, que havia fundat el beat Francesc Palau i Quer (+ 1872) el 1861 a Sant Honorat— pogueren establir-se a la barriada de Santa Catalina de Palma. Allà el 1935 —any del centenari de la desamortització— inauguraren la nova església, convertida des de 1974 en parròquia del Carme. Aquests mateixos carmelites descalços s'instal·laren a Eivissa el 1945 i reberen la parròquia del Salvador.

- Els **franciscans menors**, com els dominics, foren també fortament damnificats en les seves propietats. En principi, els seus convents i esglésies amb el pas del temps s'havien deteriorat i mig esbucats, però, per sort, havien passat en poder

Santuari de Lluç

La Porciúncula

dels franciscans del TOR, que els havia restaurat i embellit. 134 anys després de la tragèdia (1969), cobraren coratge per retornar. Es retiraren al convent de Sant Bernadí de Petra, bressol del gran fra Juníper Serra, almanco per estar al costat i dins l'ambient del seu més valent frare mallorquí.

- Els **mínims**, tot i ser dels que més havien arrelat a Mallorca, foren dels darrers a poder tornar i també els que reberen menys dels seus antics béns. S'establiren el 1971 al Secar de la Real, lloc humil i senzill, com és el seu carisma. S'encarreguen ara de l'església de Santa Catalina de Sena, al carrer de Sant Miquel de Palma, i estan al servei espiritual del cementiri de Palma.

- **Tercer orde regular de Sant Francesc de Penitència.** L'esperit franciscà reviscolà a través d'una fundació duita a terme pel pare Antoni Ripoll a Lluçmajor (1877), que s'ajuntà al Tercer Orde el 1906 i que el 1959 tenia ja a Mallorca 111 membres (ara n'hi ha 50, sense comptar els que viuen fora de Mallorca) i estan a Sant Francesc de Palma i a Sant Antoni de Pàdua, d'Artà, des de 1906; a Inca, des de 1909; a Cura, des de 1913, i a la Porciúncula des de 1914.

- **Orde hospitalari de Sant Joan de Déu.** S'instal·laren el 1955 al Coll d'en Rebassa i tenen cura dels malalts de traumaortopèdia i rehabilitació. El 1959 hi havia 9 germans i ara n'hi ha 7.

2. Ordes dels clergues regulars

- **Teatins.** El 1835 vivien a l'església de Sant Gaietà (ara, des de 1897, Sagrats Cors i abans església dels jesuïtes, 1767). El 1910 reapareixen a Palma i s'incorporen als ligorins, que s'havien fundat a Felanitx el 1866 i que havien aixecat església el 1878. També el 1875 s'havien instal·lat en el carrer del Vi de Palma, que es converteix en col·legi de Sant Alfons el 1895. El 1893 estava obert el casal de Son Espanyolet com a seminari que passa a ser col·legi de Sant Gaietà el 1963. El 1959 hi havia 67 teatins a Mallorca i ara n'hi ha 18.

- **Jesuïtes.** L'estada dels jesuïtes a Mallorca corre distintament al camí dels altres ordes religiosos. Després d'un sojorn continuat de 366 anys a Mallorca, foren expulsats de les Balears, com de tot el país i colònies per Carles III, el 1767. Tor-

nen el 1816 i desapareixen altra vegada entre 1820 i 1824. Aquest darrer any s'estableixen novament a l'illa, fins que el 1835, amb tots els religiosos d'Espanya, han de deixar el seu convent. Però nou anys més tard, el 1844, tot i estar dispersos, atenen durant deu anys la seva església de Montis-ion. El 1857, i fins al 1868, la tornen a tenir. El 1919 tornen una vegada més i, amb resolució i conhort —exceptuant els anys 1932-37, en què els expulsa la Segona República— romanen pacíficament i profitosament a Mallorca tots els restants anys del segle XX fins al moment present. Es féu un intent de fundació a Maó, que durà només sis anys (1876-1882). El 1968 s'inaugurà un col·legi a Son Moix (Son Rapinya), que constitueix part de l'antic col·legi de Montis-ion de la Calatrava. El 1959 hi havia 27 jesuïtes a Palma i ara n'hi ha 17.

- **Escolapis.** El 1893 l'Ajuntament de Palma els oferí el convent de Sant Francesc, que restava buit des de 1835. Vingueren a l'illa i es dedicaren a l'educació de la joventut fins al 1909, data en què, davant el cost de les obres que exigia el funcionament del col·legi, deixaren Mallorca definitivament.

3. Congregacions religioses clericals

- Els **missioners dels Sagrats Cors**, fundats pel servent de Déu, el pare Joaquim Rosselló Ferrà, a Sant Honorat de Randa el 1890, tenen cura del monestir de Lluç (des de 1891), Sant Honorat (1895), la Real (1897), l'església dels Sagrats Cors de Palma (1897) i Sóller (1920). El 1959 aquesta congregació era formada de 102 membres; ara, n'hi ha 36.

- Els **salesians** arribaren a Ciutadella el 1899, ara fa cent anys. Tenen un col·legi de primària i ESO i atenen el santuari de Maria Auxiliadora, patrona de Ciutadella, i un centre juvenil.

- Els **missioners de Verbum Dei** són a Mallorca des de 1968, amb interrupcions i amb estada definitiva des de 1995. Fundats pel sacerdot mallorquí Jaume Bonet, viuen al casal de Sant Josep, d'Establiments. Tenen noviciat i ajuden a la parròquia de Sant Francesc de Paula i Sant Joan d'Àvila i dirigeixen convivències i recessos.

Col·legi Sant Gaietà (Son Espanyolet)

4. Congregacions religioses laicals

• Els ermitans de Sant Pau i Sant Antoni han estat a l'ermita de la Trinitat, de Valldemossa (des de 1835 ençà); Sant Honorat, de Randa (1763-1915); Betlem, d'Artà (des de 1805 ençà); Sant Salvador de Felanitx (1824-51 i 1891-1992); Bonany, de Petra (1896-1990); puig de Pollença (1917-1968); puig de Santa Magdalena, d'Inca (1931-1985), i el Toro de Menorca (1941-1969). El 1959 hi havia 26 ermitans. Ara n'hi ha 8. No els afectà el decret de 1835.

• Els germans de la Salle o de les Escoles Cristianes arribaren a Mallorca el 1904 i s'establiren a Sóller (1905-1938, a l'antic convent dels framenors); Maó (de 1905 ençà); Pont d'Inca (de 1905 ençà); Binissalem (1905-1933); sa Pobla (1907-1924); Campanet (1908-1917); Inca (de 1908 ençà); Andratx (1918-1933); Santa Margalida (1912-1968); Alaró (1910-1924); Manacor (de 1913 ençà); Lluçmajor (1915-1930); Alaior (de 1908 ençà), i Eivissa (des de 1990).

Amb la col·laboració dels germans franciscans de la Caritat s'establiren a Costitx (1874-1915); Sineu (1886-1933); Manacor (1893-1910) i Porreres (1866-1924). El 1959 hi havia 83 germans de la Salle a les Balears; ara n'hi ha 44.

• Els germans de la Sagrada Família de Belley. Fundats a França el 1835 pel venerable Gabriel Taborín, arribaren a Palma el 1988, cridats pels carmelites de Santa Catalina, amb la finalitat de regir el col·legi Verge del Carme. Actualment hi ha 6 germans.

• Els germans fessers de la Misericòrdia vingueren a Mallorca el 1969 per tenir cura del cementeri de Felanitx. Actualment hi ha tres germans fessers, que deixaran Mallorca pròximament.

5. Societats de vida apostòlica

• Congregació de l'Oratori (felipó o de sant Felip Neri). Arribaren a Mallorca el 1690 i no els afectà el decret de desamortització de 1835. Ocupen des de 1859 l'església que fou dels trinitaris. S'establiren també a Porreres el 1891 i a Sóller el 1920. El 1959 a Mallorca hi havia 25 felipons; ara n'hi ha sis.

• Congregació de la Missió (paüls). Tampoc no els expulsà el decret de desamortització de 1835. Són a Mallorca des

de 1736 i tres anys més tard es començà a edificar l'església de la Missió. El 1959 a Mallorca hi havia 19 paüls; ara n'hi ha 7.

En total, el 1998 a les illes Balears hi havia 259 religiosos (240 a Mallorca, 13 a Menorca i 6 a Eivissa).

C. LA LABOR DELS RELIGIOSOS A L'ACABATALL DEL SEGLE XX: CONFUSIÓ O ENCERT?

Tot i que els nombres i les estadístiques conviden al pessimisme, la vitalitat i els projectes que duen endavant els religiosos de les illes Balears a final del segle XX són engrescadors i rellevants. No poden dur a la confusió sinó que enfilen l'encert i van encaminats cap a aquests quatre vessants:

1. Col·legis

Pel que fa a l'ensenyament, els religiosos de les illes Balears eduquen més de 15.000 alumnes:

5.000 els germans de la Salle (Son Rapinya de Palma, Inca, Manacor, Maó i Alaior).

3.110 els franciscans del TOR (Palma, la Porciúncula, Inca, Artà i Lluçmajor).

2.825 els teatins (Son Espanyolet; carrer del Vi, de Palma, i Felanitx).

1.450 els jesuïtes (Palma i Son Moix, de Son Rapinya).

1.200 els germans de la Sagrada Família (carmelites de Santa Catalina, de Palma).

800 els agustins (els Socors).

465 els salesians de Ciutadella.

200 els felipons.

Tots aquests col·legis gaudeixen de gran prestigi dins la societat de les Balears i donen als seus alumnes una acurada formació, de tal manera que sempre romanen estibats i no es fàcil entrar-hi. Mai el nombre d'alumnes dels nostres col·legis religiosos no havia pujat tan alt.

2. Suport a la labor pastoral de les parròquies

Els religiosos de les Balears s'han incorporat, des de fa més de trenta anys, a la pastoral parroquial i són un suport considerable a la labor del clergat diocesà. No ha estat certament per falta de feina als seus convents, sinó sens dubte perquè a la

fi han considerat la parròquia com un mitjà important i efectiu per acostar-se al feligrès i ajudar-lo així en la seva vida espiritual a través dels sacraments.

Actualment hi ha 17 religiosos que figuren a Mallorca com a rectors de parròquia i a les poblacions següents: Inca (Santa Maria la Major), Manacor (Sant Josep), la Real, Ariany, Escorca-Lluc, Son Oliva, Son Macià, Deià, Son Serra de Marina, Pina, es Pil·larí, s'Arenal, Magaluf, Sant Joan d'Àvila i el Carme de Santa Catalina.

D'altra banda, hi ha almanco 26 religiosos que són vicaris coadjutors de les parròquies següents:

Escorca-Lluc, Santa Creu (Palma), la Real, Sant Joan, Artà, Son Oliva, Sant Josep (Manacor), Petra, Sóller, Hostalots, Santa Maria la Major (Inca), l'Assumpció, Establiments i Sant Joan d'Àvila. Hi ha altres religiosos que sense nomenament episcopal supleixen sovint tasques parroquials. Anys passats, els religiosos regiren altres parròquies: Algaida (1974-77), Can Picafort (1974-96), Andratx (1976-81), Palmanova (1984-93), etc.

Un altre avantatge que ha reportat aquesta feina a parròquies de part dels religiosos és el bon manteniment i coneixença que hi ha hagut entre els religiosos i el clergat diocesà, cosa que ha beneficiat ambdós.

3. Obertura a la Península i al tercer món

Les congregacions i els ordes religiosos de Mallorca, o a Mallorca, tenen ara un gran contingent de personal a la Península i al tercer món. De jesuïtes nascuts a les Balears, per exemple, n'hi ha 51, només 11 dels quals resideixen actualment a Mallorca. Els altres estan repartits per la Península, Bolívia, Paraguai, Equador, Perú, Cuba, Txad, el Japó i Cambodja. Els franciscans del TOR en tenen a Madrid, Barcelona, Toledo, Viena, Roma, Mèxic, Brasil, Perú, EUA i una prelatura a Huamachuco (Perú). Els missioners dels Sagrats Cors han fundat a Toledo, Vic, Navarra, València, Roma, República Dominicana, Cuba, Puerto Rico, Rwanda, Camerun, Patagònia i Río Cuarto d'Argentina. Els teatins obriren casa a Puerto Rico, Benín (Àfrica), EUA, Argentina i Roma. Hi ha germans de Déu mallorquins a Senegal, Sierra Leone, Mèxic i a diverses ciutats de la Península. Quasi tota la resta d'ordes, com agustins, dominics, la Salle, etc., han enviat membres fora de Mallorca. Aquesta expansió dels mallorquins, lluny de l'illa, és ara una qualitat espiritual i religiosa que imbueix l'esperit dels nostres ordes i congregacions religiosos i que xuclen tots els novicis des de la seva primera incorporació a la vida religiosa.

4. Els diversos convents en constant activitat

Quasi són incomptables les activitats religioses, culturals i humanitàries que exerciten ara els nostres religiosos de les Balears en els seus convents. Se'ns fa un poc difícil fer una classificació exacta i un organigrama de la labor que duen a terme, convent endins i de portes a fora.

Ve't aquí, emperò, una enumeració una mica ràpida, i sense ordre ni concert, i segons apunta a la nostra memòria, del seu quefer:

En primer lloc, culte i administració dels sacraments a les seves respectives esglésies, predicació, dedicació a l'oració, catequesi, devocions populars, confraries de penitents, conferències, exercicis espirituals, festes populars, corals, preparació

Grup de Missioners de *Verbum Dei*. Curs 1995/96. Establiments

de matrimonis, adoració nocturna, comunitats neocatecumenals, formació religiosa o permanent, trobades, missions populars, cursats bíblics, etc.

Juntament amb tot això, i just arran de les esglésies del religiosos, funcionen armaris a favor dels més necessitats, menjadors dels pobres, atenció als malalts, agrupacions esportives, seguiment a la joventut (mariana, de Sant Vicenç, oratoriana, seràfica, etc.), música, antics alumnes, hostatgeria, centres socials, patronat obrer, albergs d'estiu, aules de tercera edat, associacions de mares cristianes de Sant Vicenç de Paül, grups d'escoltes, biblioteques. Més lluny del convent i de les esglésies, els religiosos de les Balears aporten reforços a comunitats neocatecumenals, convents de religioses, Projecte Home, als pisos per a nins abandonats, a la FERE, CONFER i CETEM, a delegacions diocesanes, a la pastoral universitària, a hospitals, a ensenyament de la religió a col·legis estatals, a revistes, diaris, fulls, publicació de llibres i cultura en general. Ells es transformen també en porta oberta perquè molts laics descobreixin el tercer món.

D. CONCLUSIÓ

A l'acabatall del segle XX es troba la vida religiosa a Mallorca esmorteïda, desorientada?

Creiem que no. I ens alegra començar un nou segle amb tanta vitalitat, tot i que les vocacions de moment no treuen ull ni es poden guipar dins aquest camp. Esperem que Déu, amb qui qualsevol cristià sempre ha d'esperar, obre el proper segle nous camins i faci créixer nous rebrots que ens facin veure que la vida religiosa és una terra fèrtil d'on brolla la paraula del Senyor i dona el seu fruit.

P.D: Ja des del títol d'aquest article, el lector s'ha adonat que res no s'esmenta aquí de la labor espiritual i humana que també han duit, o duen, a terme les religioses en el nostre arxipèlag. Podria ser el tema per exposar en una altra "entrega", si no falla a l'autor (ni després al lector) la paciència ni el bon humor. El món femení de la vida religiosa —fins i tot dins les nostres reduïdes illes— és immens i una mica laberíntic (entès aquest adjectiu en el bon sentit de la paraula). ■

Nicolau Pons i Llinàs, S. J.

■ P. LOUISE JOHNSON

Nota sobre Llorenç Villalonga, nedador¹

«La natació nodreix la imaginació; l'home més afortunat és aquell que pot nedar el seu camí en solitari nit i dia i oblidar-se d'una fosca Terra plena de gent que empeny.»

Charles Sprawson²

Si hi ha una constant en l'obra de Llorenç Villalonga, un motiu o una característica que es mantingui relativament estable entre l'esmunyedissa textualitat i el joc d'ambivalència, i a més que resti inalterada quant a la intensitat emocional al llarg de sis dècades de publicació, és sens dubte la passió de l'escriptor per la natació, per la piscina, el safareig o la mar. El 1975, un Villalonga ja malalt deia a Camilo José Cela: «*Cuando era joven nadaba muy bien, y a veces aún creo poder hacerlo.*»³

La natació conserva atracció i importància com a font de força vital, si bé l'orgull que Villalonga mostra aquí és probablement optimista. En la darrera novel·la, inacabada, el narrador confia al lector que «ara em temptaven sols la natació i la literatura» (*La bruixa i l'infant orat*, pàgs. 99–100); el narrador es refereix aquí al seu aïllament físic en el recer del camp després d'una aventura amorosa fallada i a l'aïllament psicològic que li produeix la seva imminent vellesa. Aquest narrador —explícitament identificat amb l'autor de *Mort de dama* i de *Les fires*— i altres personatges villalonguians més allunyats de l'obliqua i fictícia autobiografia contribueixen a la persistència de la natació com a focus d'heroisme, vitalitat física i preocupació estètica. Ningú que nedi no pot ser del tot dolent.

L'aproximació al tema de la natació en els primers escrits de no ficció de Villalonga és bastant diferent del plantejament més personal que caracteritza les seves novel·les, concretament a l'estadi més tardà de la seva vida. Però la seva intrínseca dedicació a l'esport no canvia. La natació és explorada en un context cultural ben definit a *Brisas* (1934–1936), el magazín de curta vida que dirigí amb el seu germà i en el qual ell (Llorenç) era el principal col·laborador. En l'època que les tendències esportives s'assimilaven a la ideologia política feixista a Alemanya i a Itàlia, la fotografia de les dones llençadores de javelina formades en falange o marxant per la glòria de la pàtria no ens ha de sorprendre («Aprendamos», *Brisas*, juny 1935). Els abundants articles sobre la natació integren un discurs semblant, però el tracta-

Llorenç Villalonga a final dels anys trenta

ment d'aquest tema hi és més variat i demostra un vertader entusiasme per part dels autors (principalment, pel que sembla, Gafim i Villalonga mateix). Fixem-nos, per exemple, en la detallada descripció del següent fragment que explica, i aprova, la construcció de piscines, quan abans n'hi havia prou amb la mar: «*Es forzoso reconocer que las playas han pasado de actualidad para el nadador, como la carretera ha pasado ya para el caballo de carreras. Ambos deportes reclaman la piscina o el hipódromo. Hoy los estilos de natación —el doble over, el crawl— sólo en la piscina o en las aguas tranquilas alcanzan su pleno desarrollo. Francisco Rover, en un trabajo titulado "El mar no nos conviene" expuso con mucha maestría las razones técnicas de lo que decimos. Ahora bien, en las playas, más que en las grandes profundidades, suele existir oleaje, un oleaje de onda corta que es el que molesta precisamente al nadador. Es sabido que hoy se nada y se expira con la cara sumergida bajo el agua. Únicamente cada dos brazadas, es lícito girar el cuello para hacer una aspiración rápida con la boca abierta, por debajo del*

brazo, mientras éste avanza sobre la superficie: es lo que se llama morder el aire. Si esta mordedura, que dura un segundo, falla por haberse introducido agua en la boca, la respiración altera su equilibrio y el nadador, sofocado, pierde ritmo y velocidad. Por esta razón todas las estaciones de baños construyen hoy piscinas junto al mar.» («Playas», Anòn., *Brisas*, juliol 1934).

Com a conseqüència de l'evolució de les tècniques de la natació i el desenvolupament de nous estils, es construïren piscines, que es convertiren en un curiós indici de modernitat. Però les piscines tenien una clara funció social: eren necessàries per a la formació de nedadors competitiu i exitosos. L'èxit no era aquí entès, o no només entès, com a triomf individual, sinó com a vehicle de nacionalisme, i així la funció de l'esport com a influència cap als moviments polítics (i viceversa) té les seves analogies en altres països: «*La antigua natación utilitaria (aprender a nadar para no ahogarse en caso de accidente) debemos considerarla sobrepasada. Aspiramos hoy a algo más que esto. Quisiéramos formar nadadores de la misma categoría, por lo menos, que los mejores de Europa*» («La piscina de la Ciudad Jardín», Anòn., *Brisas*, juliol 1934).

En el número de maig del mateix any Gafim fa una energètica crida per una piscina coberta, perquè els joves de l'illa puguin satisfer el seu inqüestionable potencial de futurs campions; l'objectiu és el mateix d'abans: situar Mallorca —o una determinada construcció de Mallorca— en el mapa: «*Es ya un hecho la construcción de una o varias piscinas, aunque por desgracia, ninguna cubierta. No he de repetir aquí los motivos y razones técnicas que hacen necesaria una piscina de invierno, pero sí quiero recordar que de ella depende que la natación mallorquina ocupe el primer puesto en España y uno de los primeros en Europa. ¿Por qué Mallorca, con una juventud sana, poco estudiosa, latina y fuerte no habría de ocupar, si fuera posible entrenarse todo el año, un lugar destacado en la natación internacional? Falta un impulso decisivo, un último esfuerzo. Medios. La juventud espera.*» («Panoramas del deporte», *Brisas*, maig 1934).

També és evident a les pàgines de *Brisas* la influència de les perspectives del segle dinou sobre les definicions de la virilitat i la sexualitat masculina, perspectives que coincideixen en part amb apropiacions feixistes de l'esport. Complementa aquesta visió el model nord-americà del desenvolupament esportiu («Filosofía de Buster Crabbe», setembre 1934). La natació, però, malgrat tota l'«*armonía muscular*» i «*panteísta simplicidad*», és menys il·lustradora en aquest sentit que la boxa, tal com queda exemplificat en un article anònim titulat «Estilistas del deporte»: «*Pero el self-control del ring resulta pálido al lado de las costumbres de asceta que entraña la profesión de boxeador. El alcohol y el tabaco, la buena mesa, incluso las mujeres, hasta cierto punto, son regalos de los que el boxeador se priva voluntariamente, con el corazón alegre, porque así se lo manda su moral.*» (*Brisas*, desembre 1934).

No tothom pot ser un campió, ni pot tothom esdevenir un esportista professional, però aquelles qualitats exaltades són aquí les mateixes que configuren els mascles joves socialment honorables i moralment superiors: «El cos atlètic de l'home esdevenia un símbol del caràcter masculí, i el vigor físic, senyal dels èxits esdevenidors en els afanys adults. A més, les proeses atlètiques i el desenvolupament del cos esborrava qualsevol qüestió de la moral sexual dels homes joves.»⁴

La nedadora Carme Guàrdia (Foto: *Brisas* núm. 10, gener 1935)

Les connexions establertes en el segle XIX entre esport, moralitat i virilitat sobreviuen en el segle XX, però mentre aquestes preocupacions informen el tractament villalonguà de l'esport i l'ètica del risc (el circ),⁵ la funció socialitzadora de l'esport professada pels mateixos ideòlegs és subordinada en la seva ficció a l'enfocament de l'esport i l'individu. Si l'esport

Bar Restaurant

CA S'AMITGER

ESPECIALITAT EN MENJARS MALLORQUINS

07315 LLUC (Mallorca)

Tel. 971 51 70 46

defineix la virilitat, deu ser per aquesta raó que la revista té tantes dificultats amb la presentació de les (prodigioses) dones esportistes, sobretot quan envaeixen el territori masculí: «*Montserrat Guasch, 'Monti', como la llamamos familiarmente sus amigos, es una de las muchachas que con más justicia podría ostentar la genuina representación de la juventud actual: sana de cuerpo y de espíritu, optimista fuerte, deportiva y sincera. [...] Es, en fin, una chica de una absurdidad, de una incongruencia, de un humorismo y de una lealtad, extraordinarias. Única en su género. Distinta en todo a las demás. Ni recuerda, ni imita, ni se asemeja a nadie. Simplemente: es ella.*» («Una muchacha coleccionadora de 'records', Ana María Martínez-Sagi, *Brisas*, juliol 1935).

El to d'admiració confusa no dissimula, d'altra banda, el fet que aquesta «*camarada más fiel y más noble*» sigui retratada com una aberració, ni home ni dona; mancada de gènere, perquè ella no s'ajusta al concepte "masculinitzador" de l'esport, ni a res que sigui admissible per a les dones. L'èxit immoderat d'aquesta noia la fa difícil de definir amb criteris compostos per —i per a— homes. Siguin quines siguin les aspiracions del nacionalsocialisme per al sexe femení, l'equip editorial de *Brisas* sembla no haver-se reconciliat del tot amb l'habilitat esportiva femenina. De vegades la perceben com una amenaça per a la superioritat masculina tradicional. Miquel Villalonga, per exemple, incapaç de suportar la idea que les dones menin cotxe, recomana que en lloc del cotxe es limitin a «*un cochecito para el bebé*» («¿La mujer ama la velocidad?», *Brisas*, maig 1935).

En el context d'aquesta publicació amb voluntat europeïtzadora, cosmopolita i moderna, Villalonga no necessitava cap excusa per complaure la seva passió d'infantesa per la natació. A *La bruixa i l'infant orat* i altres obres de maduresa, però, les referències a la natació són més reveladores: la piscina o safareig proporcionen al narrador —cosa que també trobem a la seva (pseudo)autobiografia— un focus de continuïtat amb aquell període de la infantesa i de la joventut en què se sentia més capacitat i lliure d'obstacles. A *Falses memòries de Salvador Orlan* resumeix els seus sentiments amb una franquesa poc usual: «Nedar és l'únic esport que m'ha interessat de veres. M'hi vaig entregar amb tanta 'dedicació', com ara es diu, que hauria pogut guanyar una bona copa de plata menses. A més, la meua salut, antany precària, es normalitzà».⁶

Falses memòries també ens presenta el vessant heroic de la natació, rememorat pel narrador: «El mar és sempre arrissat, una mica rabiós. Al seu fons es crien monstres; ho explica Juli Verne: serps de mar i taurons. Nedar és tan arriscat com anar a la guerra. Els nedadors són forts i van nus, o quasi. Les joves netes que no es mouen de la platja amb bruses llargues fins als peus, em semblen insignificants i lletges» (pàg. 26; també citat a «*Tales from the Big Top*», pàg. 200). Tant si es tracta d'un candorós infant a la recerca de models de comportament com si de la misogínia projectada des de l'edat adulta, la comparació ens recorda la distinció de Baden-Powell (fundador del Boy Scout Movement, l'escoltisme anglès) entre els militars i les dones, aquestes descrites com a «rosadetes, blanquetes, com a pepes».⁷

A diferència del tractament ideològicament carregat de *Brisas*, i de la fascinació de Salvador Orlan i el seu aprenentatge en l'art —perquè realment és art—, la piscina emmarca la

joventut i, específicament, uns joves que són molt lluny de l'exhibició d'aquell grau de virilitat, respectabilitat social i promesa de futur enaltida per la revista. La piscina està explícitament lligada a l'exhibicionisme, la nuesa i l'homosexualitat en la figura de Silver-Fish (*Un estiu a Mallorca*, 1975), mitjançant la idealització i tergiversació de l'esperit grec. El trapezista i «uranista» Sancerre realitza un rol similar a *L'àngel rebel/Flo la Vigne*, ara amb el gimnàs i el circ com a terrenys. La connexió entre la masculinitat i la moralitat no és aquí trencada, sinó que roman suspesa. Com a activitat solitària, la natació promou la pròpia abstracció mental i l'individualisme, així com Villalonga reflecteix en la ficció, i com apunta Sprawson: «Si bé molt jove, vaig començar a fer-me una lleugera idea del nedador com algú bastant remot i allunyat de la vida quotidiana, devot d'un mode d'exercici on el cos resta submergit i absorbit. Em semblava que atreïa els introvertits i excèntrics, els individualistes implicats en un univers mental propi. (Sprawson, pàg. 5).

D'aquesta manera la natació esdevé un espai potencial per a l'escapada, fins i tot quan hom es queda pres dels murs de la piscina, perquè el cos està nu i la ment és lliure per explorar. Per Villalonga és, a més, un lloc sagrat i masculí, del qual les dones són excloses i on ell redescobrí la salut i la seguretat: l'empremta que això deixa sempre lliga de forma nostàlgica la natació amb la infantesa i la joventut, una època de llibertat, i com assenyalen més amunt, de capacitat. El novel·lista anglès E. M. Forster hi reconeix l'atracció: «[La bassa] havia estat una cel·la de la sang i del desig pausat, una benedicció transitòria la influència de la qual perdura, una santedat, una fascinació, un momentani calze per a la joventut».⁸ La diferència per al mallorquí és que el «calze momentani» difícilment arribarà a apagar-li la set, i el conjur de la piscina ve a ser un recurs necessari. Com de punyents llavors són el *pathos* i la sentimentalitat de *Les fures*, on un esguerrat narrador és impedit per la lletjor de la pròpia incapacitat de fer allò que més li agrada: es nega a nedar, i és en efecte discapacitat per una substitutiva i figurativa impotència. Però *Les fures* introdueix la inevitable crida al despertar, perquè la natació no és més que una fugida de la realitat: al cap i a la fi hom s'ha de tornar a posar la roba, tornar a la civilització, a «la fosca Terra plena de gent que empeny». No és gens estrany, per tant, que Villalonga desitjés creure, des de la perspectiva del declivi personal, que encara era un nedador. «Corrien per eixugar-se, es banyaven per refrescar-se, jugaven a fer d'indis entre el baladre i les falgueres, es banyaven per estar nets. I cada vegada tres petits farcells de roba esperaven discrets damunt la gespa, proclamant:

—No. Nosaltres som el que compta. Sense nosaltres cap empresa no començarà. Cap a nosaltres tota carn ha de tornar al final.» (Forster, pàg. 150) ■

P. Louise Johnson, Sheffield

NOTES

(1) Vull donar les gràcies a dues persones que m'han ajudat a preparar la versió catalana d'aquest article: Elisenda Farré i Isabel Moll.

(2) Charles Sprawson, *Haunts of the Black Masseur: The Swimmer as Hero* (London: Vintage, 1993), pàg. 35.

(3) Citat per Jaume Pomar al pròleg a *La bruixa i l'infant orat* de Llorenç Villalonga (València: Edicions 3 i 4, 1992), pàg. 25. L'entrevista va aparèixer a Última Hora, 15-10-1975.

PLAYAS

Es forzoso reconocer que las playas han pasado de actualidad para el nadador, como la carretera ha pasado ya para el caballo de carreras. Ambos deportes reclaman la piscina o el hipódromo. Hoy los estilos de natación—el doble over, el crawl—solo en la piscina o en las aguas tranquilas alcanzan su pleno desarrollo. Francisco Rover, en un trabajo titulado «El mar no nos conviene» expuso con mucha maestría las razones técnicas de lo que decimos. Ahora bien, en las playas, más que en las

grandes profundidades, suele existir oleaje, un oleaje de onda corta que es el que molesta precisamente al nadador. Es sabido que hoy se nada y se expira con la cara sumergida bajo el agua. Únicamente cada dos brazadas, es lícito girar el cuello para hacer una aspiración rápida con la boca abierta, por debajo del brazo, mientras éste avanza sobre la superficie: es lo que se llama *morder el aire*. Si esta *mordedura*, que dura un segundo, falla por haberse introducido agua en la boca, la respiración al-

Fotos: Batllés

Página de la revista *Brisas* núm. 4, juliol 1934

(4) Todd Crosset, «Masculinity, Sexuality, and the Development of Early Modern Sport», dins *Sport, Men, and the Gender Order: Critical Feminist Perspectives*, a cura de Michael A. Messner i Donald F. Sabo (Champaign: Human Kinetics Books, 1990), pàg. 53.

(5) Vegeu el meu article «Tales from the Big Top: Llorenç Villalonga and the Circus», *Journal of Hispanic Research*, 4 (1995–96), pàgs. 197–210.

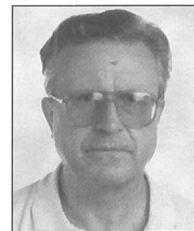
(6) Llorenç Villalonga, *Falses memòries de Salvador Orlan*, Club dels Novel·listes, 41 (Barcelona: Club Editor, 1967), pàg. 129.

(7) Tim Jeal, *Baden-Powell* (London: Century, 1989), pàg. 92.

(8) E. M. Forster, *A Room with a View* (Harmondsworth: Penguin, 1990), pàg. 152. La primera edició és del 1908.

L'ESGLÉSIA NOSTRA

■ BARTOMEU BENNÁSSAR

Església al servei de la vida, de la veritat, de la justícia i del perdó (II)

PERDONAR NO ÉS OBLIDAR

La prova del perdó no consisteix a oblidar, al contrari, el procés del perdó requereix una bona memòria i una consciència lúcida de l'ofensa rebuda. D'aquesta manera és possible la cirurgia del cor que exigeix el perdó. El perdó no exigeix l'amnèsia. És vàlida, doncs, l'afirmació: "perdon, però no oblid". Si se vol expressar amb aquesta frase la decisió de no tornar a confiar en l'ofensor demostra que qui la diu encara no ha recorregut tot el procés del perdó. Tal vegada podríem concloure que perdonam massa poc i que oblidam amb massa freqüència.

Hi ha memòries alliberadores des de la reflexió i la denúncia. La brevíssima i tardana —amb 10 anys de feina!— comunicació sobre la shoa de la comissió per a les relacions religioses amb el judaisme: «Nosaltres recordam» (16 de març de 1998); el "Mai més" de la comissió d'investigació de Guatemala «Recuperació de la Memòria Històrica», amb J. J. Gerardi assassinat; la comissió de la veritat i la reconciliació de Sud-àfrica (29 d'octubre de 1998), etc. Memòria per dir "Mai més" i ahora poder comprendre situacions actuals i transformar el record dolorós en principi nou d'acció. És ben necessari reconstruir la veritat, però és del tot insuficient. Els indults mateixos cerquen més un perdó amnèsic que una amnistia reconciliadora?

L'elogi de la memòria pot convertir-se en problemàtic. L'exigència de recordar no diu res encara de l'ús que es farà d'aquest passat recobrat. El culte a la memòria no serveix sempre a les bones causes, puix es pot recordar pel gust de la venjança i de la revenja.

RECONCILIACIÓ: VERITAT I JUSTÍCIA, PENEDIMENT I PERDÓ

Cal estar alertats contra una certa filosofia social i política i una teologia i pastoral que fes de la "reconciliació" la meta però negant les passes justes per arribar-hi i, per tant, pretingués proclamar allò que ha de ser final com si fóra real ja ara. Per aquest fi pretesament reconciliador es fa desaparèixer, per exemple, qualsevol rastre inculpatòri i la informació pertinent, es despersonalitza la víctima o les víctimes de moltes maneres fins a fer-la(les) invisible(s). Es vol una pau "apressada" i un pas "ràpid" —si és que se'n parla— de l'alliberament i de la justícia a la reconciliació.

S'ha d'afrontar el conflicte i analitzar les causes per treure-les de soca-rel; si no tindrem únicament una treva. Eixamplant l'horitzó cap a Euskadi podem afirmar que, tenint en compte que la treva és prou important, cal avançar per «resoldre definitivament l'anomenat problema de les autonomies històriques, és a dir, reconèixer de manera prou justa i satisfactòria, més enllà de la lletra escrita, la "plurinacionalitat" espanyola; altrament aquesta qüestió continuarà essent un foc esmorteït sota les cendres, capaç de revifar-se al primer cop de vent. Però això no serà possible si no hi ha una voluntat sincera i real de diàleg entre les dues parts, o sigui entre l'Estat i les diverses nacions que el componen, des del respecte i la justícia a l'afany de col·laboració i de compromís. Sense orgulls ni prepotències de ningú, en un pla d'igualtat. Ja seria hora! Aquest diàleg exigeix d'entrada el desarmament dels esperits, el perdó mutu, la pau dels cors. La conversió, que en diem els cristians» (editorial del *Full diocesà Tarragona-Vic-Solsona*, 29 de novembre de 1998; "Doc. d'Església", 714, 15 de febrer de 1999, pàg. 128).

DEMANAR PERDÓ I PERDONAR

A l'existència cristiana, el perdó, demanat i atorgat, hi té un paper central, base d'una convivència i d'un temps nou, superador d'odis i venjances.

Cal, doncs, demanar perdó. Cosa que sembla que en el cas de Pinochet i d'altres no s'ha produït. Ans bé al contrari. Cal demanar perdó després d'admetre la veritat de la gravetat de les injustícies comeses, de reconèixer el mal fet i l'error comès. Confessar-se a Déu i als germans. No fugir per l'esclatxa de "responsable sí, però culpable no", doncs innocent; o "el poder i la victòria ho justifiquen i ho sanegen tot"; o creure's impecable i que la culpa sempre és dels altres, etc.

Perdonar no és negar l'ofensa o la conculcació dels drets. Perdonar no és disculpar o descarregar l'altre de qualsevol responsabilitat. Per curar i perdonar no es pot negar l'ofensa, al contrari. És veritat que tots ens sabem limitats i condicionats, però disculpar pot ésser una excusa fàcil i, fins i tot, un menyspreu per a l'ofensor: o li falta responsabilitat (és un inconscient, un irresponsable!) o li falta intel·ligència per ofendre'ns.

Perdonar no és renunciar als nostres drets. Perdonar no és negar que es faci justícia. Si fos així, significaria perpetuar la injustícia entre tirà i ofès. La justícia s'ocupa de restablir sobre

Refugiat albanokosovar (Foto: Gervasio Sánchez)

una base objectiva els drets de la persona perjudicada, el perdó respon a un acte de benevolència absoluta. Perdonar no significa renunciar als drets ni a la justícia. El perdó que no combatés la injustícia, lluny d'ésser signe de força i de valor, ho seria de debilitat i de falsa tolerància.

De tota manera, convé recordar la distinció que hem de discernir i practicar. Quan l'ofès som jo mateix, hauré d'escoltar l'evangeli que m'invita a posar l'altra galta, fins i tot a renunciar als meus drets. Quan els ofesos són els altres, llavors hauré de fer-hi tot el que pugui, no tan sols perquè no li peguin a l'altra galta, sinó perquè no puguin pegar-li la primera vegada. Aquesta distinció aclareix la diversa actitud del cristià. L'amor ens impel·leix cap a la sobreabundància de gratuïtat i de magnanimitat i cap a la intervenció activa i militant. L'amor així inclou i supera la justícia.

«El perdó, escriu el papa, en la seva forma més alta i vertadera, és un acte d'amor gratuït. Però, precisament com a acte d'amor té també les seves pròpies exigències: la primera és el respecte a la veritat... El perdó, lluny d'excloure la recerca de la veritat, l'exigeix. El mal fet ha d'ésser reconegut i, en tant que sigui possible, reparat. Precisament, aquesta exigència ha duit

a establir a diverses parts del món, davant els abusos entre grups ètnics o nacions, procediments oportuns de recerca de la veritat com a primera passa cap a la reconciliació. No cal subratllar la gran prudència a què, en aquest procés certament necessari, tots s'han d'atènyer per no augmentar els antagonismes i fer la reconciliació encara més difícil... Un altre pressupost essencial del perdó i de la reconciliació és la justícia, que té el seu últim fonament en la llei de Déu i en el seu disseny d'amor i de misericòrdia sobre la humanitat... El perdó ni limita ni disminueix l'exigència de la reparació, que és pròpia de la justícia, sinó que tracta de reintegrar tant les persones i els grups en la societat com els estats en la comunitat de nacions. Cap càstig no ha d'ofendre la dignitat inalienable de qui ha actuat malament. La porta cap al penediment i la rehabilitació ha de quedar sempre oberta» (Jornada Mundial de la Pau, «Ofereix el perdó, rep la pau», 1 de gener de 1999, núm. 5).

INVERTIR EL PROCÉS

Recordant l'acció reconciliadora de Déu som convidats a repensar —invertir— el procés: les víctimes són els subjectes que inicien, sota l'experiència del perdó de Déu, el procés re-

conciliador. El perdó de part de les víctimes ofereix als botxins un impuls nou cap al penediment. Però modestament cal afegir que ningú no pot “exigir” a les víctimes que perdonin i ningú no té cap dret a perdonar en nom seu.

El perdó i la reconciliació esdevenen una tasca col·lectiva, puix són valors universals als quals està obert l'ésser humà. Però ens vénen costa amunt. «És difícil entendre l'amor —escrivi el bisbe J. M. Setién— que, almenys com a voluntat, és incapaç de perdonar. Però cal dir també que tant l'amor com el perdó porten dintre seu una dimensió de gratuïtat que no pot ser compensada ni substituïda per la mera voluntat de fer justícia, per molt rigorosa que aquesta sigui. Hi ha lesions que, essent injustes, són també irreparables des de la mera justícia i demanen actituds més elevades, pròpies de l'esperit, que el creient refereix a un absolut que ell creu descobrir en Déu. Així són les actituds de perdó i de reconciliació» («Caminem junts vers la pacificació», 29 de novembre de 1998; «Doc. d'Església», 714, 15 de febrer de 1999, pàg. 120).

L'amor a l'enemic, tornar bé per mal, el perdó —com dèiem— és una reacció que no reacciona simplement sinó que crea una situació nova. Magnífic encara que difícil (cf X. Etxebarri, «Sobre la tolerancia y lo intolerable», *Cuadernos Bakeaz*, núm. 4, febrer de 1994; R. J. Scheiter, «Violencia y reconciliación. Misión y ministerio en un orden social en cambio», *Sal terrae*, Santander, 1998; F. J. Vitoria, «Violencia y reconciliación: una lectura provocativa desde el País Vasco», *Sal Terrae*, gener de 1999, pàg. 69-78; P. Mària i Serrano, «Processor de penediment i perdó a partir de “La mort i la

donzella” i de “Dead Man Walking”», *Qüestions de vida cristiana*, núm. 192, 1998, pàg. 64-84).

DEURE DE VIGILÀNCIA SOCIAL I POLÍTICA

Davant abusos, injustícies i causes silenciades cal mantenir desperta i actualitzada la virtut de la vigilància. L'exercici de la vigilància social —vigilància cristiana— és, al cap i a la fi, allò que fa qualsevol espècie animal per guardar i salvar el ramat, el grup, els membres més dèbils, les víctimes. És el que fan els pares amb els fills. La vigilància social i política sobre càrregues i pesos, abusos i atemptats, és un deure no policíac, sinó patern-matern vital bàsic. No és res secundari que puguem fer o deixar de fer. Es tracta d'una actitud essencial per a la supervivència, per defensar els més vulnerables. Donar menjar i no vigilar els depredadors seria insensat. Posar vides al món i no denunciar els assassins és cruel, injust. És absurd. És sacríleg.

Cal assumir les responsabilitats jurídiques i institucionals de manera comuna, recíproca i desigual. Urgeix una autoritat en l'àmbit internacional forta per afrontar la globalització amb tots els seus paranyos i perills. Si tot és global, qui proclama i vigila el compliment dels drets? És imprescindible compartir valors, drets i deures jurídicament i institucionalment. S'ha donat una passa en aquesta direcció amb la creació (Roma, 18 de juliol de 1998) del Tribunal Penal Internacional, perquè jutgi delictes de genocidi, crims de guerra i crims contra la humanitat. ■

Bartomeu Bennàssar

Restaurant SA FONDA

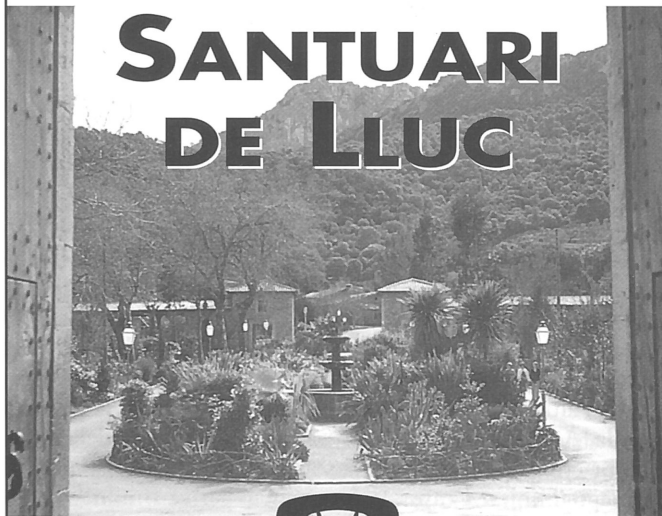

ESPECIALITATS

CABRIT DE MUNTANYA - PORCELLA
ARRÒS BRUT - PAELLA

Tel. 971 51 70 22 • LLUC

NOU TELÈFON DEL SANTUARI DE LLUC

971 87 15 25

La Ciutat dels Llibres

El seny del foll

L'estricta voluptuositat de Lluís Maicas

Amb aquests dos mots tan rotunds i d'inequívoca fonètica catalana, prestigiosos, intraduibles i contradictoris, encapçala Lluís Maicas el seu darrer recull de poemes *El seny del foll*.¹ La paradoxa, manifesta des del començament, manté una tensió poètica que s'estén i es va badant als nostres ulls, per les pàgines del llibre.

Què hi ha en una paradoxa? Per què les paradoxes ens inquieten i ens atreuen alhora? La nova emissora de Ràdio Nacional de Catalunya, "Catalunya Cultura", parafrasejant J. V. Foix, deixa anar ara i adés l'eslògan "És quan escolto que hi veig clar", per tal d'atreure els oients que cerquen en la nit dels diàls radiofònics.

El sever Ciceró, que se sorprenia en el seu temps de les paradoxes que plantejaven els filòsofs, deia: «Allò que els grecs anomenen paradoxa nosaltres li deim "coses que meravellen"». I és que hi ha en cada paradoxa una violència, una petita crisi de creixement, un escaló incòmode a la lògica nostra de cada dia, però hi ha també l'escotilla que mena a una nova talaià. I al final no és això la poesia? Una aventura? Un despertar?

L'any 1997 publicà un recull de poemes amb el nom d'*El seny del lladre*.² No és, doncs, el primer llibre "assenyat" de Maicas. I és que ningú que conegui Lluís Maicas no pot posar en dubte que és una persona de seny. No es deixa arrossegar fàcilment per transcendències i tempestes passionals. Però com tota persona realment ben assenyada, no rebutja ni defuig la irracionalitat. Al contrari, l'accepta, se la mira, la reconeix, l'escruta, l'analitza, s'hi entretén. Sap que és d'aquest pou sense fons d'on brollen els miracles.

El seny del foll és un llibre divers, aparentment dispers. Arreglat en tres parts ben diferents pel que fa al format, encara que no tan diferents en la intenció. Aquesta divisió en tres cossos que respon més a criteris geomètrics, és a dir, de la mida i la forma que pren el text que a preocupacions distintes, no impedeix que la temàtica, l'objecte, apareixi i desapareixi en un i altre lloc.

Per als que hem seguit l'obra de Maicas, *El seny del foll* és en canvi un llibre que té un aire antològic. Pot servir de mostrar de les

maneres de l'autor. De les maneres poètiques s'entén, perquè l'escriptura de Lluís Maicas no s'escapa evidentment en la poesia.

La seva darrera obra en prosa, *Àngela*,³ dos relats breus que comparteixen títol i engendrament amb Miquel Mestre, constitueix una delícia narrativa. Dos relats en què el contingut eròtic arriba al paroxisme, d'una bellesa al·lucinant i brutal.

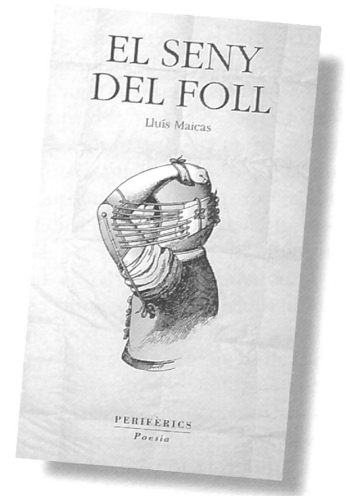
Ni les necessitats de comunicació se li acaben amb l'escriptura. Admirador confés de l'obra de Brossa, no ha resistit l'impuls de baixar del faristol de la partitura textual a la realitat tridimensional dels objectes, per modificar-los, transtornar-los i fer-los embogir de tal manera que acaben declamant una presència poètica. Poesia objectual, poesia conceptual, objecte poètic, tant se val el nom. El cert és que davant la presència d'aquests objectes, el somriure no basta per calmar el trasbals que produeixen en l'espectador.

El seny del foll no és un llibre unitari en el sentit usual del terme. És un llibre que respon a un temps i a unes circumstàncies. Per mi, la primera part, en què els poemes són més extensos i narratius, en què l'expressió no s'ha d'ajustar a cap norma, constitueix l'espina dorsal de l'obra.

La segona són un conjunt de poemes breus de tres versos. Resulta evident que l'autor ha tingut en compte el *haikú*, aquest gènere universal de la poesia japonesa que exigeix a qui el practica la submissió a unes normes inflexibles de fons i de forma. Encara que no ho són en sentit estricte, ni falta que fa, comparteixen bona part de l'efecte poètic del *haikú*: la sorpresa, la captació de l'instant que s'eternitza, la reverberació en el temps.

La tercera part agrupa una col·lecció de reflexions breus, d'aforismes, sentències, imatges, visions poètiques.

El primer que emergeix quan encetam un text de Lluís Maicas és el seu particular llenguatge. Molt poques vegades m'he trobat en la meua vida de lector amb un llenguatge de tan marcada personalitat. És el seu lèxic una estranya confluència de llenguatge acadèmic i familiar, i tant l'un com l'altre s'incorporen al discurs còmodament, sense estridències, potenciant-se mútuament. Diria que un desperta les qualitats de l'altre. Que la

precisió d'un destapa la càrrega expressiva de l'altre. Neix així una escriptura vibrant i plena. Assequible i culta, que unida a la preferència de la concreció sobre l'abstracció i a la tendència a destacar allò que capten els sentits, l'aspecte sensual de les coses, transmet una vertadera sensació de realitat.

En una ocasió vaig dir que Lluís Maicas escrivia "en relleu". Jo crec que tria i usa les paraules de tal manera, que de cada una en podem calibrar volum i perímetre, pes específic i massa muscular. Sentir si és tersa o és rugosa. Si és blana i humida com la gelatina o dura i seca com el diamant. Si és metàl·lica. Si és opaca o translúcida. Aspra o empalagosa. Greixosa o volàtil i esperitosa. Perfumada d'essències o put com a carn de vas. El do de la precisió verbal, afegit a una sensibilitat extrema, el mena cap a una escriptura d'una voluptuositat estricta i clara.

L'interès pels mots, com a petites unitats expressives per si mateixes, el confessa l'autor en un dels poemes del llibre, el titular "Prec final". Les paraules, en aquest poema, són sentides com a entitats quasi vives que els humans podem només manllevar i que han de ser irremissiblement restituïdes, a l'hora final, de les butxaques del poeta, al diccionari.

Aquest bagatge lèxic, de per si essencialment poètic, intrínsecament plàstic, s'expandeix en imatges més àmplies fins a confegir el poema. A vegades tot el poema és una gran imatge. En el cas de Maicas, la imatge però va més enllà de la imatge poètica, té vertadera disposició d'obra gràfica. Els seus textos prenen una consistència d'obra pictòrica que és presentada gairebé en forma d'exposició per ser observada directament. De front.

La poesia de Lluís Maicas és moltes coses, però és sobretot la poesia de la mirada. Els seus ulls escrutadors es dirigeixen en totes direccions. Hi ha una primera mirada, cap a fora, cap a la realitat tangible, cap a les coses més reals i més immediates que accepta en tota la seva plenitud, amb tota la seva càrrega

sensual, amb la seva matèria, amb la seva utilitat. Com si cercàs la identitat dels objectes.

La mirada interior és igualment escrutadora. O més. S'esdevé però que en el viatge interior no és fàcil trobar illes segures. No renunciarà per això al viatge. Amb els ulls ben badats, constatarà que en aquest viatge les coses prenen altres dimensions, relacions inusitades, sorprenents. És quan el discurs de Lluís Maicas adquireix la fesomia d'un humor subtil i còmplice, on l'enginy brilla.

En aquesta mirada interior que s'executa sense cap fre ni impediment, el viatger es converteix en pilot. No prescindeix mai del dels instruments de navegació i s'endinsa en la fosca amb l'arma del seny i la seguretat que dona la informació verificable dels sentits. La limitació i el poder dissolvent de la lucidesa. En les seves pròpies paraules, els humans no som més que «Inflor, que sembla solidesa».

Queda, això sí, la memòria. Aquest territori immens on sobreviuen els rastres de l'existència, i que podem transitar amb l'emoció.

«I els ulls s'omplen de temps.

I el temps s'omple de mirades»

Hi ha una tercera mirada. La mirada civil. La que s'acosta més a la mirada del columnista, del comentador dels fets que s'esdevenen en aquesta època i en aquest poble i que podem seguir setmanalment en el *Diari de Balears*. En el llibre, però, la constatació de la realitat social, especialment la supervivència dels mallorquins com a poble, s'ha fet més crua, més densa, més àcida. La ironia de la columna periodística ha esdevingut sarcasme, fins a tal punt, que arriba a acceptar l'autoimmolació com a poble, per tal d'acabar amb l'agonia, ja d'una vegada.

He anat massa enfora en aquests darrers comentaris. *El seny del foll* no és un llibre amarg. *El seny del foll* és un llibre ampli, heterogeni i heterodox, però amable i rutilant. Sorprenent. Vol acostar vida i poesia. El que importa és la intensitat. D'aquí la filosofia del *haikú*. No hi ha passat ni futur, sinó un instant que no acaba.

Intens, vital, autèntic, essencial, primordial:

«Aire esdevé la paraula.

Aigua la llàgrima de sal.

Terra la carn. Foc la mirada.»

En la recerca del primordial, de la pureza primigènia, arriba a gratar en els significats amb un anhel mai no vist, per tal de trobar la certesa. En el poema titulat «Poc esper i/o deman», espècie de manifest dels seus principis vitals i poètics, hi apareix el pleonasma més ple que mai he trobat. Parla de «pinyons de pinya de pi ver», afirma, confirma i ratifica i per si se'n escapa a primera vista, pensem que el pinyó és la llavor del pi i, per tant, també un pi en potència.

L'escriptura de Lluís Maicas tendeix sempre a la rotunditat, al sensualisme, de vegades subtil, i de vegades dens, però sempre torbador.

I quina forma pren la percepció dels sentits quan la mirada és interior? Només la imaginació, la ment, pot substituir-los. Però la ment ens facilita formes borroses, imprecises. És l'inconscient, en els somnis, el que deixa escapar imatges clares i vivides, reals.

Ve't aquí el propòsit. Arribar a aquesta zona, seguint la realitat, amb ment desperta, a la caça d'allò més fonamental. Per sentir-la en tota la seva perfecció:

«veure/ulls clucs la forma/del pa»

Aquest és, per mi, un dels versos més nítids, més subtils i més rotunds que conec. Pren una dimensió metafísica. I el que em sembla absolutament original i que confereix una personalitat especial a l'autor és que arriba a aquesta ànsia metafísica a través del deliri de la *physis*, de la fisiologia i de la matèria.

El seny del foll acaba sent un llibre lúdic. Farcit de jocs conceptuals, d'imatges especulars i seqüencials. D'efectes perturbadors. Paradoxals. Són les imatges del seny delectant-se i seduint la mirada

Aquest contrasentit aparent, aquest viatge possible del seny al raval de la follia, és per obra de Lluís Maicas un regal d'afeccionat a la lectura, un plaer per als sentits i per a la intel·ligència.

Ciceró qualificava les paradoxes de coses que meravellen. I Francisco de Goya, en el seu viatge a l'ànima humana, acabà escrivint al peu d'un quadre: «*El sueño de la razón produce monstruos*».

Lluís Maicas no desmentiria tal afirmació, però se'ns dubte s'estima més veure-la des de l'altra cara, de tal manera que podríem afirmar en vista dels resultats que «La vigília de la follia produeix meravelles». ■

Pere Bonet

NOTES

(1) *El seny del foll*. Lluís Maicas. Ed. Perifèrics. Palma, 1998.

(2) *El seny del lladre*. Lluís Maicas. Inca 1997. Edició de 29 exemplars numerats i signats.

(3) *Àngela*. Lluís Maicas i Miquel Mestre. Ed. Los Iconos de Ferón. Palma, 1998.

Mallorca a mitjan segle XV. El Sindicat i l'alçament forà, de Guillem Morro¹

La revolta forana constitueix un dels moviments revolucionaris que pels seus recursos, organització i durada sobresurten per damunt totes les altres agitacions camperoles que durant l'època baixmedieval es produï-

ren a Europa. Com és obvi, la qüestió havia merescut l'atenció de la historiografia insular des dels cronistes del XVI-XVIII fins que Quadrado li dedicà la coneguda monografia *Forenses y ciudadanos*, a mitjan segle XIX, després encara ampliada i reeditada. Aquest treball, una de les obres mestres de Quadrado, ha estat completat amb diverses aportacions durant el segle XX, però fins ara constituïa una fita obligada per a aquell que volia atansar-se a aquest esclafit violent que va sacsejar les estructures sociopolítiques mallorquines de l'època. En síntesi, aquestes aportacions oferien una visió mediatitzada pel pensament del seu temps, oposada a la revolta (Binimelis, Mut), o bé més temperada en el cas de Quadrado, que entén les causes del malcontentament forà però en condemna els excessos i el procés revolucionari en si a què donà lloc. Mentrestant, els estudis més recents han incidit en aspectes concrets, ampliant el coneixement general que hom tenia dels fets.

És per això que cent cinquanta anys després que Quadrado publicàs *Forenses* calia que algú s'atansàs a la qüestió, amb nova documentació i sobretot amb una metodologia diferent, actual, per dir-ho així, que permetés replantejar allò que és, sense cap dubte, un dels grans «fets» de la història de Mallorca. Aquest ha estat el propòsit de Guillem Morro que, ultra els esdeveniments més o menys coneguts, ha procurat sobretot emmarcar la revolta en un context el més ampli possible, que d'antuvi ofereixi la innovació d'anar més enllà del marc econòmic-fiscal, el més estudiat (i el més fonamental, sens dubte), per tal d'estudiar en tots els seus aspectes el procés revolucionari i les causes que el motivaren.

Per dur a terme el seu propòsit, l'autor pren com a fil conductor el Sindicat Forà i n'estudia l'actitud durant un llarg període de temps: abans, durant i després de l'alçament. Aquesta actitud és fonamental a l'hora de valorar la legitimitat dels postulats

reivindicats pels revoltats, avaluar el comportament dels pagesos alçats i determinar el grau d'adhesió del Sindicat als plantejaments suscitats per la insurrecció.

El Sindicat Forà havia nascut el 1315 com a resultat d'una situació anòmala, en què els forans romanien marginats de la juraria. La seva actuació, vital en molts aspectes (repartiment dels impostos, del deute públic, etc.), va anar encaminada a repartir millor la càrrega fiscal i reduir el deute, que cada cop ofegaven més la pagesia, però la seva actuació, seguint sempre la legalitat, a mesura que ens endinsam al segle XV, esdevingué cada cop més inútil, atès el control del poder per part de l'oligarquia ciutadana. És així com la protesta contra una situació que els pagesos consideraven injusta es va anar desviant de la reivindicació institucional, mai no atesa, fins esclatar en una insurrecció que té semblances amb altres d'europes dels segles XIV i XV i que s'insereix en el context de les revoltes pageses d'aquestes dues centúries. Ara bé, l'abatiment en què es trobava la pagesia a Mallorca té les seves pròpies causes i, àdhuc, els propis antecedents: el precedent més clar és la lluita sense treva que entre 1436-1441 va dur a terme la vila de Lluçmajor contra les pretensions de Pere Descatlar, que havia aconseguit del monarca els drets i la jurisdicció civil sobre el poble, en detriment de les franqueses i llibertats de què gaudia. L'aferrissada oposició dels llucmajorers armats va mostrar als pagesos que la seva unió armada els permetia obtenir allò que a través de la via negociadora i legal els era negat.

Quant a les causes, com en tota revolta important, els motius no són d'un sol tenor. En primer lloc, hi ha un component de lluita de classe obvi. A això hem d'afegir motivacions més concretes de caràcter econòmic (fiscal), administratiu (no participació en la juraria) i de queixa contra el mal govern i la corrupció. A través de la nombrosa documentació exhumada per Guillem Morro podem observar com en els anys anteriors a 1450 els pagesos anaren formulant una autèntica allau de queixes en aquest sentit: les parcialitats i bàndols, amb el governador Berenguer d'Olms implicat; els abusos i excessos dels grups oligàrquics, a més en oberta pugna entre ells; les actuacions arbitràries i vexatòries contra els homes de les viles practicades pel veguer de fora, etc. De fet, el deteriorament de l'aparell institucional i la conducta abusiva de l'administració semblen ser el detonant d'una situació que havia entrat en un autèntic atzucac. Vegem-ne una mostra clara: l'augment de la fiscalitat (l'autor fa especial menció a la gabella de la sal que, com demostra, fou una de les causes concretes que més influïren en l'alçament) motivà dissensions i enfrontaments entre ciutadans

i forans ja que requeria fonamentalment sobre aquests últims. Però és que, a més, l'increment de les impositcions no va alleugerir el deute públic —aquesta n'era la finalitat—, la qual cosa induí els forans a creure que l'arrel del mal radicava en la immoralitat administrativa. I més encara quan els propòsits de redreçament de les finances públiques, que tenien el suport dels forans, toparen amb l'oposició dels ciutadans, que se'n sentien perjudicats ja que per a la majoria l'única font d'ingressos la constituïa la percepció de les referides pensions. En definitiva, un autèntic carreró sense sortida.

Ara bé, els forans, un cop alçats, plantejaren un pla de reformes de l'administració que hauria pogut reconduir la situació per la via legalista. Paga la pena remarcar que una de les reivindicacions importants que formulaven els forans mallorquins era la separació administrativa de la Ciutat i la vinculació política directa amb Catalunya, amb la designació d'oficials principatins, i esser fiscalitzats directament de Barcelona. Guillem Morro en alguna ocasió s'ha referit al fet que una certa historiografia anticatalanista havia «ocultat» documents relatius a la revolta i pensam que aquest en deu ésser un dels casos flagrants, car la proposta dels forans era d'una magnitud política enorme i fins ara ningú no l'havia tengut en compte. Però, retornant als projectes dels forans, foren bloquejats després pel mateix governador, Berenguer d'Olms, cosa que esperonà el sector més radical i, ara sí, la situació escapà del control institucional forà. A partir d'aquest moment el Sindicat queda desbordat i la revolta es fa al marge —o més bé contra— de la legalitat. El sector més radical de la insurrecció aconsegueix unificar el moviment, que discorre per viaransys que els ciutadans aprofiten per presentar davant el rei com una revolta contrària fins i tot a la mateixa monarquia. Com a anècdota —però significativa— hom acusa els forans de voler entregar el regne a Renat d'Anjou, «el rei Reyner» dels documents, a les mans del qual havien anat a parar, després de matrimonis i vendes del títol, els drets a l'extingida Corona de Mallorca. Però aquest record només existia en la ment dels acusadors (potsers també en la d'algun pagès exaltat) per tal de desacreditar el moviment i enfrontar-lo amb qui el podia —i l'havia— de desballestar. Entre la pagesia mallorquina no hi havia cap sentiment nostàlgic ni d'enyorança dels passats reis de Mallorca i les confessions de pagesos en aquest sentit només es donaren sota timent i després hom se'n retractà.

És coneguda la forta repressió, física i econòmica, que patiren els forans un cop que els *sacomanni* provinents de Nàpols esclafaren la sublevació. Tanmateix el Magnànim promulgà poc temps després algunes disposicions per combatre la mala adminis-

tració mallorquina, fet que tant havien denunciat els forans. La circumstància no fa més que palesar «la conducta tàctica i incoherent del monarca amb els pagesos» (pàg. 407), a qui reprimia durament mentre que alhora intentava combatre la corrupció contra la qual aquests s'havien aixecat.

En conclusió, cal remarcar que en relació amb altres moviments revolucionaris d'Europa, els pagesos mallorquins no s'alçaren perquè no tenien res o per aconseguir la seva llibertat, sinó a causa de la creixent consciència que els eren conculcats els drets per una oligarquia parcial i corrupta que controlava el poder i els oprimia. Però l'alçament forà fou quelcom més que un esclafit de violència purament emocional contra les classes opulentes i contra la corrupció en l'administració: pels objectius, el pensament polític subjacent i el pla de reformes de l'administració promogut pels forans, sembla clar que l'objectiu d'aquests era la reivindicació d'un canvi de govern, amb la seva participació. Aquesta posició, totalment assumible per part del Sindicat, el privà de la seva «direcció» dels fets quan l'actitud del governador (en definitiva, de l'oligarquia ciutadana) i del rei conduí la protesta cap a la radicalització i no fou fins després de la desfeta que el Sindicat recuperà la seva posició, assumint les conseqüències de la revolta i continuant amb la defensa de les reivindicacions foranes. Mentrestant hom havia frustrat l'entesa pagesos-menestrals, que inevitablement hauria fet triomfar els postulats revolucionaris (almenys en primera instància) a base d'omplir de promeses les demandes dels representants dels oficis de la Ciutat. Aquestes promeses, però, mai no s'acompliren i, per això, setanta anys més tard, sobrevingué la germania. ■

Gabriel Ensenyat Pujol

Mallorca a mitjan segle XV. El sindicat i l'alçament forà. Ed. Documenta Balear. Palma, 1997.

■ CARME CASTELLS VALDIVIELSO

Dietari de teatre

Per a tots els públics

Prou sabut és que l'oferta teatral de les cartelleres mallorquines és escassa i que sovint no acaba de satisfer l'interès de totes les castes de públic. Res més enfora de la meua intenció que dedicar aquest espai a argumentar una observació com aquesta, prou consistent i comprovable amb una ullada a les programacions de les diverses sales, o a divagar sobre la qüestió. Ara bé, sí que és espai per lloar l'intent que tant els espais públics com privats fan per minimitzar les mancances. Dins dels límits que imposa el públic potencial als espectacles, els mitjans de què hom disposa i l'handicap recurrent de l'isolament illenc, es conjuminen esforços per posar a disposició de l'ampli públic obres d'un estil i d'un altre, que, juntes totes, faran les delícies dels uns i dels altres.

Potser resulta habitual que això no sigui possible en un curt període de temps sinó que es doni a llarg termini, comparant una temporada amb l'altra i reparant en la quantitat d'obres i de dramaturgs que han estat representats en els espectacles que han passat per cartell. En canvi, la situació viscuda els passats mesos de maig i juny vindria a ser tot el contrari, un cas de felicitat diversitat que ha de servir d'exemple per a temporades venidores, com podria ser l'actual. En els dos extrems d'aquesta diversitat hauríem de situar les dues obres que avui ressenyam, la inquietant *L'amant* de Harold Pinter i un dels èxits teatrals més importants dels darrers temps en el marc cultural català, *La extraña pareja*. A l'entremig queden representacions destacables i amb comú denominador: la represa de textos d'autors literaris duits amb més o menys encert a

l'escenari. Els noms que han sonat han estat Txèkhov, Brossa i Monzó, noms prou significatius als quals, malgrat merèixer-ho, no podem dedicar aquí gran espai.

I. OPACITAT

L'amant és una obra opaca. La seva obscuritat no rau en la disposició escè-

lupa en un escenari tan reconeixible com l'interior d'un habitatge familiar, i els diàlegs entre els seus protagonistes, un jove matrimoni que Pinter imaginà habitant del suburbi londinenc, són fets a mida, amb expressions planeres i vocabulari convencional. L'opacitat és una qüestió de fonament. Envesteix d'arrel amb l'elevació del teló, quan el marit besa dolçament la seva esposa i ella s'estremeix amb sensual coqueteria; pren el maletí, s'acomiada dolçament amb la mà i, ja al lllindar de la porta, just abans de travessar-la per anar a treballar —el llenguatge gestual així ho ha fet entendre, amb elegància de silencis, a l'espectador— gira el cap per adreçar unes darreres paraules a la seva muller: «Ve el teu amant, avui?»

I l'opacitat, malgrat aquesta claredat de bon principi, resulta inevitable. *L'amant* és justament tan opaca com tèrbola és la tasca de desentrellar la lògica de les relacions amoroses: s'hi mesclen gelosies, generositat, confiança, autonomia, dependència, felicitat, dolor. El que el britànic Harold Pinter posa sobre l'escena és simple i reconeixible per tothom: la necessitat dels cònjuges de trobar al·licients nous en una relació extramarital. Però ho planteja recreant una situació poc convencional, que li permetrà, justament, la troballa d'una gamma de matisos i sentiments fecunda. *L'amant* és sols el joc implícit entre marit i muller, el joc de creació imaginativa d'un personatge que protagonitzi les seves intrigues amoroses, les seves infidelitats. Així, quan l'home marxa a treballar, la dona rep en el seu domicili, a la sala d'estar on es desenvolupa tota l'obra, la visita del seu amant, que no és altre que el marit que tot just ha aco-

nica ni, per altre cantó, en la complexitat verbal dels diàlegs o l'estranyesa de les situacions que planteja. Es desenvolupa

miadat. És el joc del canvi de rols, amb qui un i altre se senten còmodes fins que deriva en conflicte d'identitats i en inseguretat amorosa. Qui és qui, en la història d'amor? Qui estima i excita més el marit, la seva muller o l'amant que encarna la seva muller? Viceversa: per qui se sent més atret la dona, pel marit amb qui conviu o pel marit que la visita com a amant? I, sobretot, hi ha la necessitat implícita, desviada sols temporalment per aquest joc d'identitats, de tenir un amant amb qui satisfer el desig?

La complexitat de la situació és desentrotllada de manera esplèndida en la versió dirigida per Boris Rotenstein. Conduïda sempre fregant la incertesa, mantenint l'espectador a un punt de desfer l'embolic, però sense aclarir-li termes, l'obra encerta en la simplicitat del llenguatge escènic, la suavitat dels moviments, la representació gestual. Caterina Alorda i Emilià Carilla, únics actors sobre l'escena, superen el desdoblament imposat de personatges amb escreix, fins al clímax culminant en què ambdós esdevenen quatre presències sobre l'escenari, en una inquietant escena que resumeix el drama i la broma esbossada per Pinter. Tots, el marit, la muller i els respectius amants, desborden el discret espai que sols havia estat concebut per dos, encara que la vista avisi que realment són dos i que convé no deixar-se enganar. Amb l'escena, Pinter ho fa, però només com ho fa la realitat, que desdobra les persones en múltiples presències entre silencis i pauses, tenses i relaxades. Aleshores, tal com fa Pinter, ens demanam qui som, sentim els nostres desitjos i ens retrobam amb tots els jocs que parlen amb veus diferents.

Com el mateix Samuel Beckett, Pinter duu la situació fins a l'extrem de l'absurditat. L'efecte és idèntic, en un i en l'altre. Una estricta comparació reclamaria els estrambòtics personatges, indigents de cap temps i cap espai, que esperen Godot, els diàlegs abundants en referències i recurrències a Déu, la creació, la religió; però encara que el de Pinter sigui un univers fictici de més clara referència al món real, encara que els seus personatges siguin traçats amb màxima proximitat als homes i les dones del públic, aconsegueix, com l'irlandès, abocar en una situació de final de carre-

ró sense sortida. L'espectador sap que és l'extrem de l'absurditat, però en el moment de copsar-ho ja ha abandonat els criteris de la lògica. Desarmat, la seva anàlisi es formula des de la lògica de l'absurd, la mateixa que autors com Becket o Pinter han demostrat que és més propera a la veritat i la raó del que pot semblar.

II. TRANSPARÈNCIA

Ja hem dit que *La extraña pareja* se situa a l'extrem oposat de *L'amant* i això és degut a innumerables motius. El més bàsic, la radical diferència en la concepció de l'obra teatral, concebuda en el treball de Pinter com a espai per a la reflexió sobre els valors i les relacions humanes, i en aquest espectacle com a pur *divertimento*. És clar que en aquest darrer surten a rotlle qüestions més que habituals en la vida quotidiana, tals com puguin ser l'amistat o el trencament de la parella, però la funcionalitat d'aquests motius no és altra que la de servir d'arguments a una representació feta, purament, per divertir. Una opció digna i necessària.

És evident, i sobretot cert, que aconsegueix l'objectiu i que ho fa sobradament. No és cap revelació: l'obra ha fet

riure milers d'espectadors al llarg de sis anys a Barcelona i ha triomfat també en les sortides a altres ciutats de l'Estat. Amb aquesta carta de presentació, *La extraña pareja*, aquesta versió duita a l'escena de l'obra que protagonitzaren en el cinema l'efectiu tàndem Jack Lemmon i Walter Matthau, no podia passar desapercebuda, ni els seus espectadors restar indiferents. El secret de l'obra rau en el fet de provocar la rialla a partir d'una acurada caracterització dels personatges, encarnats amb encert pels veterans Joan Pera i Paco Moran, amb ràpids però precisos trets: el primer és un home amb sensibilitat acusada, delicat com un nen i minucios en les tasques de la llar com una dona; el segon, l'amic divorciat i emancipat de la família, que acollirà en el seu niu de nou solter, el desolat Pera, que acaba de separar-se de l'esposa. La situació permetrà la intensificació del contrast entre un i altre, obrint tot un cabal d'oposicions de força còmica. Tant l'un com l'altre interpreten estereotips, que justament per la seva simplicitat esdevenen potencials de comicitat.

Ara bé, es tracta d'un potencial que s'ha d'explotar, i el tàndem ho fa fins a l'extrem, combinant l'acudit lingüístic amb la hilaritat que susciten gestos, mo-

La extraña pareja

viments i (no ho oblidem) els registres i la vocalització que també resulten efectius per caracteritzar-los. A aquest efecte cal destacar el domini de la veu delicada, ingènua i, definitivament, amanerada, per part de Pera, així com la contundència de Moran a l'hora d'interpretar el típic mascle despreocupat. També, però, detalls que no escapen a la vista de l'espectador, com la constant lluita entre l'ordre i el desordre: el que Moran abandona a qualsevol lloc és endreçat de seguida, i reiteradament, per part de Pera; l'estora que un deixa rebregada, l'altre l'allisa; i així al llarg de tota l'obra, marcant l'oposició de principi a fi.

No hem d'oblidar la importància de l'acudit lingüístic, abans ja esmentat, dissenyat sempre amb prou cura perquè resulti planer, accessible a tothom. L'obra, de fet, és de cap a cap pensada sense complicacions. Per això mateix, part determinant de la comicitat la constitueixen les confusions provocades per la combinació de dos idiomes, el català i el castellà, entre els quals alternen tant un personatge com l'altre. L'efectivitat del recurs és del tot garantida en el marc cultural en què l'obra ha triomfat,

Barcelona i també Palma, on els comentaris jocosos suscitats pel bilingüisme i la convivència de tots dos idiomes és a l'ordre del dia. Tanmateix, resulta obligat comentar la dificultat de traslladar aquesta complicitat del recurs amb el públic a les sales madrilenyes on, imaginam, la presència del català a la funció degué ser menor i revestida, això sí, de tons menys innocents que a les sales catalanes.

Fins al moment sols hem parlat de Pera i Moran, tot i que no siguin els únics que compareixen sobre l'escenari. Tanmateix, és com si fos així: *La extraña pareja* és una obra de dos, un duet, fins al punt que els secundaris que apareixen esdevenen, merament, simples elements que s'afegeixen al marc de l'acció, que contribueixen a impulsar els esdeveniments com ho pugui fer el telèfon o la brutícia que Moran va escampant pel pis. Si a la comèdia tradicional els secundaris resultaven cabdals, elements que despuntaven del marc dels protagonistes per aportar les millors dosis d'humor, a *La extraña pareja* es limiten a ser comparsa per la contextualització de les accions dels protagonistes, per donar el

dinamisme requirit i trencar la monotonia del tàndem Joan Pera-Paco Moran i, essencialment, per aplanar el terreny i facilitar el lluíment dels protagonistes. No cal ni dir que just l'elecció dels actors que els han d'encarnar ja és simptomàtica. Són, i es pot afirmar de manera global, intèrprets de segona fila, pèssims en el millor dels casos, sobreactuats en determinats papers o insulsos en altres. L'obra, en definitiva, no es nodreix d'ells, sinó del tàndem protagonista, que demostra domini en els registres del còmic i, sobretot, en la improvisació que li ha reclamat aquesta perllongadíssima experiència de representació. ■

L'amant, de Harold Pinter

Intèrprets: Caterina M. Alorda i Emilià Carilla

Coproducció de Gom Teatre i Cia. Perestroika

Teatre del Mar

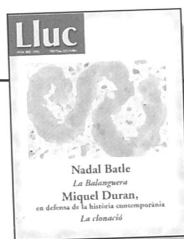
La extraña pareja

Intèrprets: Joan Pera i Paco Moran
Auditori de Palma

LLUC

ANY 1998

- **Nadal Batle**
La Balanguera
Miquel Duran, en defensa de la història contemporània
La clonació
- **La Reforma de l'Estatut**
Bartomeu Bennàssar o l'ètica de l'home
Identitat illenca i catalanitat
- **Cuba i Filipines: guerres i emigració**
Pere Fullana, la història de l'Església
L'ecumenisme a Mallorca
- **El Cristianisme a Mallorca i la creació de les Parròquies al s. XIII**
L'ètica desafia els drets humans
Menorca i la guerra de Cuba
Gabriel Amengual, l'ofici de pensar

• **Els narradors mallorquins de la dècada dels 70**
Número monogràfic

Mostrador

Andreu J. VILLALONGA: *ART I RELIGIÓ A CONSELL*. Palma, Institut d'Estudis Balearics («Monuments de les Illes Balears»), 1998, 119 pàgs.

Es tracta d'un estudi historicoartístic de l'església parroquial de Consell (s. XVI-XX), sempre en el marc del seu context històric. La primera part fa referència a l'edifici, a les seves característiques formals i al seu procés constructiu al llarg de la història; la segona part analitza les diverses mostres d'arts plàstiques, els retaules i les escultures. El volum té un apèndix documental com a part final.

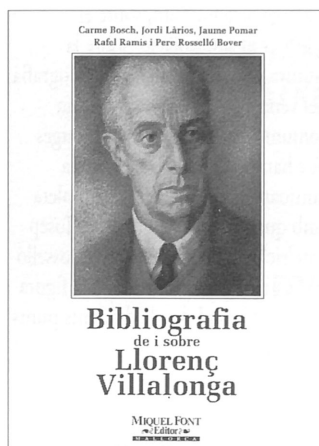
Vicenç JASSO GARAU i Catalina TORRENS VALLORI: *L'ENTORN NATURAL I EL MEDI CULTURAL A LES RONDALLES MALLORQUINES*. Mallorca, Editorial Moll, 1998, 292 pàgs.

Els autors han extret de l'aplec de les *Rondalles mallorquines* les referències al medi físic i cultural que s'hi troben i les han classificat en vint-i-set temes. Trobarem qüestions tan suggestives com les locucions emprades per a saber quina hora és segons la posició del sol, el binomi Mallorca i fora-Mallorca, la conceptualització dels papers sexuals, els divertiments de la gent gran i els jocs dels infants, el foc i el vent, la preparació dels aliments, etc. De la consulta del llibre, amb uns determinats materials clarament catalogats, se'n pot derivar la possibilitat d'una aproximació fàcil a la temàtica i al llenguatge de la rondallística.

Montserrat GUIBERNAU: *NACIONALISMES. L'ESTAT NACIÓ I EL NACIONALISME AL SEGLE XX*. Barcelona, Proa («La Mirada»), 1997, 243 pàgs.

L'autora en l'actualitat treballa com a investigadora al Centre per a Recerca en Relacions Ètniques de la Universitat de Warwick (Regne Unit). L'obra afronta amb una perspectiva renovadora tot un seguit de qüestions referides al nacionalisme, una ideologia i un moviment que ha esdevingut «una de les forces fonamentals que configuren la societat mundial contemporània. Però, de quina manera es relacionen les formes actuals del nacionalisme amb els corrents nacionalistes que es van desenvolupar en les primeres fases de la història moderna? Quins tipus distintius de sentiments i pràctiques nacionalistes es poden diferenciar? Com s'ha d'explicar l'atracció que el nacionalisme continua exercint? En respondre aquestes i altres preguntes, Guibernau ofereix un estudi innovador i convincent de la naturalesa del nacionalisme modern.»

Carme BOSCH, Jordi LÀRIOS, Jaume POMAR, Rafel RAMIS i Pere ROSSELLÓ: *BIBLIOGRAFIA DE I SOBRE LLORENÇ VILLALONGA*. Mallorca, Miquel Font Editor (Col. «Alicorn»), 11, 1999, 159 pàgs.

A la fi el lector pot tenir a l'abast una bibliografia exhaustiva de l'escriptor Llorenç Villalonga Pons. El volum, elaborat per alguns dels principals estudiosos de la seva vida i de la seva obra —i, per tant, amb un segell de garantia implícit—, inclou una relació acurada de tota la producció villalonguiana (novel·les, obres de teatre, volums de narracions, escrits autobiogràfics, pròlegs i presentacions, escrits inclosos en volums col·lectius, traduccions, recensions i col·laboracions en premsa) i una bibliografia igualment exhaustiva sobre Villalonga, que inclou tant els llibres que s'han escrit sobre ell, com opuscles, pròlegs, estudis introductoris, estudis especialitzats, referències en obres de caràcter general, articles, ressenyes, entrevistes i notes de premsa. Una obra, en definitiva, que servirà per posar ordre a la laberíntica producció del desaparegut escriptor.

LES BALEARS I AMÈRICA: LA CRISI DE 1898 I L'EMIGRACIÓ. «Estudis Balearics», 60-61, febrer-setembre 1998.

Es tracta d'una miscel·lània d'articles sorgida de la voluntat de la revista de parlar d'un conjunt de temes referits a la relació de Mallorca amb Amèrica en l'època dels fets de 1898. Els autors majoritàriament són alumnes universitaris, i han centrat el seu treball en un àmbit local (Alcúdia, Lluçmajor, Binissalem) o temàtic molt concret (el comerç, l'economia, l'emigració). També hi trobam, però, el professor Antoni Marimon, un reconegut especialista en l'estudi de les repercussions que varen tenir les guerres colonials sobre les Balears, que signa un article sobre els aspectes econòmics.

ANTICS RECEPTARIS DE CUINA MALLORQUINES. Transcripció, estudi preliminar, índex i notes a cura d'Alexandre Font i Francesca Trobat. Palma, Leonard Muntaner Editor («L'Espill», 2), 1999, 188 pàgs.

Recull de 773 receptes, «de plats salats i dolços, que comprenen, entre d'altres, gran varietat de verdures i hortalisses (sobretot l'albergínia i la fava), peix, especialment bacallà i tonyina, carn (principalment costelles de xori i porc), caça (destaca la perdiu), panades (dolces i salades), gelats, orxates, confitures diverses, coques, cremes i un llarg etcètera. Moltes d'aquestes receptes pertanyen a la cuina tradicional mallorquina.» Val a dir, però, que es tracta d'un receptari, elaborat cap a la meitat del segle XIX, que més aviat correspon a la cuina senyorívola. Més enllà del seu valor etnològic, el receptari també té un important interès lingüístic.

Bartomeu CARRIÓ: *EL NACIONALISME A LES BALEARS (1898-1936)*. Palma, Edicions Documenta Balear («Quaderns d'Història Contemporània de les Balears», 15), 1999, 64 pàgs.

L'estudi del professor Carrió ofereix la descripció de les línies mestres de la història del nacionalisme polític a les Balears. Després d'un primer capítol destinat a les qüestions conceptuals i terminològiques, es repassen les diferents manifestacions que es produïren contra l'estructura provincial i el centralisme de l'Estat espanyol i, finalment, es defineix el sentit i els objectius del mallorquinisme polític i se'n descriu l'evolució, des de la darrera dècada del XIX fins a la Guerra Civil, que en va trencar violentament tot el procés.

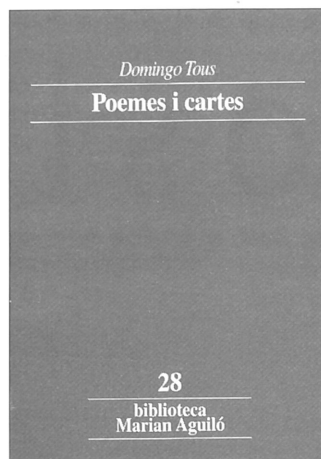
Rafel GINARD i BAUÇÀ: *SANT JOAN, LA MEVA TERRA*. Edició a cura de Josep Estelrich i Costa. Sant Joan, Col·lectiu Teranyines (Col. «Monografies santjoaneres», 9), 1999, 218 pàgs.

Amb aquest nou volum de «Monografies santjoaneres», el col·lectiu teranyines ret homenatge al pare Rafel Ginard Bauçà, arran del centenari del seu naixement. L'obra

inclou nombrosos textos d'aquest il·lustre santjoaner relacionats amb la història, la cultura, el paisatge i la població de Sant Joan, la major part dels quals restaven inèdits o bé dispersos en revistes locals. Així, al costat del primer sermó que féu al seu poble nadiu poc després de ser ordenat prevere, hi trobam diversos sermons de Pasqua, notes sobre el paisatge de Sant Joan, sobre el santuari de Consolació, sobre la cultura popular, un assaig de biografia del venerable fra Lluís Jaume, un conjunt d'anècdotes de personatges que han perdurat en la memòria santjoanera, etc. L'obra es completa amb quatre articles signats per Josep Estelrich, Josep Massot, Pere Rosselló i Miquel Sbert, que estudien la figura del pare Ginard des de diferents punts de vista.

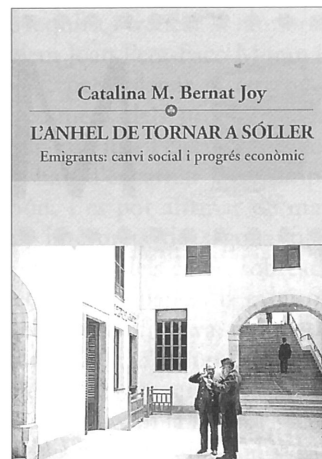
Bartomeu MULET i Gaspar VALERO: *LA VILA DE SINEU. ITINERARI CULTURAL I PATRIMONIAL*. Il·lustracions de Ricardo Gago. Mallorca, Edicions Documenta Balear/Ajuntament de Sineu, 1999, 206 pàgs.

El llibre és una proposta per descobrir la riquesa patrimonial i artística d'una població que és la capital medieval de la Part Forana de Mallorca. Proposta que es basa en una passejada pels carrers d'aquesta vila, però també per la seva història, llegendes, festes i tradicions. Es plantegen tres itineraris concrets, amb explicacions i comentaris de cada element d'interès historicoartístic, a més d'abundoses il·lustracions i fotografies. Com acostuma a passar amb les obres d'aquest gènere signades per Gaspar Valero, el llibre està estructurat amb claredat i és de circulació atractiva i fàcil. Seria desitjable que cada poble de Mallorca disposés d'un volum de característiques semblants.

Domingo TOUS: *POEMES I CARTES*. Introducció de Jaume Guiscafrè. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat/Universitat de les Illes Balears («Biblioteca Marian Aguiló», 28), 1999, 128 pàgs.

En la línia habitual de la col·lecció, Jaume Guiscafrè recupera un escriptor mallorquí i un conjunt de textos seus que fins ara eren poc coneguts i mal estudiats. El volum consta de tres parts: la biografia de l'autor (nascut el 1779 i mort el 1854) i l'anàlisi de la seva poesia; la reproducció dels poemes, i la reproducció de les cartes que va adreçar a Josep de Togores, el comte d'Aiamans, a l'ombra del qual Tous va fer la seva formació literària. De la lectura de la poesia rococó o il·luminista de l'autor artanenc, Guiscafrè n'extreu algunes de conclusions: d'una banda, que la literatura catalana prerenaixentista no era tan decadent ni tan migrada com durant molt de temps es va afirmar; de l'altra, que el model de llengua amb què s'expressa la desmarca dels corrents dialectalitzants de l'època, i, finalment, que es tracta d'una poesia culta, elaborada a partir de l'assumpció dels models que tenien més prestigi dins les cultures més properes a la nostra.

Catalina M. BERNAT JOY: *L'ANHEL DE TORNAR A SÓLLER. EMIGRANTS: CANVI SOCIAL I PROGRÉS ECONÒMIC*. Sóller, El Gall Editor (Col. «Alofre», 1), 1999, 108 pàgs.

En aquesta obra Catalina M. Bernat estudia el procés migratori de molts sollerics que, afectats per la crisi que patí l'agricultura i la manufactura local durant el segle XIX, s'aventuraren cap a altres indrets —especialment França i Puerto Rico— cercant fortuna. L'autora analitza, així, els canvis soferts per la vall de Sóller amb el retorn d'aquests emigrants, uns canvis que afectaren no tan sols l'economia —amb la fundació de grans empreses, com la societat del Banc, del Ferrocarril i del Gas—, sinó també l'arquitectura urbana —amb la construcció d'edificis seguint els nous estils arquitectònics de moda aleshores—, els costums, la gastronomia i, fins i tot, la parla.

GRUP SOCIAS Y ROSSELLÓ

**ELÈCTRICA
SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.**

**DISTRIBUÏDOR MATERIAL ELÈCTRIC
I IL·LUMINACIÓ**

**LA INDUSTRIAL Y AGRÍCOLA
SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.**

**MAQUINÀRIA PER A LA INDÚSTRIA,
CONSTRUCCIÓ, EINES, PERNS,
ACER...**

**MENORCA
SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.**

**DISTRIBUÏDOR MATERIAL
ELÈCTRIC
I IL·LUMINACIÓ**

**EIVISSA
SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.**

DEPARTAMENT TÈCNIC

**CENTRAL MAYORISTA ELECTRODOMÈSTICOS
SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.**

**ELECTRODOMÈSTICS,
IMATGE I SO**

**MAIPRET
SUMINISTROS INDUSTRIALES, S.A.
QUADRES ELÈCTRICS**

**CENTRALITZACIÓ COMPTADORS,
QUADRES DISTRIBUCIÓ, QUADRES
PROTECCIÓ, EQUIPS AUTOMÀTICS,
P/COMPENSACIÓ ENERGIA REACTIVA**

**MAIPRET
SUMINISTROS INDUSTRIALES, S.A.
LLAUNERIA**

**DISTRIBUÏDOR LLAUNERIA,
AIRE CONDICIONAT, SANITARIS
I MOBILIARI DE BANY**

El millor servei a la seva disposició

**ELÈCTRICA
SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.**

Magatzem General i Vendes:
Gran Via Asima, 3 - Tel. 43 00 34
Nureduna, 3
Tels. 46 23 00 - 46 28 00
Sucursal a Manacor:
Ctra. Palma-Artà, km 47,200
Tel. 84 31 31

**MENORCA
SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.**

Poligon Industrial
Cap Negre
Tel. 36 68 15

**EIVISSA
SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.**

C/ Bisbe Abad y Lasierra, 48
Tel. 31 09 93

**LA INDUSTRIAL Y AGRÍCOLA
SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.**

Nureduna, 3 - Tel. 46 23 00
Gremi Ferrers, 38 - Tel. 43 14 12
Sucursal a Manacor:
Ctra. Palma-Artà, km 47,200
Tel. 84 31 31

**CEMESA
SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.**

Gran Via Asima, cant. Gremi Ferrers
Tels. 43 23 74 - 43 23 75

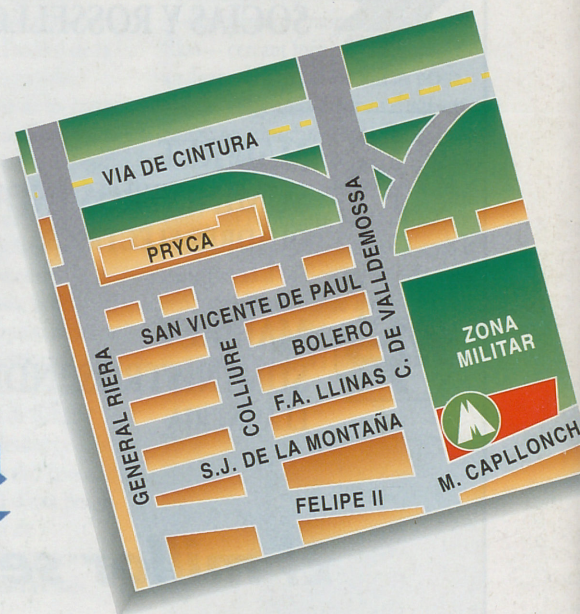
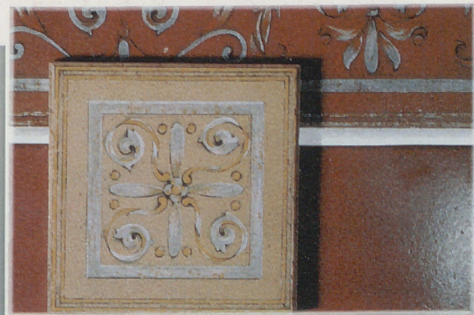
**MAIPRET
SUMINISTROS INDUSTRIALES, S.A.**

Gremi Ferrers, 38
Quadres elèctrics:
Tel. 43 10 84
Llauneria:
Gran Via Asima, 3
Tel. 43 00 86

BANYS, TRESPOLS I REVESTIMENTS,
CALEFACCIÓ, AIRE CONDICIONAT...

TOT

de Massanella

Roca

 MASSANELLA S.A.

Ctra. de Valldemossa, 44. - Tel 971 75 03 45 - Palma